

red.kornig

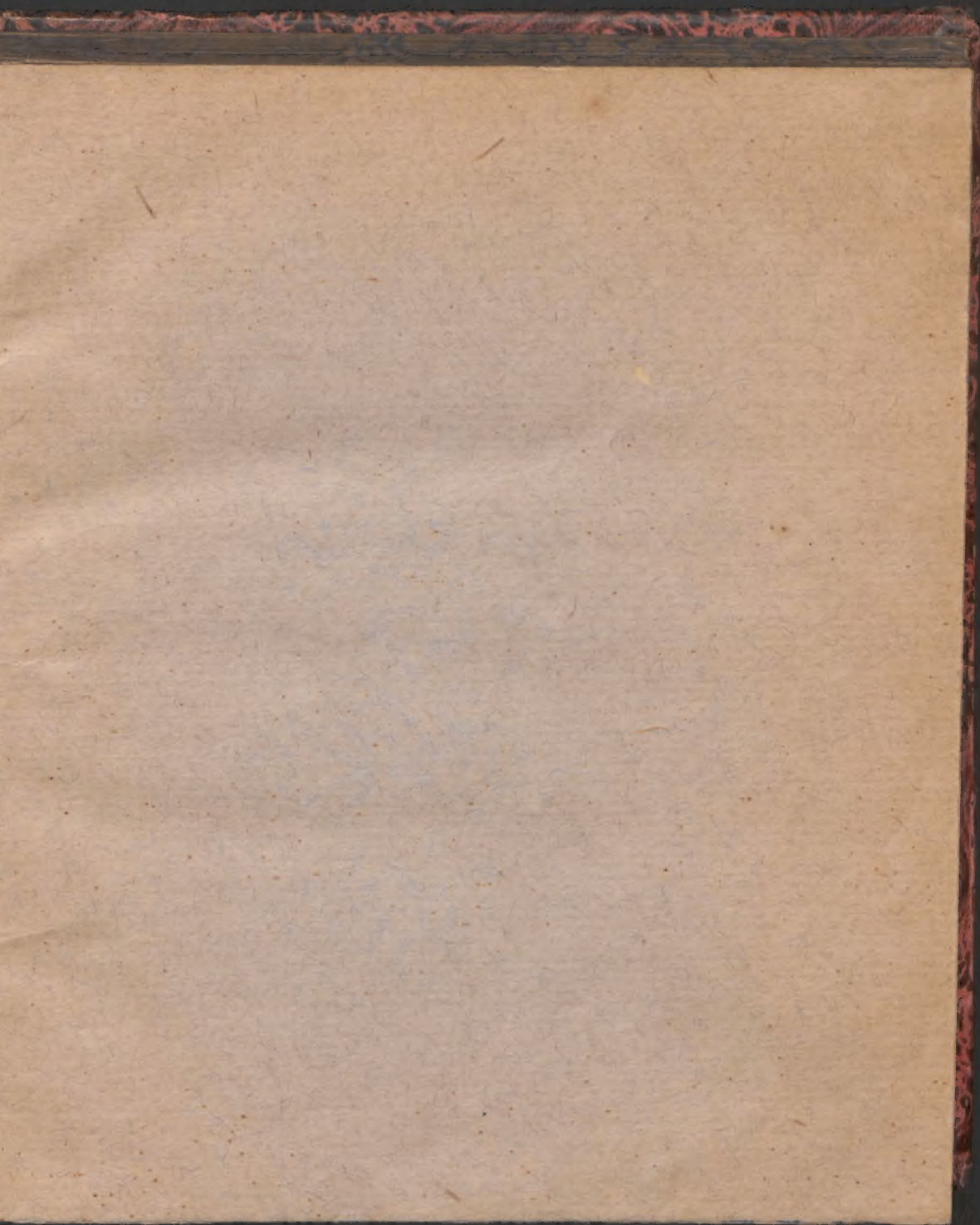
II

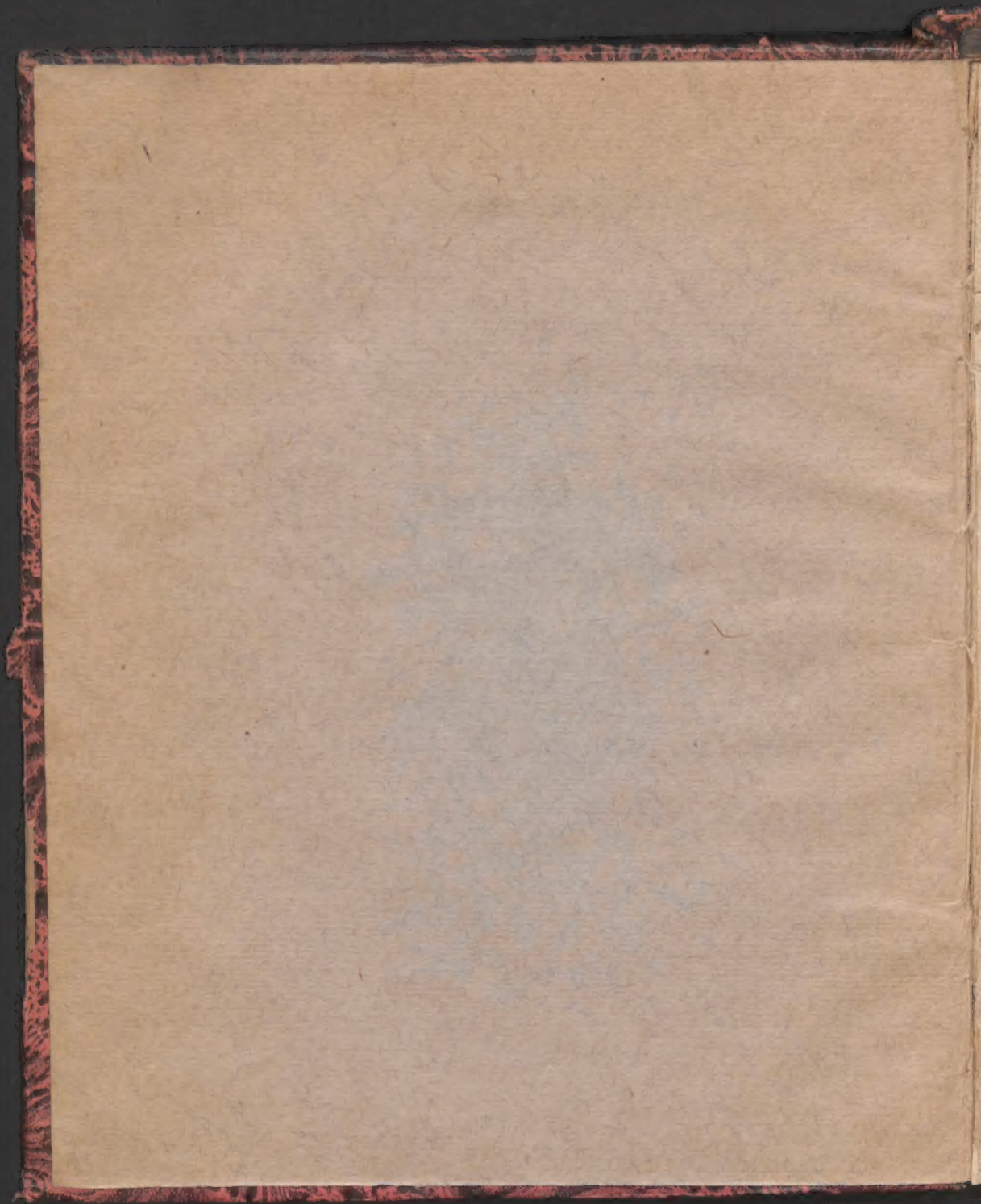
1875

7612

II

5839

Reg. unum 1683.

~~Suble~~

Snies pisne r. 1671. 2 ter rish
re regimie w Bitt. Osoolin.

Lyr. U. X II 5
36

Latuski w Bitt. hied ¹¹⁷ (pise)

Wladyslaw Reg. 2. Napt. Wojan Lubels.

Pot tyt. Regime libertas normone

Dwie prapianie napisat o prapianie eney
polski

Wydali w wstochowre Paulini

2. Mosowani Dybushki, otter

normianli antora

Tam mieniy Dzielci re Reg

(+) 1727.

Rej

1882. IV. 165.

648

Thist. pol.

Reg. Carolus
**DOMINA PALATIJ
REGINA LIBERTAS**

Seu
FAMILIARE
Amicorum
COLLOQUIUM

De
Statu, Libertatibus, & Juribus.
Regni ac Rei-Publicæ Poloniarum,

ubi
Malevolæ extraneorum Obrectatorum objectiones

Solidè & Eruditè
REFUTANTUR
Primis Typis Polonicè olim mandatum
nunc verò Latine redditum

Ab
Ænea Philone de Cantia Mascarino

Liliato Cive Cennio.

LIBEROPOLI

Apud Candidum Veriscribium

MDCCXXXVI.

Cantia Cantium Kent Regnum olim Saxo-Anglorum in Magna Britan-
niâ Cenni Populi Germaniæ inter Celtas à Vetusis Sauromatis orti, (ut
apud Authores) cum quibus testantur Xiphilinus Caracallam bellum gessisse.
Ven. Bedæ, Hoffmann in Lexico Universali. Martinere in Dictiona-
rio Geographico. Cellarius Notitia Orbis antiqui Baudrand in Dictiona-
rio Latino. Strabo, Waldensels. Reiskius.

In Avitum Stemma
 ꝑ ILLUSTRISSIMÆ
 CHODKIEVICIANÆ
 Domus.

Ut Patriæ Integritas sit prospera, tuta, perennis,
 Dimidium voluit, prompta SAGITTA pati.
 Hanc CRUX insignivit; quænam meta trophæis?
 Orbis nunquam! vix Astra notare queunt.

ILLUSTRISSIMO

&

EXCELLENTISSIMO

DOMINO DOMINO

ADAMO THADDÆO

Comiti in Petrykow & Turzec

CHODKIEWICZ

PALATINO BRESTIANENSI,

Wielunensi, Błudnensi, Daugieliscensi &c. &c.

CAPITANEO.

Equiti Ordinis Aquilæ Albæ.

REGINA LIBERTAS, faustum felixq;
videtur conscendere Solium, dum Tuos
Emeritissimos contendit Penates, IL-
LUSTRISSIME & EXCELLEN-
TISSIME DOMINE. Haud potuit
prosperiori passu, Regio Regnatric LI-
BERTAS commendata stylo, omniq; So-
li æmula dilucidata eruditione, in publicam progredi Lu-

*Legum Conditori et Authori Huius
Mnasalski Capitaneo Guberni Kiedyni*

quam sub omine venerandi Orbi Nominis, sub Prælo Glo-
riofissimi Palemonie Senatoris, sub Avitis Tuis videlicet
Purpurate Heros Armis. Si enim Regum Regnorumq; amor
es? cor vitæ liberæ? offert se TIBI Libertatis Prototy-
pon, Si virtutum meritorūq; CHODKIEVICIANÆ Pro-
sapie compendium? Prædecessorum Tuorum, prima pro
Libertate cura, labor, defensio, TIBI ad gloriam, Lechi-
co Orbi exponitur ad exemplum: Si deniq; præclariū
omnium Dignitatum Sacrarium es? Imperiū LIBERTA-
TIS, Salus Patriæ, quæ nil in vita carius, TUÆ Sago &
Toga insignissimæ Domui consecrandum existimatur. Quid
quid enim ambit Patria, hic reperit; è Prosapia TUA,
seu è quadam Luminum Patria, ipsa pro tuenda Liber-
tate producta terrestria Numina, erupti usq; ad invidiam
Gentiū radiant Clypei, hic Principum Diademata Heroū &
Patrum Patriæ hæditarunt Laticlavia, Hic Togati ful-
gent Proceres, Trabeatæ resplendent Curules, quorum me-
rita & gesta Orbi Sarmatico clarissima, Delfica nunquā
satis celebrarent Oracula. Viderat Orbis pallidam Otto-
manorum decrescere Lunam, audierat Sarmatia, paven-
tem, non rugientem Septentrionis Leonem, quia ad ipsam
Famam, magni Victoris CAROLI CHODKIEVICII tre-
mesieri debuerant. TU quoq; neq; aliud præstare intendis
ILLUSTRISSE & EXCELLENTISSE DO-
MINE, nisi inclytæ Libertatis, Furiumq; ejus gerere As-
sertorem & Propugnatorem: postquam TE paribus insigni-
tum splendoribus, tot Majorum Tuorum circum fusum Ceris,
Le-

Ut
Ha

*Lechicus congloriari sibi cepit Senatus, applaudit nimirum,
quod parem oneribus reperiat Athlantem. Suscipe igitur
hanc devinctissimi Animi Nostri tesseram, illo plenissimo gra-
tiarum vultu, quem ab ipsa accepisti Indole, Nos verò, Su-
peros supplici deprecemur voto, ut TE Nostrum Munifi-
centissimum ex erectione Patronum, amplioribus onustum Ho-
noribus, vix compari ornatum Gloria, immensa Annorum
cumulent amplitudine, ut expectatio publica Civium, arden-
tis Reipublicæ solatium, Nostriq; Cænobij vigeat & coro-
netur Protectio: ita humillimo vovemus pectore.*

ILLUSTRISSIMÆ & EXCELLEN-
TISSIMÆ DOMINATIONIS
VESTRÆ

*Servi & Exoratores
obligatissimi*

Cænobij Suprasliensis Ord: D. B. M.
Religiographi.

Au-

Author Libri Polonicè editi ad Lectorem.

Libertatem à libertate non nosci, grande piaculum existimavit magnus ille apud Tacitum, & verè Civilis Plato. Sordida servituti natum putat illum, qui libertatis decus ignorat. Catilina hostis licèt, imò carnifex (ita illum Cicero appellat) libertatis, indignum vita censuit illum, qui animam liberi populi nempe Libertatem non spirat. Qui ergò libertati natus simili aut duriore censurâ notari non vult, mecum hic libertatem expendat, & ego quidem diffusiore sermone sub amico aliquot Nobilium colloquio si non satis erudite, satis certè laboriosè libertatis natales, pretium, fundamenta, pericula, ceteraq; id genus Nobili juventuti aliquando circumscripta tradideram, hic tamen quia prolixior, in Iliadem præsentem materiam contraho, atq; in brevem veluti redigo compendium, omnibus, quæ ad rem non faciunt, etiam nominibus discurrentium prætermisissis. Illud vero ante omnia monitum Te velim, quod in Pentagonum præsentis Palatii ad initium Columnæ primæ monueram, nimirum non eò hoc spectare, ut Rempublicam Statumvè carpam, sed ut tenera Juventutis ad Libertatem natæ ingenia aliquo politica eruditionis decoro, notitiâq; Libertatis Polonæ imbuam, sic itaq;

D I E S P R I M A

Eruditi aliquod amicorum de Libertate Colloquij.

Primó disseritur

Quid sit vera & genuina Libertas?

I Nimicum is servili livore debuit imbuere calamum, qui libertatem, (1) *honestam insolentiam, & insolens decorum* esse asseruit. Nos talem Libertatem ad Muscas & mimos relegamus, quibus inolescere quolibet in Convivio etiam non invitatis licet. Satiùs dicimus & sentimus cum magno illo Statista & Oratore Romano: (2) *Libertas mihi erit rei à se, vel ab alio proposita voluntarium intra terminos recti & honesti studium, vel neglectus.* Verùm est quod sicut (3) *nihil est beatius homine liberò, ita nihil miserius non liberò.* Verum & id quod hominis abiecit speciem, imò homo desijt esse, qui est Libertatis Jure exutus. Attamen (4) *salutem licet humani generis concessa Libertas, si insolentia scelerumq; ladatur consuetudo, teterrimam proflabit pestem.*

2. Dicimus & agnoscimus, quod (5) *nemo sanus libertatem appellat Libertatem, temeritas potius, audacia, furor,*

Az

(1) Joachim Lepidius Lipsius. (2) Boetius. (3) Livius idem (4) Idem. (5) Plutarchus.

furor, impudentia, quàm Libertas dici meretur. Sci-
mus, quod amplè nimium dilatat, in altum extollat, profun-
dè solidet fortunam suam Libertas, non tamen altitudine ra-
tionis terminos, non latitudine recti & honesti metas, non
profundo virtutis & conscientiz centrum debeat excedere.
Pridem Orbis ejusmodi explosit Libertatem, qualis olim fuit
Ulyssi concessa (6) *qui convivio Deorum exceptus petijt,*
quid sibi liberè apud eos exercere liceret? omne id quid
quid homini liberum non esset, responderunt. Talis Li-
bertas in Regno Bacchi potiùs quàm in Christiano Dominio
locum habere debet, quem ex eo nominant *Liberum Patrem*
(7) *quod homines quidquid velint & possint facere, per-*
mittat, atq; omni metu sceleribus debito liberet.

3. Inordinata quoq; est & illa Libertas, quali olim fru-
ebantur *Sirvenenses*, (8) *in quorum congressu ut malu-*
it & valuit quisq; concinebat, eo obtentu, quòd liberæ vo-
ces & sensus, natæ ad Libertatem Gentis possint diversum
sonare; Si tamen ex vario hoc sentiendi modulamine non
unum edant *boni publici respectum*, æquè ac unum Con-
sentum & harmoniam, jam id non ordinata Libertas, sed
Sirvensis confusio erit: Utilem valdè in hoc dat cautionem
Libertati nostræ *Orzechovius*: Non frustra (dicit ille in
manuscripto) ipsi Libertatis Parentes Antecessores Nostri, cor
Patris suæ, pupillam Gentis suæ, eandem Libertatem no-
minarunt; Utrumq; id, tam cor, quàm pupilla quia sunt
circa excellentiam suam delicata, maximam exigunt vigi-
lantiam, ut in inordinata ad bonum & commodum humani
corporis conserv. Si enim excessus alicujus accessio, si
vitiosus humor in eorum corrumpere incipiat,
cor noxia & sub mortifera symptomata, pupilla caligi-
nem in totum corpus derivabit. Mihi jam non tantum au-
rea,

(6) *Com: natal:* (7) *Helicarn:* (8) *Valer: Max:*

rea, sed supra ipsum cor & pupillam magis dilecta Libertas mea, o si te nosset!

O bona Libertas aurō pretiosior omni!

O primum summumq; bonum! quō triste peremptō

Nil grātum, nil dulce viris, sed vivere mors est.

Si agnata vitiorum mala veluti corruptivos & pestiferos humores arcere velles, aut saltem haustam jam licentiæ pestem sanare scires, si intra honesti & recti terminos confisteres, si magnum hoc Reipublicæ Augustale in præcipitium fatalis licentiæ non protraheres, quàm nobis & tibi benè foret!

4. Abominanda est illa Libertas, quam olim habuit Maritima Insula *Cous* vocata (9) ubi *qui fasti, qui nefasti Dies; qui boni qui mali Dij, & quibûs sacrificijs colendi essent, cuiq; de populo statuere integrum fuerat.* Digna consideratione & memoriâ illa sapientis Poloni verba: *Anno Libertatem in Curia, in Senatu suspicio, in armis prædico, ubiq; veneror, ubiq; depereo, sed tamen non ad aras, mihi; enim Libertas religionis non politiam, sed Polytheam, hoc est confusionem, turbas, seditiones, pestem Rei-Publicæ re- dolet.*

5. *Differitur, quinam primi fuerunt Natales Libertatis? Qui vellet primas Libertatis cunas evolvere, huic Sapiens Plato ipsum initium Orbis indigabit. In ipsis statim nascentis Mundi incunabulis immortalis hæc portio Deitatis concessa hominibus cum mortalibus simul apparuit. Hæc tamen Libertas quam rationalis natura veluti inextimabilem Unionem cum prima statim mundi existentia ferè in dotem à Creatore cunctarum rerum accepit unà cum hominibus per campos & sylvas sparsis, habuit aliquid commune cum feris, agresti solitariâ & inculta Libertate gaudentibus. Postquam vero homines positâ feritate turmatim ad socialem vitam confluere cæperunt, dum se vel voluntariè electis à*

se Ducibus sub imperium submiserunt, vel vi & violentiâ coacti potentioribus parere debuerunt, hi tyranni adducto altius superbæ Dominationis superciliô, quamvis non assuetos ad servilem subjectionem assuefecerunt, & ingenita spoliârunt Libertate, qui tamen expositi resumptis animis grave servitutis jugum excutere, a servitute ad ingenuitatem, a tyrannide ad popularem Libertatem devenire cœperunt, ad quod quia primum Græciæ sese resolverunt nationes, ibi proinde emortua illa prima cum natura accepta Libertas quasi iterum renata fuit: Exindeq; Græcia facta est veluti natale solum Libertatis, unde illa ceu Colonias quasdam ad alias nationes in Orbem deduxit.

6. Differitur, *An & quomodo debeat esse eloquens atq; erudita Liberta*, (1) Sapienter & genuinè genealogiam Libertatis Polonus noster demonstravit: *Servitus genuit Libertatem, libertas autem genuit Eloquentiam*. Parum apud se æstimabant homines cum natura acceptam Libertatem, donec pretium ejus servitus ostendit, proinde quia hæc illos ad asserendam amissam Libertatem stimulavit, quasi ipsis iterum fuit per eam renata libertas; postquam verò ferreus servitutis conticuit stylus, in ejus locum svadendi, dissuadendiq; artes liberarum mentium nutrices successerunt. *Ne si Severius* (dicit Plato) *cum studioso jam Libertatis populo ageretur, austerior regendi ratio, seditiones, conspirationes Magistratuum periculo provocaret*. Itaq; modestius imperare coacti Principes cum intra ordinem continendi populi morem modumq; invexerunt, si videlicet, quod vi & metu cum periculo extorqueri deberet, id potius suavitate dicendi, persuadendiq; copia d. populo haberetur; hinc ortum duxerunt compositæ Orationes ad quas multitudo confluebat, & dicentis persuasionem oblectatâ facili se in omnes partes duci sinebat, abinde tradendis lucubrandisq;

de

7
de arte benè dicendi præceptionibus primi sese Græci plurimum affixerunt, post eos ceteri Libertatis heredes populi.

7. Ad id fortasse Democratis collimabat ænigma, quod olim Enecrati proposuit: *Nosti turpissimam, nequissimamq; Matrem, qua pulcherrimam atq; optimam generat filiam:* Ego enim ad id sic responderem: Mala supra modum, & turpis Mater servitus, pulcherrimam & valde bonam filiam Libertatem, neptem Eloquentiam edidit Mundo. Unde notum fit, quam consentanea sit liberæ genti *Eloquentia*, siquidem est filia Libertatis, quæ quia (ut liber Lacon apud Plutarchum dicit) *semper florere, nullo annorum ætatumq; vitio putrescere debet*, nunquam debet esse velut effæta, ceu absq; hac prole Mater. Quicumq; igitur sive ex beata nascendi sorte, sive ex virtutis merito cum Libertate connubia init, una & filiam ejus id est Eloquentiam dispensante ipsâ naturâ Libertatis, ut desponsset sibi, necesse habet; alias ex imparitate statûs & conditionis malè ipsi cum illa conjuge hoc est Libertate conveniet.

8. Arescere sæpè sub oculis mundi pulchrè efflorescentes nationes debent, quando congenitum sibi Eloquentiæ succum, & velut nutritium vigorem non habent. Diversus est eorum vigor, quos Regnantium *sic volo, sic jubeo* còercet, alij enim ex aurea fisci tributiq; vena vitales derivant Spiritus, alij integritatem suam ferreâ dominantium virgâ sustentant, hi prædis & perjurijs, illi herili potentiâ subsistunt. Liberæ verò Gentes quemadmodum à servitute, ita ab his humani generis pestibus remotæ, integritatem suam magnâ parte in liberè & prudenter eloquenti lingua constituunt. Benè castigatam Eloquentiam *Spiritum Libertatis* vocat apud Xenophontem *Heriscus*. Quia enim liberæ gentes multum distant à violentia, imbutos proindè Libertate animos mortalium ad id, quod rectum & communi bono salutare, jam non violenter trahere, sed suaviter ducere est necesse. Quod sola Domi-

na mentium & animorum efficit Eloquentia. Libertas est, ille

Rapidus torrens, vires cui verna ministrant

Flamina, & exuti conferto vellere colles.

Opus est hunc violentum impetum, quali sæpè Libertas redundat, ne notabile aliquod in revalibus Reipublicæ damnum inferat, scire dextrè derivare: alias mox vagus in campos frustra prohibentibus exit obicibus. Libertas est adhuc ferox ex natura sua, sed tamē mansuefactum animal: facillimè *effractis* (dicit Eurippides) *recta rationis repagulis cum liberis humane voluntatis cupidinibus in prærupta fertur*, necesse est proinde magis consilio & prudenti industriâ, quàm frenò & stimulis scire illud continere in officio; in molli de tiliâ cavea Leunculus iste continebitur, ferream confringet.

9. *Sunt sui* (ait Seneca) *ut corporibus ita & Rebus publicis morbi* (1) *maximè verò liberis Imperijs malignum quiddam inest, ubi quantumvis tenue ac leve vulnus si negligas in totum Rei Publica corpus pestifera promanat tabes.* Contra hos morbos cum aliundè nequeat esse medicamentum, quam à salubritate Legum, quæ communiter propter adiunctum imperij aculeum sunt acerbæ, opus est scire hanc amaram medicinam suaviter infirmæ libertati persuadere, quod sine Eloquentia (quam Livius *condimentum Legum* nominat) fieri non potest. Præcavet proinde in hoc & sapienter admonet filium suum insignis ille Firley Castellanus Woynicensis in exteris nationibus commorantem: *turpè est hominem liberum ita agere in publico, ut ambigi possit cum Plauto liber servusne ad dicendum Veneris? turpè est Libertati natum, os mutum ac veluti revinctum circumferre, atq; alterius sententia non parere, quod honestum est, sed servire quod infame. Factas Nobilitatem generis & linguam nobilem geras, necesse est. Quod si in te intercluso veluti Spiritu rudis libertas obmutescat, quo tandem nomine ab ignobili serviliq; differes? Frustra deniq;*

(1) Contarenius.

9

ceteras seu corporis & fortuna, seu animi, imo virtutis, etiam in te congestas opes jactaveris, nisi idem quoties communis Patria postulat necessitas, pro Comitibus, pro Caesaris, pro Judiciis, pro circulis, ceterisque id genus copiose atque erudite differere, suadere, dissuadereque & volueris & potueris. &c.

10. Ne verò aliquis erret, exlegemque loquentiam cum legitima Libertatis Eloquentia commisceat, opus est cautione. Plures enim sunt ejusmodi, qui tunc eloquentes videntur sibi, cum omnes clamore superant, ac si ex inculta Janensium natione forent (2) qui *barbaram initio Libertatis tenuerant consuetudinem, ut disertissimus ille haberetur, qui potentissime clamasset, majorique præ reliquis pectoris atque laterum contentione intonare potuisset.* Uniuscujusque sensui contradicere hoc illis popularitas, necessitatibus publicis privata interficere, hoc ipsis Libertatis Zelus, communem concordiam, externa vel sua cum publico dispendio quærendo compendia, à desideratis effectibus amoliri, hoc ipsis liberæ vocis exercitium. Similes (sicut quidam magnus Senator agebat) illis trivialibus Scholipetis, quos frequenter inter clamantes notant, excepto, quod hi ferulam Præceptoris, illi vero sæpe pinguem ex vacantibus vel ex marsupio offam in pretium venalis reportant vocis. Verum est, quod dedecet Libertatem habere linguam post labra revinctam: Verum & id, quod Libertas prout à servitute; ita à muta & sedentaria assentiendi necessitate (3) debent esse aliena; potest, imò debet pro se loqui, ita tamen, ut *nihil arroganter & superbe, nihil insolenter & stolide, nihil proterve & impie nihil pertinaciter & præsumptè dicat, sed omnia prudenter, omnia pudenter, omnia salubriter, & decore,* minus honorificam illi memoriam sui ad posteritatem detulerunt, qui agnomen à tauro deductum habentes, quia aliquid per tumultum in comitiolis, solis clamoribus &

B

stre-

(2) Strabo, (3) Synesius.

strepitu per vim obtinere voluerunt, a quopiam redarguti fuerunt his verbis: *Heus heus jumenta! non cornibus sed rationibus.*

11. Nefas igitur insolentis linguæ petulantiam velle pertinere ad Classem Eloquentiæ, nec populares habendi sunt, qui ut ignari qualitatis metallorum, sonò pecuniam probant ita clamore, & irreflexè obstinatò strepitu, sui pro Libertate Zeli specimen ostentant. Libertas nostra quamvis ferrò & Martiali strepitu accrevit, in sua tamen integritate sine prudentia & scientia nequit conservari. Viriliter ac animosè ferro uti, etiam gregarius miles potest, ast nobilem ex utroq; Cæsarem esse est necesse, non tantùm Marte, sed etiam & arte scire servire Libertati, quia certè parum hisce temporibus juvant arma foris, si defuerit rectum & prudens consilium Domi. Libertatem vulgò vocamus aureum vellus, cujus securitati non satis prospiciet contra callidas invidorum Jasonum insidias, solâ terribilis ingentium draconum custodiâ. Insignis illa censura est, quia forte liberæ gentis Civem innodat Plato, *quod lingua atq; cordis capitisq; dissidium faceret illam dicendi præceptis excoleret, hac negligeret: Verbis concinnam venustam, & non rebus eruditam, non probitate castigatam, non sapientem adferret Orationem.* Rectum de Libertate tulit Judicium Cato liberæ gentis Senator, quando illam sine eruditionis ornatu *gemma plumbo insertam* esse censuit.

12. Romani Libertati, quam pro Dea colebant, primum ædificantes templum, in atrio ipsius Bibliothecam locarunt.

(4) *Nec me qua doctis paraverunt prima Libellis*

Atria, Libertas tangere passa sua est.

Athenienses quoq; Libertatem super Aquila ad Solem elu-
stante pingebant, *non ignari* (ait Bisciola) *Luci & Soli na-*

1111

(4) Ovidius.

tam Libertatem non cum nocturnis inter ignorantia tenebras cacutire, verum inter eruditionis splendores acutum cum Aquilis cernere debere. Protunc aliquomodo Libertati desipere licuit, dum adhuc sub ferula Dominantium ceu minorennis exstiterat: quando tam Domi, quam in vicinia, Reipublicæ ratio fuit popularis & rudis. Ast de præfenti cum quocunq; te verteris, ubivis novam eruditæ ætatis formam, novum sapientiæ habitum, tersum politissimi sæculi speculum intuearis; quando jam ubiq; ferè blandiri & assentari aqum appellatur, dum egregius fallere & decipere est triumphus, quomodo sine erudito precedes ingenio? ipsâ virtute & sinceritate parum juvaberis, fortitudine pro medico tempore, idq; non semper, tueris te, si circumspecta non aderit prudentia, certè decus Libertatis in difficili & lubrico consistet.

13. *Differitur, quodnam debeat esse pretium Libertatis? Olim adhuc apud liberos Sparthanos hæc nata est questio. Quidam enim Ægyptus postquam coram Fragilo Rege (testatur Rosinus) studiosissimum se esse Libertatis confirmasset, ab eodem, an probe sciret, quid sit Libertas? interrogatus, ipsam animam suam animam esse respondit, ostenditq; nullum tam magnum, tam eximium, tam singulare bonum homini a Deo esse concessum, quod cum Liberrate in comparationem venire possit. Gnari erant valoris illius Romani, dum ædificato Libertati sacrario, Iconem ipsius in corde aureo adamantinis occluserunt iugulis. Parcè me iudice is Libertatis taxavit pretiū, qui dixit:*

Non bene pro toto Libertas venditur auro.
Legimus enim de pluribus, qui eam vitâ propria redimebânt. Obsessi à Mario Romano Astanenses considerantes, quod patria municipalia Jura, suasq; Libertates retinere non possent in medium forum (testatur Strabo) pretiosissima quæq; Con-

juges, insuper atq; liberos id ipsum volentes congesserunt, stramento ac lignis incendio aptis cinxerunt, ignemq; subijicientes ipsi citato agmine patentibus portis eruperunt, atq; strenue pugnantes, servitutem quam cum Urbe capti subiissent, honesta morte redemerunt.

14. Titus quoq; Quinctius Romanus libera Civitate Graeciz subasta, dum in foro congregato populo proclamare iussit se illi antiquas ejus Libertates conservaturum, majus gaudium fuit, (dicit Livius) quam quod homines caperent, tantusq; cum populi clamore plausus est ortus, ac toties repetitus, ut aves, quae tunc supervolabant, attonitae paventesq; deciderent, facileq; appareret, nihil homini, ne vitam quidem libertate esse potiore. Nec praesens tantum omnium effusa latitia fuit, verum post multos dies gratis cogitationibus sermonibusq; in tantum continuata, ut vix ad cibum cogente fame respicere possent. Tyrannicam quidem Stateram, attamen non exiguo pondere Libertatis suae pretium aestimabant olim Lugdunenses: Hi in extremis ferè strictissimae obsidionis angustiis existentes, denuntiarunt hosti (1) alimenta sibi non defutura, donec laevum brachium restaret, hoc esuros, dexteram inierim ad Libertatis defensionem reservata. Nequit satis adhuc stupore defixa posteritas demirari illum Sparthanum Adolescentem, qui in servitutem venditus dum à Domino suo ad servile quodpiam obsequium fuerat destinatus, lapidi allisit caput suum, inclamans: *Non serviam*; Et ita liber Sparthianus quamvis in servitute, mortuus est.

15. Brutus ipse post expulsam Tarquinium Tyrannum Libertatis Romanae assertor, plura eam aestimavit, quam proprios filios (2) quos cum Tarquinio ac servituti iterum in Urbem cum Regno reducenda studere comperisset, in forum protractos virgis primoni cadi, post securi percuti iussit. Ast non modo virilis, muliebris quoq; resolutio mascu-

lo amo-

(1) Justinus. (2) Valerius maximus.

lo amore Libertati litare didicerat. Lacedemoniensis Matrona, dum illam captivam servili caute signare jussit hostis, ereptò de latere ipsius gladiò semet transfodit, intinctoq; in sanguine digitò inscripsit parieti: *hanc potius Libertatis notam.* Depredicat quoq; Dardanensem mulierem Seneca, cujus filius in captivitate natus dum adolescere incipiebat, ipsa illum suffocavit, ac supra cadaver ejulando clamabat. *Non vivat, ne serviat.* Nemo igitur miretur, quod nobis quoq; liberæ genti illa, quæ omnes omnium charitates complexa est sapiat Libertas, siquidem prout idem affirmat Seneca: *Non fortuna, non liberi, non vita ipsa potior libertate a liberis populis habita.*

15. Differitur, *an possit debeatq; aliquando honeste servire Libertas.* De Theorisco, quem Plutarchus *vulnus Atheniensium Libertatis* vocat, legimus, quod ipse cupiens decus Patriæ potentiorum libidini gratificari, illiciti seu allestamenti loco, quo incautum populum in Caves servitutis posset pellicere, sparsit clandestina primum, & demum publica per circos & circulos circumscribendæ Libertatis consilia, jam melioris ordinis, jam majoris boni emolumenta, jam florentiora in consiliis, bellis, publicis privatisq; negotiis tempora promittebat: crassum servitutis funem veluti sericò aliquò Zeli & eloquentiæ fucò circumvolvendo; verbò, fuit unus ex ijs, qui (veluti compositores fabularum assunt:) equum eò modò infrænarunt, dum coriaceum frænum auro & argenti contegentes, ut illud ad decus & ornamentum suum Capiti imponere permetteret, illi pervaserunt.

*Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, Dominum vehet improbus atq;
Serviet æternum, qui parvo nescit uti.*

17. Edocuit nos eiusmodi fraudulentus propriæ Reipublicæ venditor, quod & servitus, quæ Sedentariam assentien-

di necessitatem Rebuspublicis veluti inevitabile & domesticum fatum adfert, habeat tamen suus pro Domo sua in Regno libertatis Oratores, qui sub dulci hoc melle venena libertati propinquant. Et hæc est Libertas serva, seu verius hi sunt libertati suâ pestilentia eò nocentiores, quo magis tecti. Optime præmonet subtilis Politicus (1) *Nisi sylva humani generis excisa, non defuturos aliena libertatis raptores lupos; hi sunt præcipue illi, qui Principum aulis veluti animalia caveis inclusi, quo mollius delicatiusq; ali soliti, eò durius miseriusq; servientes.* Tales Consiliarios equidem tanquam adjuutores ad opprimendam Libertatem Romanam spectavit, attamen quia sordidum obsequium & servilem patientiam odio habuit Tiberius Cæsar, eundo ad publica consilia, ipsosq; suis familiaribus indigitando, dicere solebat: *O homines liberos ad servitutem paratos!* prout testatur Tacitus. *Sunt* (dicit noster Polonus Krasinski in alloquio ad Equites Polonos) *quos non fortuna communis, sed favor Principum, largitio, ceteraq; pestes ad dicendum impellunt, vel in dicendo prohibent. Auream illi ex sensu Democratis nacti linguam, qua non scit pro se rinnire, pro alio, vel cum ræcet, vocalissime loquitur. Nisi clavum quendam illorum linguas dici malis, quo Libertatis navicula inquiete periculo seq; circumagitur. Tales Libertatem cogunt miseram servire servitutem, cum & ipsi (quod Crassus Romanus de similibus illorum jactare consueverat) sub pileo Libertatis rasuram circumferant servitutis.*

18. Abominabilis hæc, quia nimis sordida servitus, quam filij noxx in Libertatem inducunt: Non est tamen nec debet esse ita exlex Libertas ut suum non habeat frænum. De libera Polona Gente scripsit Kochanovius:

*Super feroces Hercyna sylva feras,
Furis refranans circulus collo datur:*

(1) *Andreas Crescentius*

Et

Et hæc est honestissima servitus Libertatis æquitati, superiori-
tati, rationi subesse, ac ipsum pene ferientem sydera verticem
jugo Legum subdere. Prudenti ac libertatis gaudio meminisse
opus est illius dicti; quod quondam Galba Pisoni apud taci-
tum inculcabat: *Imperaturus es hominibus, qui nec servi-
tutem pati possunt, nec totam Libertatem*. Libera gens lon-
gè distare debet à misera servitute, attamen totam Liberta-
tem, hoc est effrænem sine Lege licentiam habere non debet,
sed sæpius Libertatem propter libertatem adimere, alias brutis,
quam hominibus similiores sine Lege effrænes, Liberta-
tis impotes esse vellemus. Bene nos monet hac in parte libera
quondam Roma, in qua *postquam Libertus superbum caput
super Leges insolenter extulisset, illud ausa est, quod tyran-
nis etiam horruisset.*

DIES SECUNDA

*Eruditi aliquot amicorum de Libertate Colloquiū
Differitur.*

An omnibus populis expedit esse liberos?

I. D vero illustro discursu ex adversionibus cujus-
dam Nobilis à me excerpto, qui ab illo ne sit
scriptus, an aliunde exscriptus? mihi non con-
stat. Non sine Politico mysterio Sapientes Athe-
nienses Libertatem sub Imagine Lunæ in fano DEÆ Pacis.
(ut est apud Majolum) exhibuerunt; Id enim forte posterita-
ti inculcare voluerunt, quod sicut Luna aliud habet splendo-
ris sui decus in Novilunio, aliud crescens, aliud in Plenilunio
aliud decrescens, tandem ad extremum sua ex toto privatur
luce, ita Libertas varios genios & nationes percurrans veluti
luna post suas incrementorum & decrementorum Phases varia
pati

pati srevit symptomata, hic veluti in Novilunio gliscere incipit, hic sensim auctior ad maiorem enititur Lucem, hic in plenitudine suæ perfectionis consistit, hic ad occasum vergendo paulatim deficit; hic violentas Ecclipses interpositâ servitute patitur, alibi pridem extincta in obscuro jacet.

2. Hæ & his similes vicissitudines non tam Libertatis, quàm Populorum Nationumq; inclinatione ac veluti nativo vitio fiunt. Sunt etenim quædam Gentes, quibus Libertas est noxia. Ruffus Consul Romanus Bactrianos fideliter in bello contra Parthos & animosè militantes pro speciali tanti meriti stipendio libertate donavit, ad Jus Romanorum Civium admitendo. Verum id in Senatu vitio putavit (2) *Cajus Senilius* addens pro ratione: *Brevi ea facturos Bactrianos, propter quæ in graviores, quam ante servitutem redigi mererentur; quod etiam evenit.* Augustus aliquot Civitates in Affrica pro earum meritis quamvis Libertate cum Romanis coæquavit, Cives tamen illarum nondum integrò Annò expleto ad primam Regiminis formam aspirarunt, & publico consensu legatos Romam expediverunt, ac pro data Libertate gratijs actis, ut congrua genio suo Reipublicæ forma restitueretur, institerunt. Unus ex ijs perorando in Senatu Romano inter alia dixit (3) *Libertatem alijs rem esse saluberrimam prædicamus, nobis periculosam sentimus, alijs bonum inassimabile, nobis dolosum, alijs ipsum Nomen illius dulce, nobis amarum. Porro quadam ex præscripto ipsius Jovis confecta est Libertas, alijs ad felicitatem salubris, nobis primo gustu arridet quidem, sed diffusa in venas latente veneno inficit, enecatq;.* *Ulysses humana prudentia exemplar sequimur qui Syrenum insulas cum classe transiturus cerâ suorum aures obturavit, se vero ad malum navis alligari curavit. Alii enim in sinu Libertatis secure suaviterq; dormiunt, nobis illa Syren est; melius est nobis bono.*

(2) *Livius* (3) *Macrobius.*

bonorum Virorum servos, quam mala hujus uxoris maritos esse.

3. Ita his gentibus, cum illorum genio non esset accommodata, nocuit Libertas, quamvis protunc umbra solummodo illius remanserat, ac in hoc unico (ut Lucanus affirmat) consistebat, si: *quidquid jubeare velis*. Stat proinde hæc veritas, quod *non omnes populos convenit esse liberos*. Hi imprimis, qui sub Zona torrida, præsertim intra tropicum, vel prope illum degunt, quia sunt naturâ timidi, ex timore autem præcipites, & crudeles; omnes fermè servili sunt indole; excessivus etenim ardor insitum calorem ex illis evocat & spiritus vitales, quos animales vocamus, attenuat, debilitatq; unde in illis nec affectio integri esse potest, nec ratio constare magis aut minùs, quàm prout illi calori magis vel minùs sunt obnoxij. Tales nationes sub absoluta Monarchia, aut nihil prorsùs, aut aliquantum Aristocraticò, Jure temperata degere expedit, pro ratione, uti sunt magis vel minùs ad obtemperandum aut imperandum natæ.

4. Hi vero, quos penetrabile Boreæ frigus adurit, si non fuerint Literis, politiâ, & humanitate exculti, aut ad minimum externis Cultis gentibus permisti, non erunt, quoq; ad libertatem sustinendam apti. Intensum enim gelu, vitales eorum Spiritus in unum constringit, & concentrat. Unde provenit audacia, quæ, quia caret excultæ rationis frænò, evadit communiter inconsultè temeraria, sæva; ad hanc refrændam absolutum Regimen necessarium, quia libertas audaci & barbaræ genti, iret in augmentum temerariæ sævitæ. Si tamen rationis morumq; cultura, vel cohabitatio cultis gentibus accedet, hi quoq; magnâ moderatione & prudentiâ Libertatem sustinere possunt. Habemus hujus evidens documentum ex illis Theutonibus, Francis, & ante illos Cimbris, Herulis, Gothis, Vandalis, post illos Hunnis, Danis, & alijs multis Sclavorum Gentibus, inter quas nos quoq; Poloni computamur: Hi à Septem
C trione

trioneerumpentes, cum ingenti audaciâ, incredibilem per Orbem exercuerunt sævitiam. Quam primum verò, barbaros suos mores, humanitate & Literis excoluerunt, florentia ordinatâ libertate, instituerunt Regna. Hinc optima resultat præmonitio, quantum nobis eruditionis cultura sit necessaria, ut Libertatis decus sustinere capaces simus: Quandoquidem Boreali frigori adjacemus, quod hominum ingenia inconsultè audacia, & temeraria, & quod exindè pullulat, sæva nimis & crudelia formare sœvit.

5. Qui ex colliuvie variarum Nationum còaluerunt, illos ad servitutem hæc ipsa mixtura destinavit. Tales enim quieti fidi, constantes esse nequeunt, quia eorum non unus animus veluti hirco-cervos quosdam multis multarum Gentium vitijs animat. Exemplum est oculis subjectum fidelibus ex vicinis nostris Valachis, Italis quoq; apud me ejusdem farinae, quam primùm Gothis, Vandalis, & alijs gentibus commixti fuere (1) De Italis tamen exceptio Sapientis Lipsij tenenda est: atq; *hac cautio mea propriè in vulgus dirigitur: Nam de Nobilioribus quid diffitear? revera Optimates illi plerumq; optimi, celsi, sinceri, virtutis, gloria, Literarum amantes. In vulgo aliter esse observamus, qui fex & limus & vere vulgus: Itaq; in illis vetus Italicus aut Romanus sanguis fere apparet; in istis perijt, & nonnisi clare Gottorum Vandalorumq; reliquia cernuntur. Regiones temperata omnium Judio ad libertatem accommodatissimæ; Hæ enim sicut saniora corpora, ita & meliora, quietiora, moderatiora producunt ingenia, nisi rudi barbarie (quam rubiginem ingeniorum, animorumq; dicit Seneca) corrumparentur, quæ quam diu ex illis politiori culturâ tersa non fuerit, splendorem libertatis non admittet.*

6. Verùm parùm interest alienas perscrutari gentes, sit Laus DEO infinita, quod nobis Polonis vestitus Libertatis ita conveniat, quasi ille nobis, naturæ nostræ & genio planè ad-

hæreret. Sint gratiæ extero *Cassio* Veneto, qui Libertatis nostræ perennaturum monumentum tale crexit Orbi. Lib: 1. Politicorum:

Polonia Orbis Annulus, annuliq; hujus gemma.
Libertas.

Polonia Orbis Oculus, Oculiq; hujus Pupilla
Libertas.

Polonia Orbis hortus, horti q; hujus Laurus.
Libertas.

Polonia Orbis Paradisus, Paradisi q; hujus delicia
Libertas.

Polonia Orbis Cælum, Cæli q; hujus Sol.
Libertas.

Faxint Superi, ut hoc de Libertate nostra oraculum alienigenæ

Non imber edax, non Aquilo impotens;

Possit diruere, aut innumerabilis

Annorum series & fuga temporum.

Nos quoq; pro illa levando in Cælum manus eandem tenerò
alloquimur affectu:

Gemmea Libertas sunt sacra tibi atria Lechi

Ista lubens igitur non abitura cole

ATRIA LECHI.

7. Differitur an possit Libertas se ipsam perdere, ac
veluti proprijs viribus obrui.

Quod ut plurimùm Libertati maximum in ipsa Libertate
positum sit periculum, sapienter quondam præmonebat apud
Livium Syracusanus Hiero, Liberæ vero Reipublicæ non semel
suò exitiò hanc comprobarunt veritatem: Id enim infelicitatis
(asserit Vopiscus) habent liberarum Rerumpublicarum
Corpora, ut omni ex parte facile corrumpi, fatalemq; pestem concipere possint, eo difficiliorem curatu, quo
molliori, delicatiori q; Libertatis receptam temperamento

imò neq̃ cognitu facilem, siquidem sub obtentu pratextuq̃ Libertatis mortes ista propinquantur Libertati. Magnum in hoc arcanum subtilis Politicus Tacitus comprehendit, dum corrupta & à se degenerantis Libertatis vipereum esse solere fatum asseruit. Procul dubiò ad hæc ille respexit, quod viperam proprius illius fætus in illa conceptus nascendo dilaceret, Quem quia illa concipit & fovet, ideò acsi se ipsam suâ sponte perimit. Et quoniam Libertas, quandocunq; ad suum tendit interitum, similia semper experitur fata, nam in suam perniciem nunquàm ferè manibus utitur alienis, sed propriæ sobolis in sua sacrilegas convertit viscera dextras, id circo vipereò quasi funere à proprio dilacerata fætu extinguitur. Pridem Orbis tot liberarum Gentium expedivit funera, pridem illis requiem decantavit servitus, quibus si Epitaphium inscribi deberet, maximè quadraret hoc vipereum cum inscriptione Taciti, Symbolum. Sepelivit Roma suam per Orbem penè totum per illud *Civis Romanus sum*, extensam Libertatem, cujus veluti funebrem pompam in sua Pharsalia describens Lucanus quasi lemma quoddam præcitato addidit Symbolo.

*Libertas (inquit) Populi quem Regna coercent,
Libertate perit.*

Hoc Libertatis Romanæ fatum, quia fuit magis vocale, fufius illud describere placet.

8. Simile quid cum unaquaq; fere, quæ jam collapsæ sunt, verum evidentiùs cum Libertate Romana actum est, quod accidere consuevit infirmo, hic continua jactatione & loci mutatione quærit levamen doloris, ast malum visceribus inhærens nihilominus haud excutit; dolendi tantummodo inveniundo varietatem, malignitatem morbi augeat, accò ipsò, quo voluit sibi malilevamen adferre, membra debilitando, semetipsum suis remedijs frequenter perimit. Sub Imperio primùm septem Regùm floruit & augmētabatur Romanæ Reipublicæ Corpus, quousq;

quousq; Tarquinij superbi tyrannis veluti maligna febris illud non invasit. In cujus fastidio existentes Romani iactaru. t se, & veluti locum mutarunt, translato in duos Consules Imperio. Videbaturq; protunc ipsis, quod hausta hac aura Libertatis morbum levassent, revera autem idem malum permansit testante historia: *Non insignem aliquam portionem, verum initium veluti quoddam ac viam ad Libertatem Romana res accepit; Nihil tamen ex Regia potestate diminutum fuit, praterquam quod perpetuus Regni, in annum Consulum transferit Dominatus. Omnia namq; Jura, omnia Regni Insignia primi statim Consules rapuerunt eadem penes plebem serviendi manente necessitate, quacum tyrannum effugisset, tyranniscos invenit.*

9. Non potuerunt proinde Romani etiam in hoc situ habere liberam facultatem respirandi, ideoq; iactarunt se aliter; temperarunt quasi illimitatam potentiam Consulum imperio Dictatorum, quos tamen ad tempus tantum & in extremo Reipublicæ periculo ad terrorem cunctorum instituebant. *Summa potentia* (ut ait Livius) *unicum robur* quo tempore & Consules, aliiq; omnes Magistratus vocabant, & uni huic parere cogebantur. Verum & ista mutatio quo altius Dictatores supra ceteros Magistratus extulit, eò magis malum cujus levamen quærebant, intendebat. In aliam proinde partem revolvi cogebantur; Plebs enim ferme tota, Consulum Patrumq; gravata Imperio, ab iisdem turbulentissima seditione se separavit, & non prius ad obsequium rediit, quousq; sibi inter ceteras prærogativas apud Consules Patresq; non extorsit, ut sibi sui Magistratus e plebe essent. Concessum est ipsis proinde, ut eligerentur Tribuni plebis, quorum potestas in eo consistebat, ut in vestibulo Curiae constituti omnia secreta & Decreta Senatûs censerent, & si in illis aliquid reperiretur, quod plebem aggravaret, solenne illud *Veto* Polonico nostro *Nie pozwalam* haud absimile apponendo, cassaret; Qualem

lem potestatem terrestres nostri Nuntij prima sua institutione, dum Senatus cum Rege ferebat Leges, ac ipsis ad deliberandum, assentiendumq; communicabat, in Comitij habuerunt. Hoc suorum Tribunorum Officium Romani vocabant *Jus rogandi, Jus intercedendi, Jus vetandi, potestas Sacrosancta*, quam etiam verbo *ladere grande fuit nefas, & morte piandum*.

10. Quamdiu hæc Tribunitia potestas intra præscriptos primâ institutione, continebatur terminos, & supra suam obligationem per abusum & audaciam non excedebat, fuit Libertati valdè salutaris; quia & Senatum refrænabat, & sublimem Consulum potentiam temperabat, adeoq; totam Rempublicam in tali conservabat temperamento, quale eò tempore illis exigebat Constitutio. Verùm quam primum Tribuni fiduciâ Sacrosancti juris sui elati, minusq; contenti eò, quod ad ipsos ex primo instituto pertinebat, turbulentis rogationibus assiduo Rempublicam intricabant, ipsiq; Leges prohibitu ferebant, bella indicendo, Provincias, Exercitus, Officia his adimendo, illis tribuendo, ac in Dominio Romano omnia, summâ disponendo autoritate, ex defensoribus Libertatis facti sunt tumultuûm & perturbationum in Republica Authores, aut Cooperatores. Quoties etenim ad tumultus factionesq; sese obtulit occasio; non deerat *seditiosis & turbulentis* (inquit Valerius Maximus) *funalis fax Tribunitia, qua illorum temeritatem & audaciam vel ruentem committeretur, vel languentem actionibus suis inflammaret*. Difficilè foret horum cuncta enumerare exempla? nota sunt, & altè impressa memoriæ illorum, qui revolvunt historicos: His perpenſis haud difficulter concludere quisq; debet, quod *seditionum omnium* (ut idem fatetur Author) *causas Tribunitia potestas vel excitavit, vel promovit, specie quidem tuenda Libertatis obſtendo. re autem Dominationem sibi acquirendo, tum populi, tum Potentiorum studia aucupando*.

pando. Et ita status popularis quamvis locò novissimus, potentiâ tamen varijs Legibus firmatâ penè primus evasit, vix enim non omnem Authoritatem Senatui eripuit, ipse condebat Leges, ac totum Imperium gubernabat, hóc tantùm reli-ctò Senatui, ut commodè in Curulibus penes suos Consules assideret.

11. Hæc proindè maligna febris, quæ à tyrannico Tarquinij superbi Dominio initium sumpserat, tali, sub curatione Tribunorum mutatione, jam de sua malignitate remiserat, sed quia salutiferum temperamentum excessiva demum Tribunitiæ potestatis dosis corrupit, gravis valdè licentiæ ex abusu Libertatis natæ paroxisnus Reipublicæ Corpus occupavit, opus ideò fuit nova iterum sic affectæ Libertati iactatione; Exinde aliam regiminis formam introduxerunt Romani, elegerunt, constitueruntq; sibi *Decem Viros, qui cum summo Imperio præessent Reipublica, Jusq; Populo redderent;* Verùm hóc quoq; modò, ita Regimen & Libertatem emendarunt, ut testante Liviò, *multiplicato terrore decem tyrannos ferrent:* hæc mutatio vix duravit bienniò, successit alia affecti Corporis revolutio: Confugit Populus ad solitam seditionem, *Decemviratu* abrogatò iterum *Consules*, iterùm *Tribunos* suis restituit Officijs. Nihilominùs hanc quoq; Reipublicæ pertæsus formam, *Tribunos militares cum Consulari potestate adjecit;* Modicò temporis intervallò redijt iterùm ad svtos Consules, ac in hoc Regimine perduravit, quousq; omnes Julius Cæsar non subiugavit, ac insolentem Libertatem ipsa non sustulit Libertate, quod hisce perfecit medijs:

12. Tres eo tempore fuerunt in Republica alijs famâ ac potentiâ eminentiores: *Crassus, Pompejus, ac Julius Casar,* qui *caurione amicitia* (inquit Dio) *inter se constituta, adjuvantibus per suas rogationes Tribunis totum ferè Imperium, Remq; Romanam invaserant, ita inter se fadera comparantes, ut unus semper præsens in Urbe consul esset,*
qui

qui absentium honores propugnaret, & auxilio Tribunatio promoveret; Et quamvis singuli ad Dominatum eversa Libertate aspirabant, quia tamen unus alium metuebat, decennio ferè in hac amicitia persistentes, Rempublicam per turbulenta Tribunorum rogationes, quò libuit pertrahebant. Julius in Gallia, Crassus in Asia præerant exercitibus, Pompejus Romæ agebat Consulem. Intereâ Crassus à Parthis victus ac interemptus dum solummodò reliquit æmulos, ut enim loquitur Dio: & Pompejo suspecta Caesaris opes, & Casari dignitas Pompeij gravis fuerat, nec Pompejus voluit ferre parem, nec Caesar superiorem. Attamen hæc æmulatio non nisi post mortem Julix filix Caesaris, quam uxorem duxerat Pompejus, in Publicum erupit. Pompejus enim, qui Julio quamvis contra Leges, quia absenti, per rogationem Decem Tribunorum obtinuerat Consulatum, iterum id extorsit per eosdem, ut nullâ mentione factâ promissi Consulatus, mandatum fuerit Julio una cum Officio Ductoris Exercituum, gubernium Provinciæ deponere, ac alteri resignare. Paratum se ad ea ostendit Julius hæc adjunctâ clausulâ, ut ipsi prius promissus Consulatus traderetur, ac palam declaravit, quod aliter nec Regimen Provinciæ, nec copias militares alteri sit resignaturus. Circa quæ ut possit subsistere, ad Tribunos, velut ad solitum potentiorum cupiditatis asylum pro manutentione sui recursum fecit.

13. Idem fecit Pompejus Tribunorum captando favores, per quos iterum Romæ obtinuit, quod contra Julium decretum fuerit, *ut Provinciam, atq; exercitum dimitteret, ni ita faceret, eum hostem Patriæ futurum.* Huic sententiæ aliqui Tribuni plebis (testatur Pomponius) *Intercesserunt. Qui cum adnitente Pompejo, e comitio fuissent ejecti, ad Casarem in Galliam penetrant; Is ille in Corcionem apud milites producit, queriturq; se ita in Patria meritum, hostem Patriæ condemnari non auditum, Tribunatiam*

riam intercessionem, adeoq; Libertatem Pompeji armis opprimi. Hortatur deniq; precaturq; ut cujus dâst tot secunda pralia fecerint, atq; Orbem perdomuerint, ejus dignitatem ab invidia amuli, Libertatem ab ejusdem, & Senatûs tyrannide defenderent. Neq; segnius Roma Pompejus contemptas à Julio Leges, oppressamq; Consulum Senatûsq; Authoritatem, eversam Libertatem crepabat: cûm tamen neutri cura fuisset Libertatis. Et sic hi iniqui tutores Libertatis cognatasq; acies fraterna; cominûs arma in se convertentes jugularunt libertatem gladio libertatis, ac liberis Gentibus hanc monitionem relinquerunt: (1) Nul- lum præsentius Libertati timendû exitium, quàm ipsam Libertatem. Habebat Romana Libertas plures ab ipsa experientia præcautiones, benè novit, quo effrenis primûm licentia Tribunorum plebis, quo illæ potentiorum præcipuè inter se similtates, quò Reipublicæ Ordinis Inferioris contra superiorem conspirationes, quò præcipites Magnorum & potentiorum Caputum proscriptiones collimaverint. At- tamen eatenus fuit insensibilis, donec ipsam Julius, & post eum succedanei tyranni penitûs oppressissent.

14. Differitur. Cur nunc Libera Reipublica variis difficultatib; concedant, quàm olim fieri consueverat.

Hæc difficultas quia est conjuncta cum notitia Reipubli- cæ, opus proindè priûs noscere Status, sive formas Rerum publicarum: Nam mutari Rempublicam nihil aliud est, quàm unum Reipublicæ statum sive formam converti in aliam, aut à recta & legitima Reipublica forma dege- nerare in vitiosam. Quatuor sunt Status sive formæ Re- rum publicarum: prima dicitur Monarchia, quam etiam vocant Regnum, altera Aristocratia, tertia Democratia, quarta Forma mixta ex præfatis tribus vel duabus compo- sita.

(1) Contarenius

ita. *Monarchiam* ita describunt: *Est unius, cui ceteri omnes parent Principatus, communem Reipublica universa utilitatem spectans.* Talis Status Monarchicus adhuc subdividitur: alix sunt *Monarchia absoluta*, sive *exleges*, ubi *omnes & omnia in Republica dependent à voluntate & arbitrio imperantis.* Ejusmodi nunc est Monarchia Turcica, Moschovitica, Perñica, &c. Alix *Monarchia* sunt *Legibus revincta*, in quibus potestas Imperantium juratis per ipsos Legibus plus vel minus est restricta, qualia sunt alia Dominia Christianorum. Utraq; hæc Monarchia aut *hereditario jure ad Successores Dominantis Familia devolvitur*, aut ex *Libera Populi Electione non sanguini, sed virtuti, & dignitati datur.*

15. Quævis ejusmodi Monarchia, tamdiu est recta & legitima, quamdiu habet pro fine ac veluti meta commune bonum, & utilitatem Reipublicæ. Alias si Monarcha privata sua commoda cum malo quæret publico, jam desinet esse legitima Monarchia, sed erit tyrannidis vitiosa. Proprium verò commodum quæret non solum tunc, quando in suam personam seu familiam, verum etiam, dum in singulares Civium personas sibi ad promptè obsequendum adinventas & malo publico adoptatas, aut etiam in unam partem Reipublicæ cum præjudicio aliarum multa derivat, ut injectò semine discordiarum inter Status, aut principaliora Reipublicæ capita, per illos, quos sibi devinxit, possit alios premere.

16. Adnotant plures Politici causas, unde veluti ex fonte tyrannidis in Respublicas exundare consueverit, sed hæc omnia possunt revocari ad duo Capita, à quibus sicut alia omnia solitaria mala, ita & hoc compendium omnium malorum scilicet tyrannidis suam deducit originem. Primus est fons tyrannidis ipsi Dominantes Monarchæ, qui & si sint à natura

à natura subinde ad bonum proclives & gratiosi, possunt tamen imò communi consuetudine soliti sunt mutari in pejus. Sapienter enim dixit Seneca: *Reges scelera si nesciunt, Regnum docet.* Nero in primordiis optimus est habitus ac clemens adeò, ut quamvis justam ad mortem alicujus sententiam subscriberet, fleret. Quà de causa Senatus non tantum actiones, verum & verba ipsius digna fuisse judicavit, ut aureis argenteisq; columnis inscriberentur. Successu verò temporis *regnavit sanguine multo*, ac documento probavit, quid magna vitia in summa fortuna possint. Ideo Republicæ suorum Monarcharum potestatem Legibus, juramentis, alijsq; modis firmiter ligant, optimè scientes (1) *quod licet boni & clementes sint, quia tamen malum esse licet Principi, formidentur.* Et quamvis nec in alas à natura inclinationes ad Imperium adferant, nec bonam indolem mutant Principes in Imperio, contingit tamen aliquem eorum esse aut *ignavum*, aut *incautum*, & *nimum indulgentem*; quare si est *ignavus*, tanto oneri censet se esse imparem, aut serijs & gravibus vacare negotiis recusat, quodsi *minùs prudens aut incautus*, vel *nimum indulgens*, parum discernit, & ideò ad formidandam aliquos Cives potentiam supra alios, & subinde vix non supra se elevat.

17. Insuper duplex tyrannidi aperitur via. Prima ex parte Imperantium, altera ex parte eorum, quos Imperantes ad tanta extollunt fastigia. Ex parte Imperantium in hoc casu, ita tyrannis in Rempublicam irrepit, quod eos ipsos, quos extollunt, cernendo, quod multa possint, metuere cogantur; Ex timore proveniunt postea suspiciones, ex suspicionibus odium, hoc verò stimulat ad sævitiam, & oppressionem eorum quos elevârunt. Talis fuit apud Tiberium *Sejanus*, apud Neronem *Plantianus*, apud Ju-

D2

stiniaum

(1) Sinesius.

ianianum *Bellisarius*: &c. Ab his sumptò sèrvitiei initiò infallibiliter facient *gradum* contra alios *virtute, opibus, gratiâ populari eminentiores*. Ex parte verò eorum, quos Imperantes nimium evehunt; ita sumit vires tyrannis; illi etenim quia communiter apud alios, supra quos favore Principum sunt elati, existunt in odio, debet quoq; ipsis aliena virtus, & qualiscunq; licèt inferior potentia esse formidolosa. Igitur ne obices & æmulos habeant, in oppressi-
onem interitumq; talium invigilant, efferatiq; sanguine Con-
civium ipsos deindè imperantes invadunt, ad extremum in-
ter se, si plures ejusmodi fuerint, armis decertant, ex quibus
qui potentior, is Princeps in tyrannide. Talis fuit ille An-
tonij, Lepidi, & Octavij Triumviratus. Ea igitur de causa
Liberæ Gentes huic ut plurimum incumbunt, ut æqualitatem
ceu fundamentum, ac fundum Libertatis suæ tueantur, Ma-
gistratus verò & Jurisdictiones ita attemperent in Republica,
*quatenus ex ijs plus dignitatis & honoris, quam virium
& potentia accedat.*

18. Alter fons, undè tyrannis in Respublicas promanat,
est *subjecti Populi levitas & insolentia*. Populus enim,
quia semper est imperantibus imprimis, & demum nobilio-
ribus & eminentioribus obliquus atq; infensus, facile inter
illum reperiuntur tales, qui *illustres in Republica Viros*
calumniando & criminando, parant sibi, (ut asserit Ari-
stoteles) *animos plebis, eaq; ratione amorem atq; popula-
rem fidem apud eos consecuti*, Demagogi, seu ductores
seditiosi Populi sunt. Hoc modo potentiâ aucti in illu-
stres primò Viros, tum verò in ipsius plebis, seu prompta
seu apta ad audendum Capita, (nam similia ab illis me-
tuunt:) tyrannidem exercent. Ex his omnibus clare li-
quet, quod absoluta Monarchici Imperij forma, ubi Domi-
nantium potestas vel est absolutè exlex, vel debiliter revincta,
nimium

nimum sit proclivis & facilis ad tyrannidem; similia exempla legimus in pluribus Historiis cunctiarum ferè talium quæcunq; in Orbe exstiterant; Monarchiarum. *Potentia* (dicit Plutarchus:) *omnes animi motus in facta impellit, & valde periculosum, ne cui licet facere, quod vult, is velit, quod non licet.* Non pauci quidem numerantur, qui mordicè absoluta Imperia propugnant, & pro exlege Potestate zelant, attamen omnes ingenui, qui Libertatis decus ex digno & decore sustinere possunt, juxta ejusmodi servitutem dedignantur; hæc etenim *exlex Dominatio est contraria natura rationali, qua nos omnes* teste Seneca *liberos esse voluit.* Vilibus animalibus potiùs pecoribusq; servituti destinatis ejusmodi regimen est congruum. In solo tantùm DEO laudabile absolutum Imperium, qui in gubernatione sua nec falli, nec quidquam mali facere potest, eaq; de causa potestatis suæ non eget circumscriptione. Benè quoq; in Ecclesia Christi tale regimen succedit, quia illa habet assistentiam Spiritûs Sancti, qui Vicarium Christi in decidendis rebus fidei & morum dirigit, nec ipsum errare, aut perperam agere permittit.

19. Altera *Rerum-publicarum forma Aristocratia, Optimatum seu pluriû quibus ceteri omnes parent Principatus, communem Reipublica utilitatem respiciens.* Si verò illi ab hoc fine id est à communi omnium bono ad privata commoda cum malo publico declinant, jam erit vitiosa *Aristocratia, sive Oligarchia.* Simile Aristocraticum Regimen usitatum fuit & commune pluribus in Græcia præcipue, Rebuspublicis, apud nos quoq; sub duodecem Palatinis bis practicatum, nunquàm tamen diuturnum & stabile fuit: *fere enim impossibile est* (inquit Bodinus) *ut pauci ita imperent, quin plures eorum Imperia oderint & detestentur, ipsiq; Optimates ad publicam omnium &*

non ad privatam se accommodent utilitatem; brevis enim sit (necesse est) potestas, qua multos invitos & infensos continet, cum præsertim facilius hac plurimum quam unius evertitur tyrannis. Nam præterquam, quod ipsa parentium multitudo quos odit, semper perissem expetit, ex ipsis etiam Optimatibus aliqui aut mutuas inter discordias injurijs affecti ulcisci exoptant, aut fractas tenuesque res suas publicis malis refarcire, & in turbido piscari cupiunt, aut potentiam supra ceteros affectant, unde Populares effecti seditionum conjurationumque Populi, Principes fiunt,

20. Habuerunt equidem varij varia satis efficacia ad manutenendam stabiliendamque Aristocratiam remedia, attamen prævalebat morborum, quibus is Status obnoxius est malignitas salubritati remediorum. Romani sub initijs, donec ipsis plebs & hoc non ademit, similiter Locrenses & Sparthani circa electionem Optimatum semper habuerunt majorem respectum Nobiliorum, & ditiorum. In talibus enim (ait Aristoteles:) qui genere, institutione, indole, ac potentiâ prævalent, major est animus ad hostes arcendos, acrior ad Libertatem Patriamque defendendam stimulus, in qua majores fortunas ac honores habent. Secus illi, qui vel labore vel industriâ victitant, vel non multum se debere Patriæ arbitrantur, facileque alium Civitatis statum, aliam Patriam complectuntur, ubi suo labori & arti, vel inopia bene est. Si verò plebs propter æqualitatem Juris; nullo modo excludi potuit, hoc adhibebant medium, quod licet non semper, sæpè tamen in bonum evaserat. Dignissimi quique & omnibus gratissimi (dicit Bodinus:) ex Patribus atque Nobilitate competitores Magistratuum proponebantur, atque ita plebs reverebatur imprimis tantam dignitatem, & in comparatione

ratione talium, vilitatem suam contemnebat. Ita sapē olim Roma Patritij evicerunt, ut nullus ex plebe ad Magistratum, licet illis quoq; idem Jus esset, evehere-
tur, cum sibi verecundiam quandam incuterent eminen-
tissimi Patrum Competitores propositi.

20. Hocce suum medium aliā adhuc substruebant arte; cum verò scirent (loquitur idem Bodinus:) non vacare periculo, si in Aristocratico Statu inferior ordo a Repu-
blica omnino amoveatur, inde enim odium, indignatio, seditiones, ceteraq; sœta inconsulta multitudini oriun-
tur mala, non omnino etiam plebem ab omni exclude-
bant Magistratu, sed concedebant illi aliquam partem honoratorum Officiorum quo fiebat, ut Populus non tam Optimatum, quam popularem potiùs ex-
stimaret Rempublicam, cum suos contribules ejusdem participes aliquo-
modo cernerent. Hæc verò spe & ceteri quoq; ex plebe alle-
cti Optimatibus favebant, atq; Reipublica fidi erant, paria ab eadem exspectantes; Officia tamen illa, per quo-
rum functionem plebi partem aliquam Reipublica attin-
gebat, non talia fuerunt, ut per illa Nobilitati exaqua-
rentur, multo minùs preferrentur, sed qua aliquantum dignitatis, nihil verò, aut vix aliquid potentia haberent,
vix aliquid, aut nihil favoris apud plebem, multum verò invidia conciliarent; eos, à quibus susciperentur, sum-
ptu gravarent, ut nonnisi a ditioribus appeterentur, ho-
noris dulcedine inescandis. Quod etiam hodie in praxi esse video apud Venetos, qui nonnullas artium atq; opifici-
orum præfecturas Scribarum, Exactorum, & his similia publica Officia plebejis committunt.

22. Subtile hoc quoq; stratagemma, quod olim Atheni-
ensi Aristocratix porrexerat Pericles ad refræmandam ple-
bem multum sibi in Republica arrogantem, statimq; ipse
pertur-

perturbantem. *Severam ille suavit* (dicit Pacuvius;) *Legem ferendam, ne Nobiles Magistratum recusare, ne iudicia, ne comitia, ne cetera id genus Reipublica munia subterfugere possent, at plebeji possent, si vellent, Nobiles arma ferre, inq; ijs exerceri, in hostem ire cogerentur; Plebeji Domus reiꝫ sua curam quieti haberent, si vellent, ita eâ lege in speciem gravati Nobiles, sublevati videbantur plebeij, re autem ipsâ id agebatur, ut plebs hujus beneficio favoris à Reipublica gubernatione excluderetur, minusq; apta ad id redderetur. Quod si mordicâs autem Rempublicâ tractare non negligerent plebeji, suadebat ille tempus dicendo, agendoq; extrahendum, donec tadio, suaq; tenuitate victi dilaberentur, tum verò Optimates & Nobiles de summa rei tractarent, concluderentq; &c.*

23. Aliud multis quoq; gentibus non ignotum remedium, quod adhibebant contra similia ex Aristocratico regimine pullulantia mala, fuit hoc: *Non unum, sed aliquot* (inquit Contarenus) *Civium suorum distinctos instituebant Ordines; ita fecerat Martia Roma triplex Equitatu, plebe, Senatu, quâ diversitas faciebat, ne faciliè conspiraretur. Nam Equestris imprimis Ordo cum sciret oppresso à plebe Senatu suam quoq; auctoritatem diminutum iri, ejus dignitatem sartam tectam conservabat, neq; Senatus ab Equestri Ordine opprimi timebat, cum plebem illi opponere posset. Est quidem hac Ordinum diversitas multarum in Aristocratico Statu Litiũ, dissensionum, turbationumq; causa, verũ id gubernantium sit vitio, dum Jus inaequaliter Ordinibus dicitur, dum unus deprimitur, alter cum præjudicio tertij extollitur; & quia id, quod ab unitate recedit, sit imperfectiũs,*
inter

*inter inferiores superioresq; Ordines instituebant Patro-
norū & Clientū mutua quadā Jura, per qua diversi Ordines
veluti vinculis ac necessitudine quadam inter se con-
stringerentur. Hoc modo sexcentorū Annorū spatio gra-
vissima seditiones, dissensionesq; Roma inter Ordines vita-
ta & sopita, neq; prius ad sanguinē & civiles fuit ventum
cades, quā ubi hac vincula soluta, Clientumq; patrocini-
a neglecta. Manet adhuc in Germania Protectorum
Nomen, & Jus antiquum, quod teste Tacito apud Veteres
Germanos vigeat, quo multa Provincia in Clientela po-
tentiorum Familiarū constituiebantur: apud Venetos quoq;
nondū hac consuetudo exolevit.*

24. Tertia Rerum-publicarum forma *Democratia a-
lias Regimen seu Imperium Populi communem Reipu-
blica utilitatem spectans; talis Reipublicæ forma funda-
tur veluti in quadam basi, in Libertate & Æqualitate. Li-
bertas in eo consistit, ut regantur à Magistratibus per se
electis juxta Leges à se latas; Æqualitas verò in eo, ut
unicuiq; unum idemq; sit Jus parendi & imperandi, habe-
antq; in omnibus activi & passivi suffragij potestatem. Eò
modò regebantur non paucæ Respublicæ præsertim in Græ-
cia, ast non diu durabant: ista siquidem Regiminis forma,
quā maximè ab unitate distat, ideo quoq; est imperfectis-
sima, facileq; degenerat in Ochlocratiam, quæ solius tan-
tū plebis respicit utilitatem. Plebs enim, penes quam
in Democratico Statu est summum Jus & potestas, quia
est ex natura sua tumultuosa & inquieta, semper inter
discordias & seditiones agitur, quia est suspicax, & ma-
lignè invida, nequit non esse assiduò infecta Nobilioribus &
potentioribus, proinde sibi cuncta usurpat, ad Magistratus
& dignitates homines indignissimos modò audaces sint, ele-
vat, ex quo certissima tyrannis ab uno potentiori vel pluri-
bus*

bus consequitur. Talis fuit (ut cætera transeam) Romana Ochlocratia, dum plebi subrostraria Leges ferebát, abrogabat mutabatq; cum Officia, Provincias, Exercitus pro Libitu suo conferebat, & a limebat, dum viros honestos & de Patria benè meritos annua venali vendens suffragia campo, exilijs & proscriptionibûs tollebat, donec nimiram (testatur historia:) Populi licentiam Caesar primum, post hunc luctuosi illi Triumviri, tandem solus Octavius Augustus discordijs, cladibusq; civilibus fessam Principis nomine sub Imperium accepisset.

25. Optima est quarta Rerum-publicarum forma ex his tribus composita. Monarchia (inquit Contarenius:) Aristocratia, Democratiaq; Legibûs temperata, ubi imprimis summa Regi certis tamen Legibus revincta sit potestas, ita, ut nihil mali, multum boni agere possit, legesq; plus valeant, quàm potentia: ubi Optimatum seu Senatûs vigeat authoritas, ubi deniq; aliorum Ordinû æquum justumq; sit Jus, hac optima maximeq; diuturna Reipublicæ forma est; quod exposit idem Author tali deducit ratione: Sapienter olim existimatum, atq; egregiè a multis constitutum est, ne hominum gubernatio soli homini demandetur, diviniûs enim quiddam esse oppotet cui principaliter onus & munus hoc incumbat. Cùm enim homo sit animal quoddam varium, & diversis consuetudinibus inferioribûs, videlicet animi viribus, quæ illum sæpè perturbant & à recta rationis semita avocant, & Superioribus, quibus DEUM ipsum quodammodo attingit, quia tamen plerumq; ab inferioribus illis viribus vincitur, pessimè illi sua Reipublica consulunt, qui illam arbitrio, ita labilis hominis uniûs vel plurium committunt. Querendum est ergo aliquid ipso homine præstantiûs, rectiûs & firmiûs, quod sit veluti mens quaedam
ita

ita pura, ut sit ab omni perturbatione prorsus immunis, ab ira, odio, ceterisque similibus passibus aliena. Talis autem mens Divino quodam Consilio, & munere concessa hominibus, sunt Leges, quas Aristoteles appellat mentem sine appetitu. Lex ergo, qua homine ipso est quid præstantius & Divinius, hominum Imperia moderetur utpote nullis affectionum passionumque morbis obnoxia.

26. Et quoniam Leges sunt muta & sensu carent, necesse est, ut aliquis Custos interpretes ac veluti Vicarius illarum constituatur, qui pro Legibus ex Legibus Rempublicam regat. Hic rursus alia occurrit difficultas, an videlicet unus, an plures, an potius multitudo ipsa seu populus tuendis servandisque Legibus atque juxta eas Regenda Respublica sit magis idoneus. Regius unus Dominatus communi jam multorum sensu Optimatibus multitudineque habetur præstantior; nihilominus propter labile mutabileque hominum ingenium, atque vita brevitate multorum potius gubernatio civili societati magis est conveniens. Nullum enim Regium Principatum omnibus ætatibus extitisse legimus, qui non in tyrannidem degenerasset aliquando & contra multas Respublicas sub gubernatione plurium multis sæculis floruisse scimus. Et quia omnis multitudo per se gubernationi incerta est, nisi in unum aliquomodo coalescat, atque unum quodammodo efficiatur, ideo temperanda erit Respublica, constituendaque ex Optimatum, Populari, Regionis Statu, ut ita unus Princeps civilem societatem colligat, atque in unum conciliet, eò adhibito temperamento, ut neque Regia potestas in tyrannidem, neque Optimatum in Oligarchiam, neque Populi in Ochlocratiam facile possit degenerare. Id verò commodè fiet, si incommoda atque vitia cujuslibet regiminis forma præscindantur, commoda vero virtutesque adhibeantur.

27. Hiscè omnibus evidenter conclusis facilè quisq; colligere potest, ideò nunc firmiores & diuturniores liberæ Respublicas consistere, quod sint temperatæ, & à vitijis simplicium formarū depurgatæ, ac exemptæ saltem à tantis & tam multis corruptelis, quibus abundant simplices Monarchiæ, Aristocratix & Democratix formæ, adeòq; liberorum Imperiorum Corpora consistentia in bona & quasi connaturali politicarum qualitatum temperie uti saniora, ita quoq; diuturniora permanent. Et si liberæ Reipublicæ in bono justî Imperij temperamento constitutæ excessu aliquò partium peccare nollent, certè perennarent: Qualis est in præsentis (qui benè res ponderaverit) Respublica Veneta, ubi Monarchia in Duce, Aristocratia in Senatu, Democratia in Nobilitate ea cautione est circumscripta, ut (veluti præfatus Contarenius narrat) *nulli Reipublicæ Ordini insolescere liceat*. Ex eadem proindè causa ultra mille annos constanter & pacificè durat perennatq;.

28. *Differitur; quænam fuerint initia? qui progressus & incrementa Polonæ Libertatis?*

Sicut aliarum omnium rerum parva consueverunt fieri principia, ita & Libertatis nostræ vix verò-similia tantæ Majestati in qua modò eminet extitère. Aborigines etenim nostri, ut potè gens rudior Dominorum suorum bona malavè arbitria habuerunt pro Legibus. Quàm primum verò excitatâ luce fidei Christianæ Ethnicam cæcitatem deposuerunt Reges, statim humaniores animos induère, posthâc subditi quoq; degustatâ Christianæ Libertatis dulcedine, politicam etiam Libertatem magis degustare incæperunt, quam heroicis facinoribus apud Dominos & Reges suos merebantur, ac ità evenit, ut quasi mutuum, cum Miecislao primum plausibiliter inchoatum, & ex post cum succedaneis

daneis ejus feliciter continuatum Antecessorum nostrorum certamen intercefferit, illi amore, fide, audaci pectore magnifica Dominorum suorum devinciebant corda; vicissim Domini, accumulatione Legum ac Libertatum magis sibi obligabant subditorum suorum animos. Non novum est legere in Actis Polonis, quod Progenitores nostri dum communi motu equos conscendebant, protunc plurimum sibi Jurium & Libertatum evincebant, quasi quodam inter se & Dominos suos contractu, illi Capita & Pectora sua in obsequia Regum ferebant, Reges verò veluti stipendia maxima tribuebant ipsis, Privilegiorum & Libertatum augmenta. Sic videlicet accrescebat & augmentabatur sensim.

29. *Mavortiarum conscia mentium*

Regina Libertas Polonia,

Primus Honor Columnæ Gentis,

Quæsitæ multo sanguine gloria

Reperta multo.

Attamen quamdiu adhuc Principum sic volo, sic jubeo pro Legibus, quamdiu eorundem voluntas pro ratione fuit, allevabatur solummodò graviores jugo non liberabatur Nobilitatis conditio; adhuc enim (teste Historiâ:) & tributa pendere & alia servituti propria onera, quoties & quantum Principi libuit, subire cogebatur. Temporibus Casimiri Magni insignis Libertatis accessit portio, dum is Rex primus ex omnibus, Leges, quæ sunt fortissimus murus ad stabiliendâ & muniendâ Libertatē conscribere, & promulgare incepit. Proindè successu temporis partim ex gratiâ, partim ex conniventia & indulgentia Principū augebantur Leges, quæ non solum subditos, sed ipsos quoq; Reges obstrangebant, ij siquidem agnoscentes probatam erga se se fidem

E;

& amorem

& amorem subditorum suorum, non erant potentix anxii, & ita sensim de suo Jure & potestate remittendo, ulterioris temporis succedente tractu eò magis laxabant fræna Libertati, hòc contenti, quod liberæ genti Dominantibus firmissimum sit munimentum, munimento non egere.

30. Máximè tamen augeri, & veluti grandescere cæpit Libertas nostra eò tempore, quò eam exteri cum ambitu Regni prehensare cæperunt; hi etenim eam insignibûs augmentis veluti arrhis quibusdam circa prima cum illa sponsalia dignabantur. Ut transeam Venceslaum Bohemix Regem, qui magis tumultu factione & fraude Griphinx Lesci Nigri uxoris, quàm Civium suffragiis irrepperat; primus, qui Libertati nostræ cum tota Familia sese commendaverat, fuit Ludovicus Hungarus; ille imprimis grave illud annuum tributum agrarium vulgo *Poradlne* vocatum, quod & *Regium* appellabatur, cum alijs multis servilis conditionis obligationibus magna ex parte è collo Nobilium deponens, multis immunitatibûs Libertatem nostram cumulavit; hòc tamen cunctis alijs pretiosiore adornavit eam Clenodiò, dum Jus Liberæ Electionis, quod antehàc solâ consuetudine idq; non ex omni parte integrum penes Ordines Regni persistebat, datò à se Privilegiò stabilivit, per quod *adamantinam hanc turrim* (sic eam vocat in sermone suo Georgius Ossolinus,) Electionem, in qua nunc aureum Libertatis nostræ vellus primò & principalitèr conservamus, firmissimis munivit repagulis.

31. Hoc quoq; non leve momentum Libertati nostræ attulit, quod Reges de illimitata, & quasi absoluta Regalium bonorum dispositione remiserunt; Id primum Ludovicus facere inceperat, ut ex Privilegio ejusdem liquet. *Hincenim* (testatur Orzechovius:) *novæ Libertati magnum impendebat periculum, ne Rex bonis suis per obligationes, donationes,*

nationes, venditiones, ceterasq; alienationes notabiliter accisis, aut distractis in privatas Civium fortunas violentus involarct aut vetera, novaq; tributorum onera imperaret. Timebatur & hoc periculum, ne Regni partes a suo corpore avellerentur, ut olim per similes illimitatas dispositiones factum fuerat. Casimirus III. quia Statum Nobilitarem ad publica Reipublicæ consilia, (quæ ipsi solum cum Senatu agitabant & concludebant Reges;) admilit, planè in pedes erexit Libertatem, de quo ita nostra loquitur Hutoria: *Visliticia Rex conventum Minorum Polonorum egit, subsidiaq; ad exsolvenda Prussica stipendia militi postulavit; quod non abnuebat quidè Nobilitas, verum sine majoribus Polonis sciscendum sibi esse non putavit, quare placuit binos è Satrapijs seu Palatinatibus ad Comitata Generalia Petricoviã mitti, qui decernendi in commune moderati tributi potestatem haberent, atq; hoc tam-primum fieri captum, posterioribus verò temporibus ita inolevit, ut sine ijs Legatis seu Nuntijs Terrarum nulla Comitata legitima haberentur; Neq; tributum decerni, ac ne Lex quidem ulla fieri posse videretur, potestas verò eorum adinstar Tribunitiæ apud Romanos, vel Ephorum apud Lacademonios esse capit, nam tantum ij nostrâ aute arrogare sibi ceperunt, ut nullam rem majorem injussu suo decerni à Rege & Senatu, aut fieri vellent; Et in Senatum atq; adeò Regem ipsum Jus atq; censuram grandi supercilio sibi sumerent.*

32. Ad extremum crescente in Dies insolentiâ non accipere, sed ferre Leges aggressi sunt, aluerunt autem hanc eorum licentiam eoq; magnitudinis sensim provexerunt partim Reges Superiores multa ijs indulgendo, sive inopiæ sui fisci, relevandæq; gratiæ, sive quieti & otio suo

sue consulentes, partim potentiores & faciosi nonnulli
 Proceres certatim eos prehensare, & epulis largiti-
 oneq; corrumpere, & quocunq; libuisset incitare, &
 quasi tibias inflare adorti. Idq; sive ut gratificaren-
 tar, sive ut aegrè facerent Regibus, sive ut potentiam
 suam stabilirent, æmulosq; suos deprimerent, aut ulci-
 scerentur, sive deniq; ut per eos subornatos, quâ jure,
 quâ injuriâ, id perficerent, quod apertè per se ipsi
 vel aggredi non auderent, vel efficere non possent.
 Equidem salutare est in Republica esse Custodes Liber-
 tatis communis, ceterum providendum, ne, quod ad
 salutem comparatum est, abusu vertatur in perniciem,
 metuendumq; ne infinita potestas ista, & in licentiam
 erumpens Libertas prostrata & eversâ Regiâ Maje-
 state, & Authoritate Senatoriâ summam Reipublicæ
 confusionem, & barbaram quandam exitialemq; Anar-
 chiam Polonis pariat, aut certè gravi & acerbâ fi-
 niatur tyrannide, quorum utrumvis eò quidem propius
 impendere videtur, quò juniores, & imperitiores re-
 rum, eoq; audaciores, ad id munus obeunam eligi, adeoq;
 sese ultro ingerere ceperunt, unde in consultando usu
 venit, ut non id obtineat, quod gravissimis, sed quod lo-
 quacissimis clamorissimis, & minacissimis placuit. Sic
 Romana Respublica amplissima quondam & Florentis-
 sima à Tribunitijs furoribus exagitata, primum in licen-
 tiam multitudinis intolerabilem effusa, deinceps seditionibus,

civilibusq; bellis quassata in paucorum Dominatum, ac mox sub unius tyrannidem recidit.

33. Is proinde ad consilia Status Nobilitaris accessus veluti *Clavis Aurea* (ut Orzechovius in manuscripto loquitur:) fuit quâ sibi Libertas non modò ad tantam potestatem, sed i super ad abusum & insolentiam aperuit aditum. Sigismundus quoq; alter Rex non tam conferebat, quàm potius projiciebat Genti nostræ beneficia Libertatis, per quod verum sese nobis exhibuit *Augustum*, quia sicut Romanus Augustus Romam, ita is nostram Libertatem invenit *Lapideam*, fecit *Auream*. Adhuc tamen supererant antiqua magna impedimenta, quæ perfectæ Libertatis proceritati po eba t obicem; titulus imprimis hæreditatis, quem sibi Reges à Vladislao primo incipiendo usurpabant, nominantes se *Hæreditarios Reges*, seu Principes Poloniæ. Id quoniam absoluti Domini prætensionis trahebat sequelam, liberæ imprimis Electioni jam sufficienter Legibus firmatæ, ad extremum ipsi quoq; Libertati periculosum fuit. Verùm id circa Electionem ab Henrico Rege evicimus, quod huic titulo primus renunciavit. Alter obex Libertatis post Sigismundum Augustum remanserat, quod Reges absolutam judicariâ in vitam, honorem, & fortunas Civium habuerint potestatem, hoc quoq; circa Electionem Stephani Regis abrogavimus: Is ultimæ instantiæ Judicia, quæ antea ipsi Reges cum Senatu concludebant, constituto Tribunali in Nobilitatem transtulit, & quasi *in manu Consilij sui* posuit Libertatem, de quo Andreas Lisiecki Instigator Regni in splendoribus Tribunalis ita loquitur.

34. *Quanti tam prætiosam in Patria nostra Tribunalis Regni gemmam estimare debemus, exinde quàm maximè perspicuum est, quia ejusmodi Judicium con-*
F cludit

*cludit in se tria rerum humanarum inter alia cuncta
 sub sole maxima ac principalissima, ad qua alia omnia
 ceu ad fontes suos conflunt, vitam scilicet, honorem
 & substantiam Civium. Ea quamdiu in manibus & di-
 spositione Dominantium existerant, tandiu per apella-
 tiones quarendo justitiam ultima instantia, post curiam
 peregrinari cogebamur; Hinc semper sub metu servitu-
 ris assidue sub illa oppressionis existerat Libertas nostra.
 Consulat, qui volet Orzechovium in fideli subdito, quan-
 ta (ut ceteros transeam:) sub Sigismundo Augusto quam-
 vis jam sufficienter adultæ Libertatis fuerit oppressio; ad ea
 deventum fuerat, quod sub Turcica satius tyrannide angu-
 stiati Cives fortunatius sibi degere existimaverint. Longo
 inibi cathologo ex illis antiquis Judiciarum Justitiæ oppressi-
 onibus enumerato Orichovius ita Regem alloquitur: Tan-
 tum nobis obest Regiæ potestatis tua appellatio, ut nulla
 res nobis obstat magis; ita quod oppressis solatio debuit
 esse, jam est factum exitio: &c. Quamobrem hujus tantæ
 ac tam fædæ, postremaq; servitutis sit aliquando vel sub
 te Rege finis aliquis: satis jam diu miseri fuimus, satis
 servivimus &c. Quod si feceris, cessabit hic communis
 luctus, cessabunt querela, cessabunt illa etiam misero-
 rum vota, Turca potius dominatum praoptantium &c.
 Sint à Gente nostra immortales cum inextincta gratitudine
 gratiæ Magno Stephano, qui hos tres pretiosos uniones,
 vitam, substantiam & fortunam Civium in Tribunali Re-
 gni cum Judicijs ultimæ instantiæ Libertati nostræ adjiciens,
 illam à metu servitutis ex tanta potestate procedente, ac
 demum ab oppressione injustitiæ liberavit, & quasi in ple-
 nitudine perfectionis constituit. Erat quidem à Miecislao
 primo incipiendo, Libertas nostra semper alicujus sui Juris,
 verum sub potestate Principum veluti pupilla sub tutoribus
 plus*

plús minusq; pro incrementi atalsq; ratione concedentibus frequenter, est nonnunquam aliquo pralationis Jure concessa diminuentibus, aut prorsus auferentibus; & ita sub alijs Regibus infantia pueritia & adolescentia annos exegit, sub Stephano primùm matura, perfecta & emancipata constitit, ac sui juris beatissima esse capit.

25. *Differitur, quid sentiendum de firmitate diuturnitateq; Polonæ Libertatis*

Ut alix cundæ res in Orbe, ita quoq; Regna & Domina, quæ principium acceperunt finem non effugiunt; & hæc est infallibilis experimento totius mundi per annorum millia firmata veritas. Id quamvis in profundo fatorum delitescat arcano, quia tamen non desunt signa, quibus Imperia suorū commonefaciant eventum, proindè non inutilem fore puto curiositatem augurandi, quàm procul adhuc Patria nostra cum sua Libertate ab hac communi necessitate distet; Qui Historias, & in illis ruinas Regnorum reflexè introspiciet evidenter dignoscet, quod cuncta præcipuè ampliora habuerint certos suæ durationis terminos, & quasi fatales periodos, quæ ipsis notabiles vel in pejùs, vel in meliùs mutationes, seu totalem ruinam attulerunt. Tres ego ejusmodi inter alias insigniores considero periodos: Prima consuevit esse circa Annum 250. ita legimus, quod potentia Medorum duravit Annis 220. Monarchia Persica á Cyro inchoata floruit Annis 230. usq; ad Darium, quem debellavit Alexander. Græca Monarchia ortum habens ab Alexandro evanuit post Annos 250. á Romanis subjugata. Romana Respublica post pulsum ultimum Regem Tarquinium cum Consulari Imperio mutationem invexit Anno ab Urbe condita 245. Dominatus Longobardorum in Italia, quem Carolus Magnus sustulit ad extremum duravit Annis 240. &c.

36. Altera periodus, circa quam ante vel post notabiles in Regna mutationes seu ruinae invehi consueverunt est Annus 500. Ita Assiriorum in Asia Imperium persistebat Annis 520. quibus elapsis translatum est ad Medos. Atheniense Regnum inchoatum à Cecrope perseveravit ad Codrum Annis 490. quò tempore Monarchia mutata est in Democratiam. Totidem Annis Lacædemonensis Respublica floruit usq; ad tempora Alexandri Magni, sub quo collapsa est. Post totidem fere Annos Macedonum Regnum concidit, Romani Consules administrabant Rempublicam formâ gubernationis mixtâ Annis 500. quam Augustus Octavius in Monarchiam mutavit. Hæc verò Monarchia ab Augusto post Actiacam victoriam inchoata circa eandem quingentorum annorum periodum in Occidente post interemptum Valentinianum, per ferarum gentium incursiones distrahi cæpit, ac cum Augustulo ultimo Imperatore Occidentis corruit unâ cum Nomine Imperatoris. Post Valentinianum, distractum ac colapsum Imperium innovavit ac erexit Carolus Magnus circa quingentesimum Annum ab eo tempore, quò Constantinus Magnus Sedem Imperij ex Urbe transfudit Bizantium in Orientem. Regnum Hungariæ post quingentos Annos rumpi, & sub jugum Turcicum ire cæpit: &c.

37. Notabilium mutationum sive Ruinarum Regnis supervenire solitarum periodus est Annus septingentesimus. Carthago cum sua Republica ab exordio suo usq; dum ipsam Scipio Æmilianus demolitus est, numeravit annos aliquot supra septingentos. Civile bellum inter Julium & Pompeium, quòd Libertatem Romanam sustulit, accidit à condita Urbe Anno septingentesimo quinto. Et ita duplices tunc coinciderunt Periodi; una ab institutione Consulium quingentesimo Annò, Altera à condita Urbe septingentesimo. Similes his fatales periodos in alijs omnibus Regnis advertere poterit,

poterit, qui diligentèr ruinàs eorum scrutabitur. Quod at-
tinet nostram Poloniam, subiit hæc insignem mutationem
in periodo quingentesima à Lecho primo computando usq;
ad Boleslaum Chrabri, quando à Ducall Celsitudine ad Re-
giam Majestatem evecta fuit circa Annum 1001. à Chra-
bri ad Pudicum elapsa est quoq; periodus ducetesima vi-
gesima quinta, quæ quantas calamitates nobis attulerat ab
incurSIONibus Paganorum, notum est ex Historia. A Pudico
ad modernum tempus incidit quingentesima, à Chrabri
septingentesima periodus. Hæ, quæ nobis allaturæ sunt,
quilibet potest ex ijs, quæ sunt, non vanè divinare.

38. Quandocumq; verò ad tales periodos Regia devenie-
bant, præcesserunt semper quædã signa, ac quasi proximæ cau-
sæ mox secuturæ ruinæ, aut brevi imminentis mutationis. In-
ter hæc prima est *Civilis discordia*, quam *tineam*, *vene-*
num, *pestem Rerumpublicarum* Politici ex æquo nominant,
præcipuè si inter Status veluti inter principaliora Corporis
Reipublicæ menbra, & pejus adhuc, si inter membra & Ca-
put Reipublicæ exoriatur; Quia certò certius est, quod tunc
cuncta in Republica convelli & destrui debent, dum poten-
tiores adversum se confurgunt; ejusmodi collisiones neque-
unt non esse lethales Reipublicæ, aut ad minimum fædã
mutatione corpus illius deturpantes. Ingeniosè satis in anti-
qua Romæ superstitione cis politicum annotat arcarum Con-
tarenus: *ab extis* (inquit:) *animalium de successibus Rei-*
publicæ summebantur auguria, pro documento, quòd ab
internis Civium dispositionibus curæta seu bona, seu mala
proveniant Reipublicæ. Qui florentes olim, nunc ve-
rò collapsas Reipublicas contemplatus fuerit, nullam ferè in-
veniet, *quæ ab hoc interna discordia filo* (attestante Lipsio)
sui interitus telam non fuerit orsa, ibi præsertim, ubi
Status Democraticus supra alios popularè exiulit potentiam.

Cum enim quælibet popularis multitudo ex natura sua sit levis, contumax, tumultuosa, violenta, *furenti turbini* (ut sentit Plato:) *persimilis*, expeditior ibi impetus ad gladios, quam ad Leges rationis, citius furor arma & tumultum, quam prudens dexteritas pacifica remedia ministrabit. Læsi verò altiores Ordines & Personæ scribunt in Marmore, ac proinde aut communi ruinæ se aliosq; per consequens etiam totam Rempublicam involvunt, aut insolentem populum potentiam mutatione præsentis Status cœrcerent.

39. Nunquam ulli Reipublicæ benè evenerunt, verum aut ad interitum, aut mutationem, vel notabile detrimentum deduxerunt illæ insectationes & injuriæ quibus potentiores in Republica exacerbantur, præcipue si illæ contra ipsos à publica promanent authoritate, vel si privatè sub protectione publica impunè inferantur. Illi etenim ignominiam aut injuriam concoquere non valentes, malunt omnia publicè fieri mala, quam privatæ quidquam decedere dignitati. Hinc oriuntur bellà Civilia, indè perniciosæ publico bono factiones, indè cum exteris propter protectionem cointelligentiæ, indè apparatus ad inimicam æqualitati ac consequenter Libertati armatam potentiam, quæ cum efficiat, ut fortior credatur esse melior, confundit omne jus, Statum Militarem præsentissimò Libertatis exitio in Rempublicam inducendo. Ejusmodi in Republica contra potentiores motus, sunt similes illi, qualis fuit humilioris graminis, quod cum messore conspiraverat, ut eminentes supra se herbas radicitus excinderet, quod cum ille præstat, eadem ruinâ gramen quoq; involvit: &c.

40. Leges communiter spiritum & animam Regnorum ex æquo vocitant; Ubi proinde is spiritus langvet & suffocatur, ubi hæc anima in Politico Reipublicæ corpore suas vitales operationes ita ut potest, ac debet, non exercet, jam
indicium

ndicium certum vel proximæ mortis & interitûs aut gravis paralyticæ affectionis. Ut posset Augustus Libertatem Romanam sub Principis Nomine suo subicere Imperio, siue potius in servitutem redigere, multum ipsi quidem profuit, quod cuncta erant discordijs Civilibus inter certamina potentium fessa, verum hoc prorsus in ultimum præcipitium Libertatem protrahit, & ipsam cunctis odiosam effecit, ac servitutem sapere cendi, quod Leges in contemptum abierant. *Nec Provinciæ* (teste Tacito:) *eum abnuebant Statum invalido Legum auxilio, qua vi, ambitu, pecuniâ turbabantur;* Proinde maluerunt sub Domino, quam sub exlege Libertate vivere.

41. Quod quælibet Rempublicam salubria consilia, & virtus bellica ceu dux firmæ sustentent columnæ, ipsa politica ratio, ac totius Orbis docet experientia; ubi hæc duo columna nutant, ibi brevi secutura totius quoq; Reipublicæ structuræ ruina præstolanda. Id habuerunt in fatis Troiani, tandiù eorum Rempublicam in flore duraturam, quamdiu penes ipsos remaneret *Palladium*, Statua scilicet aurea *Palladis*, quam ut prudentiæ & consilij, ita etiam belli præsidem fingeat antiquitas. Simile quid habuerunt Romani, quorum integritas ab *Ancil*, hoc est à demisso cælitus clypeo dependebat, in quo (ut testatur Diodorus Siculus:) *Caput Jovis Palladem parturiens divinitus expressum cernebatur.* Hisce fabulis ingeniosa antiquitas superstitiosos populos edocere intendebat hanc veritatem, quod in salutaribus consilijs, gestisq; heroicis securitas & integritas Regnorum inclinata recumbit, fata, ruina ac exitium illorû trahit post se ruinâ ac interitû Reipublicæ.

42. Quemadmodum, dum æger gravibus confectus paroxysmis ad hoc devenit, ut merbi mala, quæ ipsam conficiunt, penitus non sentiat, jam id vulgo lethale reputatur signum:

signum: ita pariter Respublica dum sic fiet affecta, ut gravissima mala & calamitates publicas non sentiat, dum Cives, & præsertim hi, ad quos principaliter id spectat, opis aut aliquid, aut nihil afferunt, sed potius alia omnia agunt, signum est aut proximæ ruinæ, aut detrimenti Reipublicæ. Hæc sunt inter alia signa infallibilia, quæ in omnibus, liberis præcipuè Rebuspublicis mutationum aut ruinarum fatalia comitantur. Revolvens Historias, haud difficulter rei agnosceret veritatem. Nostra verò Polonia quid expectare debeat ex scrutinio præsentium malorum, *quæ populos sæpè mesere potentes*, quilibet quæ voluerit, faciat auguria.

43. Qui tamen voluerit fortunæ Poloniæ politico blandiri conceptu, posset adhuc ut ut desperatis illius rebus *ex duobus Cabitibus* benè ominari: *Primum* potest esse *omen* ex profundo benignioris fati arcanos; Audivi quendam Senatorem differentem, qui affirmabat, quod Providentia Divina spectans dissentientes, discordes, inordinatosq; Polonos, nolensq; illorum interitum, curam particularem in se eorum assumpsit, in speciali eos sua protectione tenendo. Utiq; hæc Providentia Protectionis Divinæ efficit, quod etsi affliduò labimur, tamen stamus, quotidie Ecclypsim patimur, attamen prout Sol post occasum exoriens clarescimus, continuo ad interitum vergimus, & tamen spiramus imò à ruina ferme ac ab urna desperanti de fortuna nostra, aut insultanti infortunijs nostris Orbi vicissim insultamus.

*At nondum Lechiam vicina inferte sepulchro
Regna, nec aut Tyberim fletu, aut attollite Rhenū,
Stamus adhuc ipsis suffulti casibus, inter
Fortunæ fatiq; vices: sub pondere tanto
Succubuisse Orbis poterat, Gens Lechica stamus.*

44. Contigit audivisse à Viris dignis eò collimantem Politicum conceptum, quod cernens ea Altissimus, quæ in Polonia aguntur si de illo ut in humanis experimur, sentire similiter liceret, concludendum foret, quod apud eum mundus sit veluti Aula Magni Principis, & quemadmodum in Aulis Principum Aulici ac Personæ, ita in hac Aula DEI Regna ac Imperia in varios subdividuntur Ordines, ac distincta exercent Officia & functiones: Polonis proinde inter alia hanc quoq; functionē commisit, ut ipsū recreent, jociq; præbeant materiam. Nam dum DEUS ex alto nostra Comitia, Comitola, bellicas expeditiones, gubernium & alia similia inspicit (dicendo humanitūs:) nimium recreatur. Eò collimavit noster Pœta Polonus, dum DEUM sic affatus est:

Mens alta Superūm, sæculis major DEUS,

Si te movere risus aut jocus potest

Credo Comedam Lechiæ Gentem fore

Dum cernis ejus ire res cæcò modo.

Ne igitur hæc Comædia peragat Epilogum, commisit Poloniam nostram Providentiæ suæ in singularem tutelam, ne ipsam penitus collabi permittat. Joci, hæc quidē sunt ingeniosi Politicorum; id tamen est certum Providentiam Altissimi nos fovere, & ab extrema ruina gratiosè relevare.

45. Alterum Libertati & fortunæ Polonæ potest esse omen ex hoc fundamento: aliorum præsertim antiquiorum, quæ conciderunt gentium Libertas fuerat ac si *imperfectus & abortivus partus*, quia ipsis ut plurimum nata est ex cædibus & Monarchomachijs Dominantium, aut etiam ex violentis subjectorum seditionibus, quibus adasti Principes de suo Jure & potestate multum remittere, ac subindè ex toto cedere debuerunt. Haud mirum proinde, quod ejusmodi illorum Libertas sicut robore perfectionis caruit, ita quoq;

G

perennare

perennare non potuit. Ad hæc apud eos fuerat plebeium & populare non Quirinum decus, utq; extortum, ita & repositum in Manibus plebeis, exindeq; nec pro dignitate tractari, nec pro perennitate servari valuit. Reor non casu, aut arcano quodam factorum consilio in ipsis Libertatis in cunabulis accidisse id Romæ, quod ex Livio didici. Post pulsum Tarquinium Tyrannum Regem faribunda plebs sicut alia relictâ mobilia, ita demessam in illius campis segetem in Tyberim deiecit. *Tenui tunc* (loquitur Historicus:) *ut medijs caloribus solet fluente aquâ, ita in vadis hastantes frumenti acervos sedisse limo illitos, Insulam inde paulatim ex alijs, qua fert, temerè eodem inveltis factam, ut tunc eminens area, firmâq; Templis ac porticibus sustinendis esset.* Hanc Insulam Romani magno consensu Libertati dedicârunt, ac Liberas Gentes quamvis non intendentes docuerunt, quod in stramineo fundamento suam collocent libertatem, quicumq; curam illius arbitrio inconsultæ plebis committunt. Cùm etenim in plebe & populo levi nec mens, nec ratio, nec consilium, nec moderatio esse potest, debet quoq; ipsa Libertas ejus commissa manibus omnibus firmè præfidijs, quibus conservari confuevit, destitui, ac proinde cæco plebeji furoris impetu in præcipitium ferri.

46. Qualiter Romana Libertas inter plebeios furores constituta fuerit, audiamus *Titum Quinctium*, qui apud Livium cum plebe expostulat: *Nobis vix aliquis Imperij, quia vobis nullus est Libertatis modus, quid vobis amplius vultis? Tribunos plebis concubistis, concordia causâ concessimus; Decem viros desiderastis, creati passus sumus, Decem virorum vos pertasum est, cœgimus abire Magistratus, manente in privatos irâ vestrâ mori atq; exulare Nobilissimos, atq; Honoratissimos Cives passus sumus;*

mus; *Tribunos plebis iterum creari voluistis, creavimus. Consules facere vestrarum partium, & si Patribus credebamus iniquum, Patritium quoque Magistratum plebi donum fieri vidimus. Auxilium Tribunitium provocationem ad populum Scita plebis injuncta Patribus; nostra Jura sub titulo aquandarum Legum oppressa tulimus & ferimus; quis tandem erit finis discordiarum quando unam Urbem, quando communem hanc Patriam habere licebit? Victi nos oppressique aequiore animo vigescimus, quam vos victores. Ita plebeia potestas, in qua principaliter apud antiquiores Nationes sustentabatur Libertas, Republicas contrmiscbat, evertibatque. Exindeque plebeia Libertate insituti populi ac signanter Romani ultro provocabant pericula, laceſcebant hostes querebant bella, ut hac ratione imprimis turbulenta plebis multitudinem ex Patria velut corruptum ex venis sanguinem emitterent, ceteros vero communis periculi metu, velut vinculo quodam constrictos in Officio continerent. Eadem de causa Scipio disvaserat, alijque perspicaciores ut poterant contende-
bant, ne Carthago amula & inimica Nomini Romano everteretur, ut Romanus populus inter ortia Reipublica turbulentissimus semper haberet hostem, in quem iram odiumque a Civium Caputibus transferret. Ad extremum expertæ sunt id Liberae Nationes, quod pessime cum Libertate agitur, quando servire natis & assuetis tractanda committitur manibus. Felicior hac in parte nostra Polona Libertas, quod non ex tumultibus, aut cædibus, neque ex Monarchomachia, sed a virtute primum, fidelitate & audaciâ Nobili, ac denum a gratia & amore Regum Dominorum nostrorum sicut initia, ita quoque ulteriora sua sumpsit incrementa. Habuerat equidem nutrimentum a sanguine, verum ab hostili, non civili sumebat a vulneribus*

vigorem, verum pro Patria & dignitate Majestatis susceptis; In eo tamen fortunata, quod aureum Caput suum pro prima quiete in sinu Nobilitatis reposuit, in eoq; fata adolevit.

47. Insistendo omniū Politicorū communi à corpore humano Allegoriz, sub qua ipsi Respublicas proponere siveverant, nostra Polonia talem cum corpore humano Analogiam habere potest: *Rex* est in supremo loco ut *Caput*; ex eo influentiz, inde Ordo in totum corpus promanat. *Cancellarij* qui vocantur *os Principis*, sunt veluti *lingua*, partim quia placita Principū in Senatu promulgant, partim quia Eorum est Officij maturi Judicij examine prælibare tam ea, quæ Principi à subditis, quam quæ à Principe subditis proponuntur. *Marschalci* sunt veluti *oculi*, quia illi in Conclavi ad latus Domini cavere securitatem & authoritati Majestatis prospicere debent. *Referendarij* & *Secretarij* sunt tanquam *aures*, per quas ad Dominum supplices libelli referuntur. *Thesaurarius* in Republicā *hepatis* vices subit, nam sicut hepar toti corpori plus vel minus boni vel corrupti sanguinis subministrat, ita & thesaurus monetā vivificat aut inficit, enervatq; Rempublicam. *Senatores* sunt ceu *dentes* suo Ordine dispositi, illi etenim sana Consilia masticando, salubre alimentum Reipublicæ suppeditant. *Exercitus manuum* Officium suppleant, partim quia ab hoste Patriam defendunt, partim quia alimentum ac mercedem ex ea colligunt. *Status Nobilitaris* est veluti *pectus*, quia & in pace liberā voce, quæ ad pectora sumit exordium, & in bello masculo corde, quod etiam in pectore natura collocavit, pro integritate Patriæ, proq; propriis Libertatibus sese opponit. *Ventris* loco videtur esse *Status Spiritualis* non tantum exinde, quia sicut pro ventre omnia alia membra, ita Spiritualibus omnes ferme Status contribuunt, verum etiam

ex eo,

ex eo, quod sicut cuncta ventriculus consumit in bonum & commodum membrorum, ita quæcunq; à Sæcularibus Status Spiritualis obtinet ac percipit, illa vicissim in eorundem commodum ac bonum per functiones ac labores Saerdotales refundit. *Pedes* in hoc Corpore Reipublicæ sunt *plebeji Statûs homines ac Cmetones*, qui in infimo gradu constituti ac veluti in terra repentes suis mercatorijs industrijs, opificijs, ac agrarijs laboribûs totam Rempublicam quodammodò sustentant, ornant, ac animant.

48. Ad extremum in hoc politico nostræ Reipublicæ corpore Libertas nostra est cor, quæ quia non in pedibus plebeji arbitrij, uti quondam in alijs Nationibus, est in pectore, in Statu scilicet Equestri sedem fixit, licet exindè augurari, quod ad hæc fata, quæ aliarum gentium Libertatem jugulârunt, saltim non tam facilè sit perventura, dummodò *Statum Militarem* id est tumultuarium & violentum agendi modum in nostra Consilia & Negotia publica præsertim in Comitia electionis Regum non introducamus, quia hac de causa fermè ubicunq; viguit *Democratica Libertas*, interiit. Certum quidem est, quod Libertas nostra nequeat non esse inquieta, quia *suspicax & timidum est ingenium Libertatis*: verùm est, quod continuò penè debeat turbari, & turbare, ast id inde provenit, quod *res est solliciti plena timoris amor*, ipsam mentionem horret servitutis, solâ ipsius visâ umbrâ contremiscit. Authores fabularum affirmant, quod naviganti Colchos Jasoni fortuna ventos scirijs inclusos, quibus ad prosperam navigationem uteretur, contulerat. Hoc aureum vellus quia pro symbolo reputamus Libertatis nostræ Poloni, fateri cogimur, quod veluti Jasones in navicula Reipublicæ fluctuantes à jactatione turbulentorum ventorum liberi haud esse possumus.

49. Hoc tamen inter præsentem nostram minùs quietam,

ac inter aliarum Gentium Libertatem, quæ plebejis manibus decus hoc concediderant, intercedit discrimen, quod aureum Libertatis nostræ vellus patiatum quidem inquietes, fortunatos tamen aliquomodò, quibus jactatur, ventos, similes illis, de quibus Poeta:

*Cum levis alterno Zephyrus concrebuit Euro
Tunc miti virides agitantur flamine culmi,
Et benè maturas impellit ventus aristas.*

Huc atq; huc it summa seges nutatq; vicissim: &c.

Plebejam verò antiquarum gentium Libertatem Æolij agitantur turbines non absimiles illis, de quibus Poeta alius:

*Illi indignantes magno cum murmure montis
Circum claustra fremunt, tandem velut agmine facto,
Qua data porta ruunt, & terras turbine versant.
Cuncta ferunt rapidi secum, jactantq; per auras.*

Difficile proinde fuit inter Plebejos turbines subsistere Libertati, arduum, ut lapsum effugeret: Nostra verò Libertas quia inter Nobiles & ingenuos agitur motus, facile tranquillari potest, ac ad ruinam non tam celeriter devenire, imò quemadmodum communes venti inter alia commoda, quæ sublunaribus præstant, id quoq; efficiunt, quod segetes, arbores, aliaq; incrementum sumentia magis radican, ita hæc etiam nostra in Republica revolutiones, læpius non solum non nocent, verum magis solidant, stabiliuntq; Libertatem, dummodo Nobilem Libertatem ad plebejos tumultus asvescieri, militari & violento agendi modò factiones moliri, & in turbido turbationes sedare nolimus. Quàm primum enim inter nos exorietur popularis turbo, indispensabiliter aut viribus destituet, aut penitus evertet Libertatem.

50. *Differitur, quid maxime timendum Libertati
Polonæ?*

Quod Seneca de homine, id quivis Statista de Libertate sentire, ac asserere potest. *Licet saepe feriaris, licet multi in Te gladij concurrant, parum tamen refert quàm multa sint vulnera, cum non possit amplius quàm unum esse mortiferum.* Subjacet ægriudinibus, patiturq; vulnera Libertas, ex quibus aliqua sunt, quæ plus aut minus afficiunt, alia mortifera malignitate conficiunt. Cui est animus ad Historicam Lucem politicâ anotomiâ super extinctis tot Gentium Libertatibus occupari, clarè id perspiciet, quod quævis ex illis tunc interijt, quando Cives neglectis ordinarijs pacificis medijs militarem, hoc est violentum armatum agendi modum in Judicia, Consilia, Electiones, aliosq; publicos conventus induxerunt. Proximè utiq; sunt Ucalegones Hungari ac Bohemi, quorum Libertas nostræ modernæ per omnia olim similis primùm inter violentas electiones agonizare cepit, quæ malignitas quia in dies in Republica magis i. valescebat, ad extremum Libertatem suffocavit, Idem quoq; & nostræ Polonæ Libertati ceu mortiferum vulnus pertimescendum. Quod cor in Physico animali id ferme est Libertas in politico Reipublicæ corpore. Notum verò est, quod pluribus cor sit expositum affectionibus, medici tamen binas assignant; *Syncopen & Palpitationem*, cujus rei causam adferunt, & remedia præscribunt nam nonnisi illas duas potest pati, in alijs, quæ quia nimium sunt violentæ, prius interit animal, quàm possit medicina adhiberi. Similiter & cor Patriæ nostræ libertas potest sustinere aliorum defectuum *Syncopes* seu deliquia, ubi verò illud tumultuosa armata Civium in agendo violentia opprefferit, prius interibit, quàm poterit medicina propinari.

ri. Proinde hoc est principale meo sensu Venetæ Libertatis arcanum, quæ eo præcipuè plus quàm mille annis tam ornatè ac feliciter in facie Orbis flocet, quod armatæ Civium violentiæ omnem possibilem aditum ad omnia publica negotia tractanda præclulit.

DIES TERTIA.

Eruditi aliquot Amicorum de Libertate colloquij.

I. Offidet Libertas nostra uti ampla ad splendorem ornamenta, ita quoq; multiplicia ad conservationē sui præsidia, ex quibus tamen secernuntur principalia ac veluti universalia fundamenta, quibus specialiter fortuna illius & integritas innititur. Ea verò admirandò conceptu clarus olim in Republica Civis *Laurentius Ponctowski* Succamerarius Lenciciensis in suo manuscripto expressit. Delineavit is acervum manipulorum, sub quo insigne Libertatis aureum vellus depositum fuerat super Librum, cui inscriptum Lemma: *Legum custodia & Consiliorum salubritate*, loco perticarum seu sustentaculorum, quatuor erant hastæ, uni inscriptum Lemma: *Uniformi Æqualitate*. Alteri, *eligendi, sentiendi, vetandi Libertate*; Tertiæ: *Terrestrium Nobilitatis bonorum conservatione*. Quartæ: *Perpetua partium cum Corpore Regni unione*. Cuspilibusq; hastarum cunctis in aratum Lemma: *Bellica virtute*. Tegmen compositum fuerat ex quatuor cordibus, cui inscriptum Lemma: *Avita Religionis, & communis boni Patriæ amore*. Novem proinde ille siglat veluti lapides angulares, quibus tota Libertatis moles stabiliter & tutò innititur.

Disse-

2. *Differitur de primo Libertatis Polonæ fundamentō, quod est Æqualitas.*

Sicut *Inæqualitas* Noverca, ita è contrario *Æqualitas* est Mater Libertatis: Hinc haud mirum, quod illam omnes liberæ gentes nimium quandoq; deperibant; Apud liberos quondam Corinthios neq; tectum supra alios elatius habere licuit Athenis eminentiori supra alios fortunâ imo & ipsò ingenio ultrâ Civilem modum velle excellere, horrendum Ostracismi pœnam redolebat. Ast hæc Arithmetica *Democratici Statûs Libertas* fuit introducta, non ad conservationem sui, sed ad depressionem externi iurumq; Nobiliorum & Potentiorum per tyrannidem firè popularium plebiscitorum; Ordinata autem, proportionataq; Libertati æqualitas docente Aristotele in eo consistit, *ut omnibus idem sit Jus, secundum Leges, quæ non plûs unum gravent, quam alterum, non plus uni commodent, quam alteri: Ita non hominem, sed Legem potius finimus imperare, is autem qui præest alijs, est Legum omnium Jurisq; custos, quod si Legum & Juris, ergo æqualitatis etiam.* Ejusmodi æqualitas ut in alia quavis, ita specialiter in nostra Republica id propriè in Politico Libertatis corpore efficit, quod in homine vitalium humorum temperamentum, quod quamdiù in congrua qualitate integrum consistit, tamdiù sanitatem, vitamq; humanam in tuto conservat, cum autem unius alicujus humoris prædominium supra proportionatam & connaturalem alterius æqualitatem sese extulerit, consequens est, ut periculosi morbi invadant corpus.

3. Ejusmodi æqualitatem *Aborigines* nostri sedulo semper ceu firmam Libertatis suæ basim observabant, ac ita Status Reipublicæ in Jure & Jurisdictione inter se cõzquarunt, ut unus supra alium solo duntaxat loco & ordines suas

distingvat præcedentias; honores, dignitates & officia, id præstant, quod non omnes æqualiter sint eminentes: ast is solummodò titulus *Nobilis*, id efficit, quod omnes pariformiter simus insignes. In hoc solo titulo cùm in compendio omnia Reipublicæ concluduntur decora. Ex Nobili etenim Officialis Regni & Terrestris, ex Nobili Senator, ex Nobili Prælatus, ex Nobili Episcopus, ex Nobili Consilium ac defensio Reipublicæ. Is titulus in causa est, quod Lex eodem oculo omnes respiciat, iisdem auribus cunctos audiat, eodem ore omnes alloquatur, iisdem manibus omnes exornet, & puniat. Citat Nobilem Senator, citat Senatorem Nobilis, uterq; ad eundem Judicem, convincit Nobilem Senator, convincit Senatorem Nobilis processu, judicat Nobilem Senator, judicat Senatorem Nobilis, unus supra alium nihil habet; jurat Nobilis, jurat & Senator, ambo non per substitutos, sed in Personis suis, *in Personalibus* quia ambo Nobiles, *in realibus*, quia ambo hæredes; punitur, dum excedit Nobilis, punitur & Senator uterq; æquali pænâ, sessione turris, pænâ marcarum, infamix, & colli &c. Constans est Politicorum opinio quod Lex debeat esse animâ cujuscumque Reipublicæ. Proinde Sapienter Prædecessores nostri ita hanc animam in politico Libertatis corpore collocarunt; ut omnes partes æqualiter animare & informare queat. Immeritò serviles Nationes invidendo fortunæ Libertatis nostræ, arguunt nos, quod apud nos nec Reges sint exleges, cum enim in nostra Libertate Lex sit anima Politici Reipublicæ corporis, magnum foret inconveniens si hæc anima alias omnes animando, & informando partes, in ipso Capite proportionatam activitatem non haberet.

4. Ut verò hæc æqualitas integra conservaretur, Progenitores nostri Lege manus Regum constrinxerunt, ut nec antiquos

antiquos honores & titulos abrogare, neq; novos instituire ac conferre alicui valeant, ne ambitiosos Cives nimis favoribus suis supra alios efferrent. Et si quando contrarium quid æqualitati attentatum fuerat, fortiter huic semper obstitit Respublica. Sub Jagiellone voluerat Elisabetha Regina filium suum Joannem Granovium creari *Comitem*, supraq; æqualitatem cæteræ Nobilitatis anteferre, supra quod jam obtinuerat Privilegium; ast quantò zelò huic Respublica obstitit, testis locò sunt Comititia Lenciciensia, in quibus ipse Jagiello devenit ad magnum periculum. Sub Sigismundo quoq; primo similis fuit inter Status motus (inquit Biel-*ski*;) ex ea potissimum causa, quod nonnulli Magnatum voluerant habere aliquas distinctiones titulorum supra Nobilitatē more externarū Nationū. Legi in digno fide Manuscripto, quod Radivilius cum apud Cæsarem titulum Principis sibi impetrasset, & intentata contra illum hōc motivò coram eodem Sigismundo fuisset actio, eò tandem deductus est, ut Diploma ad pedes Regios projiceret, quo sibi Regem adeo devinxit, ut Indultum forte obtinuerit. Propter eandem æqualitatem Antecessores nostri ad Consilia ad Regum Electiones, ad honores, ad possessiones, ac ad alia quævis Munia & Officia Reipublicæ præcluserunt viam generi Ducali, quamvis à sanguine Regio promananti, tum etiam in Patria creatis ut Vasallis Prussæ & Curlandæ Principibus; graves enim fuerant illi Silesiæ, Masoviæ, ac alij supra æqualitatem Juris & Jurisdictionis elevati Principes.

5. Eiusdem æqualitatis causâ vetat Lex Civibus, ne sibi exoticos titulos apud externos Monarchas impetrent, adeo, ut ne quidem Cardinalatum, Ordinem Ecclesiasticum, Sacrum, temporaneum queat Polonus à Summo Pontifice totius Christianitatis Pastore acceptare sine consensu Reipublicæ. Et cum non nullis hoc munus assumere permitteretur, statim

lege cautum est, ne hoc titulo quispiam aliquam sibi in Republica præminentiam, supra Primatiales dignitates usurparet, utq; votum in Senatu ex Stallo Episcopatus sui ferret, retinendo memoriâ illas haud modicas controversias, quæ inter Oleſnicium Cardinalem Episcopum Cracovienſem, & Archiepiscopum Gneſnensem sub Caſimiro III. Rege intervenerant; Quamvis politia Ecclesiastica apud Christianos Catholicos cum Civili palchrè conveniat, neq; enim habet diverſum ſcopum, ſed ſubalternum; ſecus Civilis cujuſq; Populi Reſpublica vel Regnum, diverſum habet ab alijs finem, ſui nimirum conſervationem & incrementa etiam cum aliorum incommodis, & ſi aliter ſibi proſpicere nequeat, etiam everſione. Cavent id ſedulâ Veneti non concedentes alios Peregrinos ſuis Patritijs titulos, exceptis Equitum auratorum, aliorumq; ſuorum Ordinum decoribus in ſignum emeritæ virtutis conceſſis, qui tituli ſolummodò ad vitalitij non tranſeunt cum hæreditate ad Succeſſores. Præſtantiffimus fuit apud Anteceſſores noſtros titulus *Nobilis & Catholici*, æquè ac olim Romæ *Civis Romani* præcelluit cuncta alia exterarum gentium agnomina, fueratq; ceu Clavis ad famam ſublimioremq; fortunâ, quò ipſi Orbis Monarchæ ſat grandi pretiò aſpirabant. Id ipſum fit cum noſtræ Nobilitatis præminentia, cui Magni Domini ac Principes exteri colligari non erubeſcunt, exindè indigenatum expetunt, ac Concives noſtros ſe vocari non diſhonorè ducunt.

6. Aſſeres fortè Anteceſſores noſtros ab immemorabili tempore vocatos fuiſſe *Principes, Comites, Barones*: Sic enim eos antiqua nominant Privilegia, ita Hiſtoriæ, ita Statuta antiqua: cur igitur hoſpites titulos nunc habere debeamus pro exoticis? Qui in his fallitur, informetur à Caſtellano Woynicensi & ſimul Theſaurario Regni Firlejo ex Literis in Exterjs verſanti filio ſcriptis: *Tituli tales quondam*
more

more illo veteri tribuebantur omnibus, qui cum dignitate, vel Magistratu aliquo in Republica & Aula Regis versabantur. Quorum in locum successerunt postea Nomina Palatinorum, Castellanorum, Capitaneorum, & aliorum Magistratuum, atq; Officiorum tam generalium, quam Provincialium, Senatorum enim, Magistratuum & Officialium Corpus successive, & non una vice compactum, & denominationes Officiorum multa nova introducta sunt, à quo tempore Procerum, Comitum, Baronum denominatio merito evanuit. Scire itaq; debes ambitionem hujuscemodi exoticorum titulorum, praesertim Comitum capiam esse eo tempore, quo noster Sigismundus primus cum Casare Maximiliano congressus est Vienna, ibi cum & Principes inter se humanitate, & Liberalitate & diversa Nationes splendore opum atq; Nobilitatis certarent: sub discessum praecipue munera ultrò cisroq; sibi, suisq; offerentes, Imperator nè opes atq; aurum erogaret, titulos hujuscemodi Nobilioribus ex Comitatu Regio obtulit. Super qua re ubi deliberatio communis à nostratibus instituta esset, conclusum fuit gratias Casari agendas, se Nobilitate Patriâ contentos velle vivere, abundè sibi bonorum & ornamentorum Regem suum atq; Patriam conferre, nolle quidquam novi & alieni à Legibus Patrie & aequalitate communi inducere. Graviore itaq; Viri cum eâ sententia & constantiâ discedunt, Juniores verò ac elatiores privatim mutatâ sententiâ titulos Comitum pro se & posteris suis clam impetrant, quibus tamen non statim, sed longo post tempore aperte gloriari caperunt. Plures postmodum per ambitionem varijs occasionibûs praesertim Legationum impetrabant similes titulos à Principibus externis, non solum ab Imperatoribus, sed etiam a Pontificibus,

cibus, Regibusq; Hispania, Gallia, Portugalia.

7. Quod ejusmodi Peregrinos titulos in Patria sua Lege prohibuerint Majores nostri, graves habuerunt rationes, haud ignari, quàm multa incommoda, damna & pericula in Rempublicam ex hoc fonte promanare queant. Benè communiter dicitur: *omnis novitas nociva*; quia ut in assuetum cibi genus ventriculum alterat, & sanitati nocet, similiter ejusmodi novitates titulorum nunquam sunt absq; alteratione & damno Reipublicæ. Darius Rex quia aliqua ornamenta Persicæ fraxæ adaptanda curaverat, occasionem suis præbuit auguribus interitum Regni ipsius divinandi, quod casus illius comprobavit. Clarus ille defensor, cultorq; Patriæ suæ Scipio per hoc devenit in odium, quòd quadrigâ coloris albi, qui mos fuit, (inquit Historicus:) externorum Regum, Romam invehctus est. Exinde inter Cives quanta procella commota sit, didicit expertentiâ dum vix non exul decessit. Quid demùm foret, si titulos peregrinos præferre Romani vellent? Dignum memoriâ & observatione Testamentum Augusti Regis, qui prospiciens, quantum exindè promanaret Reipublicæ periculum, si superstites sorores in bona ipsius succederent, quæ fuerant in Lithuania ac Polonia à Bona Regina Matre ipsius còempta, cunctam eorum successionem à sororibus alienari & redimi mandavit, dignis notatu verbis adjectis: *Quod si nos cavemus & præcustodimus, ne posteritas nostra in Dominijs nostris sese fundando aliquas difficultates afferat, eò magis cavendum est, ne reliqua quoq; persona exotica titulis exornata, & per suas dignitates plùs potentia in Regno & in Lithuania habentes, alicujus motus & seditionis præbeant occasionem.*

8. Ejusmodi tituli excitare possunt inter Cives tam in bello, quàm in pace haud modicas dissidentias, omnes etenim
eorum

eorum actiones necesse est Reipublicæ esse suspectas, cum præsumantur magis illuc propendere, ubi magis ornantur; magis verò extrà ornantur, ibi enim sunt Principes, Marchiones, Barones, Comites, &c. In Patria verò simpliciter Nobiles censentur. Exteri quoq; Monarchæ in casu belli damnare queunt ipsos perduellionis veluti sibi subiectos, & obstrictos ratione tituli, ex quo sequitur aliqua obligatio, præsertim si in Privilegio expressa sit. Seriam quoq; id exigat animadversionem, quod exteri aut ingenti sumptu, aut sanguine, vitæ periculo, gestisq; heroicis à suis Monarchis acquirant Magnificos Comitatum, Marchionatum, Principatum, &c: titulos. Nostri verò Polonis iidem Monarchæ sine impensis, sine meritis, sine discrimine, subindè pro sola visitatione, pro apportato nuptiali munere imò per tertias tantum personas, aut per Literas, quandoq; etiam non rogantibus, nec curantibus largà manu ejusmodi titulos prostituunt. *Utinam non lateat anguis in herba*, fortassis id intendunt, ut datà occasione accepti beneficii memores sint, aut Patriam nostram, cujus aurea Libertas jam pridem ipsorum perstringit oculos, deducant ad ejusmodi mutationem, qualis in alijs Regnis ex eodem fonte promanavit. In Imperio ac in Italia advitalitia quondam ac temporanea publicorum Officiorum & Magistratuum agnomina nihil aliud referebant, quam Regalis sive Cæsarei brachij potestatem, æquè ac apud nos modò Palatini, Castellani, Capitanei cum Jurisdictione &c. Ast aliqui Potentiores ea omnia converterunt in privatam dignitatem, & in hæreditarium suis familijs decus, dispartientes verò per districtus inter se Nobilitatem, illam unà cum Provinciis supremo suo Dominio subjecerunt.

9. Jidem tituli seminant odia & dissidia inter Cives & Dignitarios Regni, præsertim dùm apud Exteros versantur, siqui-

siquidē ibi ejusmodi peregrinis insignitū titulis Polonū altiori dignantur locō, quā Senatorē, aut Officialē Regni. Memorabilis est illa in Galliā Legatio ad Henricū, ubi primū offerebant locū Comiti à Gorka, quā Castellanis, ac Castrensis Capitanis &c. Similiter Berolini in Nuptijs Radivilianis altior locus destinatus fuit Comiti à Łabiszyn, quā Succamerario Polnaniensi. Idem potest conti gere imò frequenter accidebat inter juventutem Polonam in exteris studia trāstantem, cum magna in posterū animorum exacerbatione. Hi ipsi tituli illud minantur periculum, ne temporis successū Status in Republica convellantur, & Ordines Regni immutentur, videlicet ne emergat quartus in Republica Ordo Principum prior à Rege, si illi nimium multiplicentur. Romana antiquitas ambitu nē multis aliis instructam effugebat, habet siquidem multiplices modos, cū alas, quibus ad fastigia superbiæ efferatur, citius tamen & facilius potest à medijs, quā ab ultimis ad summa saltum facere.

10. Hi ipsi tituli derogant Majestati & dignitati Regiæ, totiusq; Reipublicæ, siquidem primū adscribunt, & quodammodò consunt Monarchis exteris Dominium quoddam in Polonia super eas familias, quæ illos assumunt, deindē insuper in bona terrestria, quæ non modò legitimis sanguinis successoribus, sed etiam ipsis acquiritoribus hosce titulos tribuunt, indignantq; porro, ac si Rex & Respublica dignis, & benemeritis nequeant proportionatōs conferre honores, ac eosdem titulos, si necessitas vel usus exposceret. Hæc eadem utiq; Respublica Archiepiscopum effecit primū Principem, sub tempus Interregni Vice-Regem. Eadem Respublica invitis licet Cæsaribus creaverat Principes Prussię, Pomeranię, Curlandię &c. Non eo inficias, quod Imperator alijsq; Monarchis habuant potestatem investendi varijs titulis, Polonus tamen Eques, cui Domui est Respu-

Respublica & Rex, non debet quærere extra Patriam Casarem, non debet quærere aliam Rempublicam, domui suæ abundans (dummodò adsint merita:) honorum, Libertatum quantum, imò supra quam satis, quibûs ampliores nec sol spectavit. Olorinum fermè quia extremum in Comitijis Anni 1605. Magni illius Zamoyscij fuerat votum, in quo præmisso, ac probato amplè, quomodò ejusmodi tituli tollendo æqualitatem ipsum fundamentû Libertatis labefactent, fatetur ingenuè, quod ipsi non semel ejusmodi honores ultrò obtrudebantur & quod Legatus Hispaniæ titulum Principis ac aureum vellus offerebat. Verùm tali exoticismo magnanimè renuntiavit, quin & jocum ex Hispano fecit, allegans: *quod timeat, ne hunc aureum Arietem suus Gentilitius Caper cornibus impetat.* Eodem heroicò animo Firleji, Mińcij, Koniecpolscij, cæteriç; exoticos titulos contempserunt, Prædecessores Patresq; suos imitando, haud ignari, quod Esculapij idolum Dionisius aureâ barbâ spoliari fecit, quia supra Patrem suum Apollinem, qui erat imberbis, sese efferebat.

II. Allegari fortè potest, quod velle omnem Nobilitatem Polonam unò æqualitatis circulo circumscribere, ac prohibere familijs, ne possint aspirare & ascendere ad altiora Nobilitatis fastigia, nihil aliud sit, quam invidere fortunæ, virtuti & dignitati earum; necnon spoliare Patriam tot ornamentis, quibus ex hac diversitate graduum ad exemplum aliarum culturarum Gentium splenderet; ne verò hi altioris Nobilitatis Cives titulorum dignitate supra æqualitatem elati insolescere, aut in præjudicium communis Libertatis aliquid moliri possint, permaneant sub eadem Lege jurisdictioneq; æqualiter cum cætera Nobilitate, prout est in alijs Regnis; Inveniuntur utiq; & in Polonia non pauci, qui Comites, Marchiones, Principes Imperij postpositis Legibûs

& Constitutionibus nuncupantur. Satiùs igitur cunctis id per-
mittendū, quàm absq; effectu inhibendo, Leges, inq; illis Rē-
publicā contemptui exponere. Sunt itidem Principes Lithva-
niæ & Russiæ, quorū titularē supra reliquā Nobilitatem emi-
nentiā, continet in Officio æqualitas Juris, & Jurisdictionis.

Ad hæc respondeo: Capere nequeo ullatenus, nec video,
quā ratione hi peregrini tituli fiant ornamentum Nobilita-
tis, & Reipublicæ. Velle enim Nobilitatem suam alienā
ampliare, velle inclytissimam ex omni parte Rempublicam
ac si propriorum decorum egenam, apud externos Monar-
chas fortunam ac ornamenta emendicare, velle Statum Pa-
trium à pijs & prudentibus Majoribus institutum immutare
vel augere, velle libertatem Militarem manifesto subijcere
periculo; Non ornamentum id est, sed potiùs dedecus, æter-
nā labe, & irreparabile damnum tam Statûs Nobilitaris,
quàm totiùs Reipublicæ. Quæ omnia quod ex his titulis su-
pra æqualitatem Nobilitatis elatis in Rempublicam redun-
darent, suprâ deductum est.

12. Antecessores Nostri nobis relinquerunt unum Nobi-
litis Ordinem, quem (ut prædictus Firley in suis annota-
vit Literis:) *Juris ac Libertatis communio aquat; Perso-
narum verò vel familiarum æstimationem distinguunt
munia imprimis, & dignitates Reipublica presentes vel
olim gesta in familia, tum virtutis & meritorum deco-
ra, scæpe etiam præsens fortunarum & antiquitatis fa-
milia splendor, ætatis etiam atq; eruditionis ratio: his
ferè solis præcedentijs, alioquin generis & Nobilitatis
titulo pares distinguimur.* Antiqui Poloni longè nobis ce-
lebriores optimè noverant quid adferat Nobilitati decus,
& perspectum habuerunt, quid sit Reipublicæ ornameto,
nunquam tamen voluerunt Nobilitatem suam ejusmodi
Peregrinis centonibus subsuere. Noluerunt suam Rempu-
blicam

blicam exoticò induere habitu, nec invidebant alijs gentibus tales titulorum distinctiones, timentes, ne idem ipsis accideret, quod causavit equo aurò & argentò adornatum frænum, cujus (ut narrant fabulæ:) splendore seductus, quia sibi imponi illud semel permisit, in se, ac omnes alios sonipedes servitutem derivavit.

13. Similitudo à Russiæ Lithvaniæq; Principibus desumpta nequit extendi ad eos, de quibus sermo est, titulos ideò imprimis, quia paucæ sunt ejusmodi Ducales familiæ, quibus id concessit Respublica circa Unionem cum Lithvania, ac quamvis apud eos sit hæreditarium decus, attamen in sanguine duntaxat, non in bonis terrestribus fundatum; Proindè sicut ipsæ familiæ, ita earum tituli æternè durare nequeunt, ac tandem extinguentur. Puto enim in præsens vix posse quinq; ejusmodi Ducalium familiarum numerum conficere. Et quia hi tituli non fuerant aliundè assumpti, verùm cum sanguine transfusi, justum erat, ut id ipsis in memoriam Ducalis Originis concederetur, deniq; ita illæ per omnia ad æqualitatem cum cætera Nobilitate adstrictæ sunt, ut nec diversum Ordinem à Nobilitari constituent in Republica, nec prælationem ullam, imò nec Stallum altius in confessibus ratione Ducalium titulorum obtineant, verùm Dignitarijs & Officialibus à Rege Privilegiatis jubente lege cedere teneantur. Nequit ergo ex concessis hisce titulis dictis Principibus aut dedecus, aut aliquod periculum in Libertatem sive Rempublicam redundare, prout ex aliis de adscititijs, qui & separatim altiorum gradum supra æqualitatem Nobilitatis affectant, & ab exteris Principibus collati multiplicari sine fine non modò cum sanguine, verùm etiam cum terrestribus bonis, ad Successores aut acquiretores devolvi, eòq; ipso æternare possunt. Perconsequens si similes titulati multiplicarentur nollent pro-

certò cum hisce crepundijs innanes solummodò Nominũ umbras gestare, sed procùl dubio satagerent ad titulos, rerũ per Nomina significatarũ vitulos quoq; adiungere. Juris communis & Legũ Patriarũ vinculũ, non potest esse tam validũ, ut multos & potentes in Officio contineat, difficulter enim Gigantes funiculò vincuntur. Experimur, quàm multũ in aliquibus Palatinatibus paucorum potentia aut præmientia titularum similium exorbitet, quàm libera vox Nobilitatis sæpius præfocetur, ut potiùs Placentiam, quam Veronam, aut Libertinam deflectere cogatur.

14. Audivi hac de re plures sermones dignorum hominum, qui Antecessoribus Nostris vitio vertebant, quod Lithvanis quamvis Patritios titulos uti Marschalcorum, Cancellariorum, Thesaurariorum, & id genus concefferint sine necessitate ad solum splendorem & ornamentum gentis. Isti siquidem tituli ac munia exhibent aliquomodo diversam Reipublicæ speciem ac tandem aliquando Lithvani possunt tentare, ut non in Polonia tantũ, verũ etiam in Lithvania sub eorum directione celebrentur Comitias; (*) Alij quoq; Officiales similia sibi arrogare audebunt tamdiũ, donec tandem seperatim Regem sibi distinctum creent. Animadverterunt quidem hoc Poloni, ast serò sapuerunt Phruges, dum sub Casimiro III. Rege in Comitijs Lublinsibus Anno 1448. id à Lithvanis obtinere conabantur, ut uterq; Populus quemadmodũ sub uno Rege, ita sub uno Regni Poloniæ Nomine æquali jure viveret, extinctis Magni Ducatũs, seorsivorumq; Magistratuum titulis; De his quoq; specialiter concessis Lithvaniæ Officijs differentem audivi olim Sapientem Senatorem Stanislaum Kobierzycki Palatinum Pomeraniæ, qui veritatem Jovialibũs involvendo affirmabat, quod ubi Maritus & Uxor distinctum famulitium, distinctos proventus, distinctas

(*) Expletum est Augurium Grodnæ 1628.

expensas

expensas, diversumq; regimen habent, jam ibi sincera amicitia & debita concordia aut nulla erit, aut non diù durabilis. Pariter & hæc seorsiva Lithvaniæ Officia, ac titularum multæ authoritatis specialitas obicem ponunt efficaci istorum Dominiorum unioni & mutæ concordie, præbentq; ansam exacerbationis animorum noxiæ aliquandò bono Reipublicæ. Quodsi domesticorum titularum non necessaria multiplicatio communi Patriæ periculosa, quid censendum de Peregrinis? hi quia æqualitatem tollunt, aut illam sensim pessundare possunt, ideo ipsum fundamentum Libertatis subruunt.

15. *Differitur de secundo Principali Polonæ Libertatis fundamento, quod est Libere Electionis, & Juris intercedendi inviolata conservatio.*

Quam multum in Electione Regis intersit Libertati; illi duntaxat ignotum, qui nec naturam, nec fortunam ejusdem Libertatis degustavit. Perdere Liberam Electionem est principale columen Libertatis prostrernere, jam hoc in casu non Reges populis, sed populi Regibus, non Rectores Civibus, sed Domini servis dabantur. Electio est veluti *Genethliacum Astrum* quoddam Libertatis, in quam prout illa est benè, vel malè affecta, bonæ vel malæ influant qualitates. Electi, *est dives Aurifodina*, ex qua felicitatis venæ in Leges & Privilegia nostra emanarunt. Est lucrativus abundè Libertatis *Mercurius*, in quo cuncta, quibus modò illa indiget, apud prehensantes Candidatorum ambitus obtinemus. Est opulenta multum *Pronuba*, quæ nobis inestimabilia à procantibus Libertatem nostram Principibus confert ornamentorum donaria: Est *turris gemmea*, in qua Lechica Colchos integritatem perennitatemq; aurei Libertatis suæ Velleris principaliter collocat. Quantà proinde circumspeditione, quantà vigilantia circa conservationem ipsius opus

fit, Sapienti & Libertatem amanti satis liquet; Ego reor quòd ut in participatione Allegoriz, ita in communione periculi quolibet Libertas subjaceat sorti aurei Velleris, Habuit equidem illud diligentem sui curam & custodiam, verum quia solummodò contra internam & non externam vim, avaritiam, ambitionemq; munita fuerat, facilè in rapinam audaci & fraudulento Jazoni cessit, ad edocendas Liberas Gentes: *nisi sylvâ humani generis excisâ non defuturos Libertatis raptores Lupos*, cunctis quidem illius decoribus, principaliter tamen Electioni inhiantes, cujus discrimine veluti guttur Libertati comprimunt.

16. Tumultus & vis armata in Electionibus quàm sint Libertati perniciosa, libera quondam Roma nos præmoneat. Quamdiù illic ambitio oculis instructa suffragia licitabatur, inturbabat quidem, & confundebat sicut alia publica negotia, ita Electiones Romanas, sed postquàm alterâ manu gladium arripuit, idest in Rempublicam militarem induxit Statum, tunc is Candidatorum qui fortior erat, dignior evadebat. Protunc non suffragia non vox libera eligentium, sed furor casus, errorquè, ad extremum ipsa quoq; ludibria militariâ Dominos Reipublicæ constituiebant. Ut cætera transeam, quæ vel furore populari, aut ludibrio, aut sanguine fœdârunt Purpuream, aliqua tantùm ex Lipsio commemorabo: Talis fuit Electio Claudij Cæsaris, *qui Caligulâ occisò, rumore cadis exterritus, & sui quoq; anxius, prorepst ad solatium, & inter januæ pratenta vela delituit. Miles aliquis è Prætorio discurrrens ad prædam, hunc reperit, & protrahit, productum ad alios Prætorianos fluctuantes adhuc, nec aliud, quàm frementes, Principem salutat, quem ut calicis oblatum arripuerunt, Senatus dissentiebat, & Libertatis præferebat inane nomen. Sed vicit militaris Electio & fatale Romanis servire.*

vire. Similis fuit Electio Probi; *Tacito enim Imperatore absumpto dum Electio pendet, Exercitus Orientalis eam occupare & sui beneficij Principem habere voluerunt, conveniunt ad eligendum: Et dum Tribuni quasi per decorum, eos monent, fortem, Clementem, probum Imperatorem eligendum esse, arripiunt illi vocem; & statim acclamant: Probe Auguste Dij te servant; Inde Purpura, Tribunal, & legitimus Princeps.* Non dispar fuit electio Regilliani, erat ille Dux in Illirico malè in Gallicanum Imperatorem armatorum, fortè unà plures comessabantur, fuitq; Valerianus Tribunus, qui in joco & vinò diceret: *Regilliani* nomen unde credimus ductum? subjicit statim alius: à *Regno*: & milites communiter: *ergo potest Rex esse*, & occasione solâ temerarij dicti fecerunt. Ejusmodi etiam fuit Electio *Proculi* in Gallia; Milites ad latrunculos ludebant convivantes, fortè decies Imperator Proculus exivit, atq; inquit quispiam ludens: *Ave Auguste*, allataq; lanâ purpureâ humeros ejus velavit; timor mox eorum, qui adfuerant! & ne accusarentur apud veterem Imperatorem, novum hunc consensu faciunt. Plures alias hujusmodi Electiones quivis in Historijs reperire poterit, ac discere tunc liberas gentes sub hastam servitutis abijisse, tunc Regna in vilissima & pessima præsentissimò extitiô capita impegisse, quando vis, confusio & favor armatus pro Cadidatis suffragia colligebat.

17. Placuit mihi cujusdam in Patria Magnatis consideratio, quod in Polonia regnante Reginâ Rixâ totum equidem tempus, ast maximè novi Principis Electio turpissima fuerat. Quasi nos hoc arcanum fati jam protunc admonebat, ut in omnibus publicis Reipublicæ negotijs, præcipuè verò in Electionibus nostris ad periculum discordiæ cum timore respiciamus, eoq; diligentius, quia nullum certum modum,

modum, nullum stabilem firmumq; Ordinem in hisce nostris Electionibus habeamus; Undè latissima aperitur via armatz, qualis in Electionibus solet esse, multitudini ad inconsultam, vim, & tumultuosam inter armorum suffragia violentiam. Talis verò Electio rectè appellari poterit præparatum jam ad sepeliendam Libertatem feretrum. Omissis alijs plurimis antiquioribus & remotis, recentiora, eaq; vicina Bohemorum & Hungarorum præ oculis versantur exempla; Hi quod primum per tumultuosas & violentas Electiones aditum servituti præbuerunt, ipsorummet clarè attestantur Historici.

18. Haud diffitemur equidem nos in tanta agendi ac sentiendi Libertate absq; dissensionibus ceu agnato Libertati malo subsistere non posse; præcipuè circa Electiones, in quibus Libertas nostra ceu Virgo elocanda inter tot pro-cantium Candidatorum studia hæret dubia. Unus ferè Vladislaus IV. Turcarum victor uti nemine concurrente, ita quoq; nemine contradicente in Regem fuit electus, idq; magis arcano Superùm consilio quam ordinario naturæ cursu contigit, quod primam natalem lucem aspexerit die Festò Sanctorum *Primi & Feliciani*, quorum veneranda Lipsana ab Urbano VIII. Romæ præsens obtinuit. Omen id satiùs Natalitium & Pontificium fuerat, illum *futurum* ex Regibus primum, qui sine æmulo *felicissimus* concordii omnium suffragio Regimen suum apud nos auspicaturus esset. Nihilominùs quamvis discordia sit veluti domesticum Libertatis nostræ fatum, certò tamen certius est, quod non aliundè præsentius exitium imminere nobis poterit, quàm à discrepantibus electionibus, dum præcipuè inter dissidentias Ordinum Reipublicæ violentia & armatus furor popularis suffragia Candidatorum moderabitur. Nostra Polona Interregna signanter tunc, quando deficiente Regiò Sangvine

non assumitur, sed quæritur Princeps, sunt ceu Nodus Gordius, qui Libertatem nostram tot difficultatibus & periculis implicat, si illum igitur non dexterâ & molli manu, si non unitis animis & Consiliis extricabimus, sed uti inconsulti Alexandri quidâ violêto conatu, & turbulêto tumultu discindemus, infallibiliter quoq; ipsa Libertas lethale vulnus haud effugiet. Antecessores nostri non tantum ab actu & suffragio, sed insuper à loco Electionis Lege excluderunt Ducales gentes, excluderunt Vasallos, excluderunt ipsos Candidatos; Crucigerorum Magistros Prussæ, quamvis ad Senatum admississent, Locumq; ac vocem in Consilio permisissent, ab Electionibus tamen Regijs propter metum armatæ potentie amoverunt. Deditissent Superi! ut etiam hæc *aurea Libertatis Porta* imprimis stabili quâdam & rigidiori ordinatione, ceu fortibus pæssulis obfirmata, deinde contra factionum ambitum, necnon tumultuosos (quod circa Electiones nostras facîle evenit) & violentos conatus melius præmunita fuisset. In comperto etenim est quod hanc auream Libertatis Januam aut oculi ambitus, factionumq; cuniculi subruent, aut etiam armata potentia effringet.

19. Quod vox libera & Jus vetandi sit præcipuum Libertatis nostræ fundamentum, ipsi testantur inimici tam gentis nostræ, quam & Libertatis. Quia quam primum illis contigerit aliquantulum nobis prævalere, mox ademptionem vocis vetandi, videlicet nostri Polonici *Nie pozwalam* comminari solent. Exinde patet in eo maximum Reipublicæ nostræ consistere præsidium, quandoquidem illud non prius corruiere poterit, nisi tunc, dum nostrum *Nie pozwalam* suffocabitur. Sed de hoc Jure vetandi, & voce libera fusiùs alibi

20. *Differitur de tertio Principali Polonæ Libertatis fundamento, quod est Terrestrium Nobilitatis bonorum conservatio.*

Quantum Libertati Polonæ intersit conservari bona & decora Ordinis Equestris, demonstrarunt Majores nostri, qui in antiquis Statutis & Legibus de illo affirmant, quod sit *armata Regni militia, in qua honor Regis & defensio Reipublicæ consistit*, quod sit *potissima hujus Regni portio, robur, firmamentum ac seminarium quoddam Reipublicæ*. Ex illo (dicit Orzechovius in manuscripto) *Senator, ex illo Officiales Regni & Terrestris, ex illo Praelatus, ex illo Reipublicæ Consilium, ex illo defensio & ornamentum*; hac ducti ratione aborigines nostri satagentes robur istud & firmamentum Reipublicæ in integro conservare, tam multis fortibusq; caverunt Legibus, ne quisquam ortus ex Ducali genere, multò magis extraneus, si-
vè alienigena, aut Plebejus bona terrestria cõemere, aut possidere queat. Eodem intuitu sanxerunt, ut tam civilia, quàm Ecclesiastica beneficia honorifica, & pingviora non nisi solis Nobilibus conferantur. Imò similis Lex ipsis etiam Regibus constrinxit manus, ut nec Jure emptitiò, nec aliter acquisitiò, nec ullò quòvis modò bona terrestria Nobilitatis diminuere valeant. Quod si aliquandò quocunq; titulò ad eorum dispositionem illa devenirent, alijs Nobilibus eadem conferre teneantur. Sic quoq; ipsi Liberalitati Catholicæ erga Deum & Ecclesiās annuente summò Pontifice Majores nostri modum posuerunt, ne Status Nobilitaris, cujus integritati etiam Sanctæ Ecclesiæ innititur securitas, enervetur, & corruat.

21. Callidus ille seductor Callimachus Alberto Regi nostro inter alios hunc quoq; in oppressionem Equestris

Li-

Libertatis indigitavit modum: *quatenus eò inflecteret Nobilitatem, ut fundos possessionesq; suas Regi consignarent, ipsi verò accepto certò pecuniariò stipendiò in Civitatibus residentes expeditiores ad bellum essent.* Efficacissimus ipsi is videbatur modus, quò posset hanc præcipuam Corporis Reipublicæ partem infirmare. Opes namq; & possessiones Juris periti vocant *alterum sanguinem humanum*: Et uti deficiente sanguine totum corporis robur & sanitatis integritas vacillat, ita si hæc præcipua Corporis Reipublicæ pars, Status nempe Nobilitaris opes suas cum bonis terrestribus ceu requisitum Sanguinem amitteret, certè & ipsum Reipublicæ Corpore languere, & deficere deberet. Poloniæ nostræ Regum opulentiam ac divitias non tam in redditibus ac thesauris, quàm in Viris bellicosiss, in amore, fidelitate & fortitudine Nobilitatis Antecessores nostri consistere arbitrabantur, ut sicut Majestas Regia ab alijs vulgaribus dignitatibus est distincta, ita quoq; proventus ab alijs communibus redditibus diversi sint. Ex capite Reges nostri omnes Christianos Monarchas superabant, & illis potentiores ac ditiores erant, quod Regna sua contra quorumvis hostium impetum proprijs Civibùs tueri poterant. Quare iuste noster Skarbek derisui habuit thesauros, quos ipsi Henricus Imperator ad subjugandam Poloniam ostentabat, utpotè haud ignarus citius posse deficere ditissimis quibusvis Monarchis aurum, quàm Regi Poloniæ numerosas vires, ac Nobiles Heròes, qui dum est opus, periculo vitam exponendo proprijs stipendijs, bellicos subeunt labores. Ideoq; in Polonia Terrestria Nobilium bona primitus (ut Leges loquuntur) de Jure militari ad defensionem Reipublicæ destinata erant cum hac cautione, ut Spirituales etiam, qui in bona terrestria succedunt, seu illam suis còemunt consanguineis, ad bellicam expedi-

ditionem cum alia junctim Nobilitate quàmvis non in proprijs personis teneantur. Ne proinde hi inexhausti Regis Regniq; thesauri imminuantur, neq; hæc armata militia, in qua honor Regis, & salus Reipublicæ consistit, tam in apparatu, quàm in numero servitij bellici sensim in deterius eat, ac per consequens ne Libertas periclitetur, curandum est, ne Ordo Equestris per diminutionem suorum terrestrium bonorum collabatur.

22. Veneti quàmvis diversas longè Libertatis suæ rationes, & conservationem habeant, huic tamen sedulò invigilant, ne Status Nobilitatis per depauperationem elanguescat; unde inter multas ditandæ Nobilitatis rationes id quoq; Lege provisum est, ut *Galerius, seu Triremis cujusq; Navarchus octo pauperum Nobilium filios ad quamcunq; partem proficiscatur cum septuaginta Aureorum Nummorum stipendio secum ducat, illisq; victui necessaria, qualia Nobiles habere debent, imbertiatur; Simul ut aromatum libras quatuor mille sine navali solutione & gravitate singulis importare permittat.* Similia compendia sublevandæ & conservandæ fortunæ Nobilitatis adhibebant antiquiores liberæ Respublicæ, in comperto habentes, quod Nobiles possessionati sint fideiiores amantioreq; Patriæ, & acriores ad resistendum hostibus. Nam & minima avicula tamdiu nidulum suum mordicis tuetur, quamdiu est in ipsius possessione. E contra impropositionati quia Rempublicam potius pro hospitio, quàm pro Patria habent, de ipsius integritate parùm sunt solliciti. Aristoteles affirmat, quod ejusmodi homines Rempublicam reputant pro stabulo, tamdiu illam non deserunt, quamdiù commodius pascuntur; Tales porro seditionibus & tumultibus facillè adhærent, illosq; ut in turbido piscari queant, fomentant, quia est *deforme malum ac sceleri con-*

confinis egestas. Apud Romanos his, qui possessiones suas dilapidare incipiebant, addebantur Curatores prospicientes, ne illi postquam ad egestatem devenerint, dispendio publico propria conquirent compendia, imò à possessionis juxta proportionem graduum in Republica iidem Romani variam requirebant censuum qualitatem: communiter enim tantum ex publicis sentimus, quantum ex ijs ad privatas res nostras pertinet. Athenienses tam diligenter id observabant, ut si quis proportionatam sibi possessionem non haberet, illi Civem Atheniensem, id est liberum Nobilem vocari nefas fuit.

23. *Possessio Nobilitaris apud nos in Polonia ipsius quoque Nobilitatis est fundamentum,* quia deductionem Nobilitatis Lex præcipit facere ex dispositionibus Bonorum. Eadem possessio est *omnium Reipublica dignitatum & Officiorum principale fulcrum,* quia eadem Lex possessionis tantum mandat illa conferre. Eadem possessio est *quoddam vadimonium & fidejussio apud Rempublicam pro Dignitarijs & Officialibus,* quod muneribus suis satisfacturi sint. Citati namque in casu non satisfactionis, defectus & negligentias suas possessionibus compensant. Eadem possessio est *bonæ fidei conciliatrix,* quia in pluribus casibus neque vadimonium, neque testimonium valet coram Judicio, nisi possessionatorum. Eadem possessio est *honestatis Nobilitaris conservatrix* vindicando Nobilem à multis probrosis nominibus & gravaminibus: Leges etenim impositos tam in personis, quam in Mobilibus arrestare, ac incarcerare permittunt, ubi vis Locorum causam dicere, pœnasque luere cogunt, vocantque illos *Lixas, Calones, Vagos,* fidem ipsis in jure denegant, verum vadem pro se statuere mandant. Est igitur Nobilitaris possessio ut ipsius Nobilitatis maximum fundamentum, ita æquè Liber-

tatis

tatis principale firmamentum. Ea de causa constitutio quoq; Anni 1613. computat illam inter principales Statûs Nobilitaris Libertates.

24. *Differitur de quarto Polonæ Libertatis fundamento, quod est Terrarum, Ducatum, cæterarumq; Regni partium cum suo corpore perpetua Unio.*

Diversæ apud nos distinctiones & Ordines Principum existerant, ac etiamnum reperiuntur. Primus Ducalis Ordo est: *Regiorum filiorum*, qui habent derivatam à Majestate Paterna participationem reverentiæ, commansionis, & protectionis in Regno. Secundum Ducalem Ordinem fecerat in Polonia ampla illa *Genesis Boleslai dicti Krzywously*, unde malò publicò multarum Regni partitionum origo in Duces Silesiæ, Masoviæ, Majoris Poloniæ, Minoris Poloniæ, Cujaviæ &c. Hi Provinciis Regni inter se divisîs, eas possidebant cum absoluta potestate, nec in bonis, nec in personis suis Jurisdictionem Regni recognoscentes, Majestatem tantummodò, quæ penes Reges, aut Duces Cracoviæ erat, comitèr conservare obligabantur. Ex his Principibûs alios fatalis necessitas, alios successus temporis cum deficiente sanguine bonò publicò fastulit ex Polonia; Alij iugo Vicinorum Principum cum suis Provinciis sese submiserunt. Tertius Ordo fuerat, ac etiam nunc est in Polonia *Principum Feudataviorum*, prout quondam exstiterant Valachiæ, Russiæ, Pomeraniæ; de præsentî verò Prussiæ & Carlandiæ, qui & Majestatem Regis Poloniæ juramentò & homagiò præstito comitèr observare, & obsequia quædam ex pacto Reipublicæ præstare obligantur: Deficiente verò masculâ prole eorum Dominia, quæ Feudi titulò possident, ad Rempublicam redire debent. Quartus Ducalis Ordo fuit, ac etiam nunc reperitur in Polonia eo-

rum qui originem ex Magnis Ducibus Lithuania aut antiquis Ducibus Russia trahunt, & circa unionem Lithvaniz & adjunctionem Terræ Vołhynensis ad Rempublicam in unum Corpus acceptati sunt, qui siquidem sunt cum Statu Nobilitari, Ordine, Jurisdictione, pœnis coequali, exindè non faciunt supra Equites altiore Ordinem, ac absq; læsione Legum de genere Ducali participant, deq; omnibus prærogativis Nobilitatis.

Primî verò Ducum Ordines, quia propter excellentiam Statûs nec Ordini Nobilitari commisceri, nec communibus Legibus subijci possunt; ea de causa antiquâ consuetudine & Legibus exclusi sunt ab Electivis & consultivis suffragijs, exclusi sunt ab officijs & dignitatibus Reipublicæ, exclusi à possessionibus tam perpetuis, quàm cum vitalitijs propter metum potentiz, ex qua magna contra Libertatem redundarent pericula.

25. Abnuebant Majores Nostri supra æqualitatem Nobilitatis per prælationem altioris Ordinis habere eminentiores Principes, qui Libertatem & bonorum Reipublicæ participes fierent. Ad quod licet serò respexerunt, tandem tamen sub ferula eorum edocti sunt, quod *parùm tuta est Libertas, quam præpotens tractat potestas*. Ex hoc Ducalis præminentiz fonte promanabat in Rempublicam grande malum dismembrationum, quàmvis illam nocivam partitionem Regni, quam secundarium duodecim Palatjnorum regimen, & si ex libera electione, & sine ullo hæreditatis titulo causavit, tacitus præteribo; magis noxiæ illæ fuerant dismembrationes, quas Duces & Reges Poloniz titulò hæreditariæ dispositionis in Regno fecerant. Primam (quantum ex historijs constare potest) fecit Lescus III. qui inter viginti filios amplas maritimas Provincias partitus est, quas illi demùm à Corpore communis Reipublicæ avellerunt.

runt. Eodē hæreditariæ dispositionis titulô Vladislao I. inter Boleslaũ & Zbignieviũ filios Poloniã divisit, ex quo quanta mala & motus exorti fuerint, consolatur historia. Maximē exitialis exstitit dismembratio Boleslai Krzywousty vocati, qui similiter in Ducatus, Cracoviensem, Sandomiriensem, Polesniensem, Masoviensem, Lublinensem, Poloniam inter filios distribuit. Hi verò multiplicati alij ut Silesiæ ad finitimos Principes sponte, alij coacti defecerunt, alij inter parricidales cædes, & mutuas hostilitates per ducentes annos ingentibûs malis Rempublicam vexarunt. Tandem sub Casimiro Magno licet non ex integro, disfracæ partes iterum in unum Corpus jungi cæperant; verum is quoq; eodem arbitrariæ de bonis Regni dispositionis titulo effecerat magnam in Republica dismembrationem per testamentariam ordinationem, cū Terram Dobrzynensem, Bitgostiam, Krusvicam, Klotoviam, aliosq; Districtus legaverit Nepoti suo Casimiro Steiniensi Principi, verum hoc malum fata ejusdem Principis averterunt. Simili autoritate idem Casimirus Magnus reclamante potiori parte Senatûs Cessionem fecit Crucigeris Terræ Pomeraniæ, Culmenis, Marisburgensis, Michaloviensis, quin etiam ex Sigillo Regni Ducatûs Pomeraniæ titulum eradere mandaverat. Post Casimirum Regem Ludovicus Vladislao Duci Opolienti sibi sanguine juncto donaverat Terram Vieluniensem, Hystynensem, Krepiscensem. Pariter Jagello adjunxerat Lithvaniæ Ducatum Kijoviensem; filius verò ejus Casimirus III. pro Lithvania detraxit à Regno Volhyniam, Podlachiam, quæ omnia restituendo Augustus I. ac Regno iterum reuniendo, in Diplomate dato sub tempus Comitiorum Lublinensium Annô 1569. fatetur, *quod fuerant per injuriam à Regno avulsa.*

26. Non solum verò irrevocabiles Juris hæreditarij dona-

donationes, sed & temporales Regum arbitrio de bonis Reipublicæ dispositiones magnum Regno damnum attulerant. Evidenti fuit documento Terræ Podolie, quas Jagello concesserat ad temporalem provisionem fratri suo Swidrigelioni, & export Vitoldo, unde quantæ commotiones, contentionesq; inter Lithvaniam & Poloniam exortæ fuerint potissimum sub Casimiro III. testatur historia. Eiusmodi illisq; noxijs dismembrationibus obstitabat ac medebatur, quantum potuit Respublica.

27. Primum harum fuit remedium *unius ad Principatum sive Regnum electio*, quo distractæ partes tanquam membra quædam restituerentur suo corpori, ita binis sece-
rat vicibus post dismembrationem duodecim Palatiorum. Similiter quoq; egit post illas distractiones Regni in filios Boleslai Krzywousty ad unum Premislaum, qui in plures dismembratas partes successerat, coronam transferendo: sub cuius ut ut brevi aliquot Mensium regimine attestante Cromerô: *Polonia tot Imperijs discerpta in unum Corpus rursum coalescere, dignitatemq; suam & amplitudinem pristinam recuperare capit.* Iisdem dismembrationibus obviando Antecessores nostri, in casum Int rregni constituerunt Primatem inter Regem, ut tunc quoq; penes unum Vicaria Regis potestas & moderatio Corporis Reipublicæ permaneret: quia verò Spiritualem designârunt Personam, profundum in hoc Politicum arcanum complexi sunt, ne videlicet in illum affectati Regni suspicio cadere posset.

28. Alterum contra dismembrationes adhibuit Respublica remedium, *constitutionem Unionis inter ipsa membra Reipublicæ*, quæ Unio cùm pro fundamento habeat unitatem, unitas verò naturaliter non possit dividi in plura, ita quoq; unitum Regnum ne dismembrari queat, adinvenit Respublica talem unionem, quæ singulis Ordinibus ac membris

suis æquam & honestam ad regulam æqualitatis emetiretur proportionem, ne Reipublicæ membra absq; hac proportionata unione sibi abfimilia, constituerent Corpus monltro-
rum, inducendo dissimilitudinem & imparitatem, ac per consequens tollendo unionem, quæ est *vinculum Charitatis, Mater societatis, mensura & regula politica in Corpore Reipublicæ proportionis*. Curæ igitur semper fuit Reipublicæ, ut Ducatus, Provincias, at quasvis earum pertinentias in unam compagem eâ proportionem compingeret, qualis est instructura humani Corporis, in quo tam principaliora, quàm etiam inferiora membra æquè sunt Corpus, & tam hæc, quàm illa de illius qualitatibus participant. Persimili modò Status Reipublicæ minùs eminentes cum eminentioribus æquali generis, Juris & Libertatis communio e-
ita sunt coequati, ut unus supra alium nihil placere habeat, soloq; duntaxat locò, qui cum dignitate aut Officio Reipublicæ obvenit, suas sortiatur præcedentias. Ita Casimirus Magnus *subactam Russiam in formam Provincia redegit, Officia & Magistratus Polonorum more instituit, & cum Polonis eodem Jure Libertateq; vivere jussit*. Sic Jagello Lithvanix Ducatum simili Unionis vinculò cum Regno connectere cepit, Sigismundo, Augustus feliciter perfecit. Ita Ducatus Masovix & Prussix necnon reliquæ Terræ in unum Reipublicæ Corpus coâluerunt.

29. Tertio ad avertendas pares dismembrationes remedio usa est Respublica, retentione nimirum *in fide Regni earum partium, quæ absolute uniri non poterant*. Maluit enim Provincias in Societate quàmvis sine possessione, cum reservatione tamen Juris retinere, quàm penitus amittere, ac totaliter avelli permittere. Ita olim egerat cum Ducibus Russiæ, Masovix, Pomeraniæ, Volhyniæ, & nunc agit cum Prussix, Curlandiæ.

30. Quartum contra dismembrationes remedium fuit *abrogatio hereditariarum, quas sibi Reges Polonia appropriabant, dispositionum*; hæ enim semper extiterant etiam in unitissimo Regno perennis fons dismembrationum. Id clarè liquet ex Boleslai Krzywousty inter filios, alijsq; similibus divisionibus. Lithvania ipsa plùs quàm per centum octoginta Annos obstante hòc Jagellonicæ hæreditatis obice connecti cùm Regno quàmvis abutrinq; summis laboratum fuit conatibùs, non potuit, neq; unquàm ad id deventum fuisset, nisi Sigismundus Augustus Juri suo hæreditario in Ducatum Lithvaniæ renuntiasset. Quousq; enim arbitraria & liberalior de Bonis Reipublicæ dispositio in manibus Regijs consistebat, propensio præprimis innata, amorq; erga Sangvinem proprium, cor animumq; Regium ad eum inclinabat, deindè inconsulta propter respectus privati sui interesse Liberalitas, abstrahabat ipsos ab justo & ordinato regimine Regni, ut plus sibi, & suis, quàm Reipublicæ consulere, frustatim unitum Regnum discerpendo ac dividendo. Enixis proindè supplicationibus Respublica à Dominis suis id obtinuit, quod sibi Lege sponte manus constrinxerint, ne quidquam de rebus Reipublicæ arbitrariâ dispositione statuere possint, evictiq; insuper ab illis, ut Ducale etiam sui Sangvinis genus, tanquàm ob præminentiam sui Statùs Juri communi & Jurisdictioni non subiectum, necnon homines exteri, à possessionibus, beneficijs, dignitatibus & Officijs in Regno excluderentur. Adjecit ad extremum Regio Juramento paragraphum de recuperandis à Regno avulsis, ut illos efficacius in Officio hâc Jurisjurandi religione continere possint, si etenim urgente juramentò obstringatur Rex abstracta á Regno recuperare, & unire eidem, multò magis ex eadem obligatione tenetur unita non distrahere, aut alienare.

31. Quintum contra dismembrationes adhibuit Respublica remedium *amotionem & sublationem prætensionum*, quasquæ; siue exteri, siue Patriæ Ducalis & eminentioris generis aliquo pretextu in Rempublicam haberent. Exterorum prætensiones sopiebant Majores nostri per compositiones; Domesticas verò supplicibus apud Dominos suos precibus, qui eis ex amore erga Rempublicam benignè renuntiabant. Ita Anna Soror Augusti à Jure, quodcumq; in Maternam reformationem habere poterat, benevolè recessit; Sic Sigismundus III. suam successionem Avialem & mutuo debitum, quod Augustus I. à Patre ipsius contraxerat, circa Actum Electionis remisit; Idem filij sui Vladislai per Constitutionem 1609. Juris successorij ex Maternis reformationibus prætensiones sustulit. Quantum verò circa abolitionem prætensionis, quam *Constantia* ex Jure emptionis Bonorum Zywiec habuit in Republica, Ordines Regni laborarint, recenti inhæret memoriæ. Edocti sunt tot suis malis, quæ in illos ex hoc dismembrationum fonte promanebant, sapere, nec parvi pendere etiam umbram prætensionum, quas sibi in Republica quocumq; titulò aliquis usurparet. Ex hac ratione multis prævijs cautionibus, Reginis reformationes, (ut vulgò appellantur) inscribuntur, reminiscendo, quantis exposuit tricus Rempublicam Gryphina, post fata Lesci Nigri coloratum Jus suum super Cracoviensem & Sandomiriensem Ducatus in Vaclavum Bohemæ Regem transfundendo. Idem dismembrationis metus ad eam quoq; circumspeditionem urget Rempublicam, quod dum subinde Proli Regiæ & si temporalem in usu fructu suorum bonorum designat provisionem, magnas adhibet cautelas, nec aliter, quam in directivam gubernationem possessionatæ Nobilitatis ejusmodi bona tradit, ut in casu controversæ vel injuriôsæ actionis, habeatur, cum quo Jure agi possit.

Ante-

Antecessores Nostri intendentes nos sollicitam circa pericula dismembrationum in Republica edocere vigilantiam, consueverant hanc narrare parabolam: In Sylvis Zywenensibus quercus crescendo aliquot sæculis ad tantam devenerat magnitudinem, frondiumq; multitudinem, ut nemo ruricularum, etiam lignariorum ausus sit securim ponere ad radicem. Difficile namq; erat prostertere, difficilius domum devehere. Attamen ad hæc res devenit, quod doliarius quidam rem tentare inceperit, ac prope illam debilia sua adduxerit cum malè compacto curru jumenta; Arbor magnitudini suæ ac duritiei fidens tam lignatorem, quam aggressum apparatus contemptui duxerat, ille nihilominus succidere eam aggressus est, robur verò ad quodlibet amputatum segmentum dicebat *floci id habeo*, ac ita assiduò iteratis ictibus tandem arborem evertit; Adhuc tamen quercus plenam collocabat fiduciam in magnis numeris, numerisq; frondibus suis, quas dum sigillatim amputabat victor, post uniuscujusq; abscissionem quercus repetebat: *nuga hæc sunt*; Frondibus jam abscisis, ultimam spem locaverat in crassitudine duritiæq; suæ; doliarius interea in partes serâ dissecuit, fastisq; cuneis ex ramis, frustatim arborem diffudit, domumq; successivè devexit, varia ex eo utensilia & vasa elaboravit, quædam Vicinis, reliqua in Nundinis divendidit: Denum quercus licet sero, sensit, quò ipsi evaserint modica illa segmenta, illaq; modica detrimenta. Hæc parabolâ erudiunt nos Majores Nostri propriâ edocti experienciâ *nullum quidem dispendium etiam minimum Libertatis, ast specialiter ibi, ubi periculum dismembrationis intercedit, levi pendendum esse*, ne simile quod nobis eveniat, quod quercui; Si etiam modo Regi, aut alijs supra æqualitatem Ducali genere evestis fas esset frustatim Rempublicam per partes detruncare, certò

certis nos iterum ut olim, unâ cum Libertate nostra partirentur.

DIES QUARTA.

Eruditi aliquot amicorum de Libertate colloquij.

Ostenditur, in quonam Libertatem nostram carçant Exteri.

I. **R** Ara hac (loquitur apud Tacitum Arbetio) felicitas est, ab ipsa felicitate infelicem non esse. Nondû fortuna quidquâ tam magnificè ac solide munivit, ut invidiæ, livoris, malignitatis confiniò lædi nequeat. Affine est veritati fabulosum Poetarum Commentum, qui referunt, quod Jupiter omnes Deas suâ mensâ exceptas ita fraude Junonis affecit, ut cum singula mala sua felicitati inimica prægustarint, fortuna & gloria de omnibus uno in peculo commissis malis totam exhauserint potionem. Veritatem hujus fabulæ si quæpiam alia, certè nostræ Libertatis grandis fortuna, diffusaq; per totum Orbem gloria experitur, dum invidiosæ gentes tam magna contra eam congerunt probra, tam grandia illi affingunt mala. Sed quia Nobiscum liberè, hoc est benè & beatè vivere (ut olim de simili invidiosorum hominum malevolentia loquebatur Atheniensis Phocion) non possunt, malè de nobis loqui & scribere in solatio habent & lucro.

2. Primus ex illis Joannes Barclaius natione Scotus in libro suo, cui hunc præfixit titulum: *Icon amicorum*, ita

ita nos describit: Est gens ad ferociam & Licentiam nata, quam vocant Libertatem, adeò, ut infanda barbariei legem multis saculis ibi solennem vix nunc demum omiserint, ut qui hominem peremisset, solveretur metu Judiciorum, si in jacentis cadaver projecisset pauculos Nummos, quorum Numerus eadem Lege destinabatur. Nobilitas tristibus prerogativis seipsam donavit, quibus possit sibi invicem & impune nocere: quippe Principi non satis Juris est, ut quod peccaverint, ipse vindicet. Rex ad Patrias Leges vi & armis adigitur, Ipsum nomen non tantam servitutis sed & jussi ac legitimi Imperij oderunt. Nec minor libido est Libertatis in moribus vitaq; civili, quam in Religionum & caelestium rerum sensu, de quibus ut placet, sine metu & sentire volunt & loqui. Hinc in diversa scissa mentes, errorumq; omnium lues, quicunq; antiqua sacula polluerunt &c.

Simile virus evomuit Joannes Hankon Bohemus contra nos, quale & Barclaius alijs duntaxat verbis exprobrando, ac ita concludendo: Illa deniq;, quam sua Libertatis pupillam appellant Tribunitia intercedendi potestas in tantum à prima sui salubri sanè institutione degeneravit, ut ferè jam tota in malevolendi, maledicendi, turbandiq; omnia transferit necessitatem. Hinc fit, ut agendi opportunitatem importunissimis de lana caprina contentionibus consumant, dies rerum verbis & clamoribus terant; consilij non aliter, atq; sacrificij certa expectant idq; multis ceremonijs involuta tempora. Videas ibi plerosq; minas, vindictam, ambitionem spirantes ad Comitia pergere; Saulos videas, qui potentiorum donis atq; largitionibus obstricti ad eorum nutum per fas, & nefas, vel agunt omnia, vel aguntur &c.

3. Partibus ejusdem sine fronte maledicentiae adjunxit se Bartholom: Bertderst Augustodunensis, qui Libertatem nostram ita cavillabatur, asserens: *quod vivunt ut ex-leges, vestiuntur ut Angeli, convivuntur ut Reges, habitant ut sues, dormiunt ut canes, pereunt ut voluit, & quando volunt liberè. Qua illorū Libertas creavit illis Calū novā & terram novā, fecitq; Poloniam Calū Nobilium, Purgatorium Regum, Paradisum Judaeorum, Lymbum Ecclesiasticorum, Infernum Plebeiorum, &c.* Antiquior illō Procopius Pancernus gente Germanus ita eandem calumniam profert: *Polonia est Lymbus regnantium, calum nobilium, Purgatorium Ecclesiasticorum, infernus Plebeiorum, Paradisus Judaeorum, aurisodina* (hic genuinam effatur veritatem) *Mercatorum.* Non desunt alij quoq; haud pauci blaterones, qui nos caninō dente proscindunt, ac eō ipsō probant continere aliquid veri hunc conceptum Poeticum: *Servitutem Patre Orcō, Matre invidiā progeneratam esse.* Aliquid diabolici in se continent, quod cum ipsi ad infernum servitutis devenierint, nobis beatitudinem Libertatis invidendo, solatio haberent, si secum in eadem damnatione nos viderent, similes illi vulpeculæ, quæ quod ipsa caudam amiserit, alijs vulpibus exaggerando caudarum incommoda, persuadebat, ut similiter ceu minūs necessarias, ac noxias caudas suas rescarent.

Ostenditur Polonos vitio suæ Libertatis justum Imperium non odisse, neq; Regem ad suas Leges vi & armis ab illis cogi.

4. Quod nos Poloni tenere & subinde communi amantium vitio plūs quàm par est, nostram diligamus Libertatem, libenter nosmet ipsi fatemur cum etenim illa sit (ut ait

ait Seneca) *quoddam compendium felicitatis*, quid mirum? quod omnes omnium amores complexa est una. Et quare non amanda sit? *sub cuius umbra* (dicit Lucas Opalinius in *Polonia defensa*) *vivimus beati violentia tyrannica, metusq; expertes*. Procul a nobis illud humani generis opprobrium, illa corrupta natura labes ac pestis, *suprema adversa fortuna calamitas, pana suppliciumq; vita mortalis extremum, malorum deniq; omnium fecunda genitrix servitus*. Non hic Publicanus, aut fscus atterit, non miles spoliat, non opprimit, non cogit ad onera Princeps; *delectus, tributa, Lex Majestatis unicuq; crimen eorum, qui crimine carent, tum Delatores exitio hominum repletum genus, severa supplicia, carcer, proscriptio, exitium, ac deniq; indicta causa mors, omnia hac ignota nobis pariter sunt & invisa*. Accedimus ad *Rempublicam cum lubet, non adacti munera subimus, non ponimus sine causa iussi, tutum est privatum agere, vacat periculo, gerere Magistratum; non opes, non Nobilitas, non honores pro crimine, nullum ex magna fama & popularitate periculum, nullum ex virtute exitium*.

5. Quamvis igitur supra cunctas alias gentes hanc Libertatis sorte beatiores confisimur, non ideo tamen iusti & legitimi Imperij nomen abhorremus, nec Reges ad Patrias Leges (ut impstor Barclaius asserit) vi & armis adigimus. Verum est (fitemur) quod apud Reges nostros non hæreditas, non patrimonium sub Imperio sumus, verum quod apud eos Rex sedem Principis occupat, ne sit Domino Locus, verum, quod non Legibus, sed ex Legibus imperat, verum quod Civibus & Reipublicæ datum se petit, non sibi Rempublicam & Cives arbitratur, verum, quod Poloniam Aquilam Electis à Nobis Dominis non aliter, quam

cum duabus (prout in Aula Senatoris cujusdam antiquâ picture expressum vid) pedicis tintinnabulo instructis tradimus, quarum uni inscriptum erat: Rex nihil me contra Leges facere jubeto, nec ipse facito. Alteri verò: Rex nihil contra me sine meo consensu statuito, quia aliàs omne irritum & inane fieri est necesse. Verùm, quod nolumus apud nos Regem habere pro regula regiminis *sic volo, sic jubeo*, nec potest Libertas nostra id pati, quod assveta ad grave jugum in alijs gentibus supportat servitus, ubi voluntas Principis spirat, & subditi Populi suspirant; Verùm, quod apud nos non habet locum illud Politici cujusdam de Regibus effatum: *Splendor Regum est Ecclipsis Populorum*, verùm, quod nolumus Reges nostros in Republica tam Serenissimos habere, uti est Sol in firmamento, qui quouiam subjecta sibi Astra, nimia claritatis suæ potentiâ opprimat, bene ipsi additum est Lemma; *adimit, quod dedit*. Verùm quod recusamus tali Regum Nostrorum subesse imperio, quali subsunt ignava jugò, oneribus, & verberibus destinata pecora, sed potius veluti generosiora animalia, quæ non servili severitate, sed ingeruâ & industriâ tractatione, non tam virgâ & calcaribus, quàm frenò in officio continentur.

6. Accommodatissimum præsentis materiæ olim legi & exscripsi discursum ex animadversionibus cujusdam Nobilis: Politici (inquit ille) considerantes limitatum in regimine super liberam gentem Regis nostri Dominatum, vocant ipsum *Regem Regum*. Rex etenim Poloniæ in sua gubernatione obtinet quid simile cum Dominio Noe in Arca super animalia; is cum præesset Leoni, qui est Rex animalium, Aquilæ, quæ est Rex volucrum &c. magna cum mansuetudine hosce subditos suos regebat uniuscujusq; naturæ, dignitati, & qualitatibus sese accommodando. Similiter Rex Polo-

Poloniæ quia liberæ gentis est Dominus, non aliter, quàm maturè pensatâ cunctivis Libertate, suæq; juramento firmatâ subjunctis populis imperare debet. Non ita ut alij Monarchæ, qui sunt cœu Reges jumentorum, ubi subditi sub onere & virga veluti ignava animalia tractantur. Ab historijs edocetur, quod ante Reges præsertim in Ægypto manipuli ferebantur, puto ideò, ut Rex præ oculis cernens manipulum, duas res præcipuè bono subditorum regimini necessarias consideret; primum, ut spectet scopum imperij sui, nam uti manipulus non alium habet finem, quàm bonum & commodum hominum, sic quoq; gubernij Regij non alius scopus & finis esse debet, quàm bonum publicum subiecti populi, non specie, non nomine (inquit Seneca) Regum, sed utilitate metiendum. Esse Regem, est admittere in animum Reipublicæ curam, fata populi suscipere, oblitum quodammodò sui gentibus vivere, & sibi persuadere, non esse Principis Rempublicam, sed Principem Reipublicæ. Alterum, quod antiquiora sæcula ex manipulo adnotari mandârunt, est modus administrandæ concedendæ sibi Reipublicæ, scitè enim cum manipulo procedere interest, si cum ligare opus fuerit, non fune, non ferreò circulo, aut ex ipsa segete vindurâ factâ ligandus est, si collocare in campo, tunc non terendus, non temerè jaciendus, nec pedibus calcandus, si convehere ad horreum, tunc lente agendum est, ne granum dissipetur, si etiam sub iōus trituræ devenierit, granum segregare, nec franen periculis contundere oportet.

7. Methodus, qua tractantur manipuli, ad benè regendas Liberas gentes pariter adhiberi debet. Historici Primi Monarchæ Nostri Lechi inter alia narrat: *Reditus tunc & agros peculiares nullos habebat Princeps, sed ei cuncti seminabant, atq; metebant.* Novi equidem quod Antecessores

res Nostri uti tunc Gens rudis, & nullis culta literis symbola formare ignoraverint, attamen partim respiciendo factorum Arcana, quæ frequenter futurorum eventuum profunda involvunt Mysteria, partim perpendendo præsentem Libertatis nostræ fortunam, posset quis conicere, quod jam tunc Progenitores Nostri convellendo ac comportando manipulos Dominis suis, docuerint eos, quali modo cum subiecta Gente à natura ad ingenuitatem & Libertatem proclivi sese gerere teantur, & ut perspectum habeat, quod uti in manipulo tam minores, quàm majores aristæ unò concluduntur Ligamine, ita in Republica non tantum simplicem egerumq; Nobilem, verum etiam Magnatem & dignitate fulgentem ad formam æqualitatis eadem Lex constringere debeat; Ne tam hos, quàm illos comprimant per tyrannidem, terant per injuriam, abjiciant per contemptum, conculcent per oppressionem, concutiant per furorem, sed clementer benignitate sibi devinciant cunctis, ac unumquemq; sibi subiectum cum respectu ad Libertatem & dignitatem illius cautè tractent; quodsi opus fuerit disciplinâ compescere, aut aliquid grani excutere, clementiæ Regis intererit ferè simile quid *Salaminij*s facere, qui *ante* & *post* trituram manipulos inclinati deprecabantur, ne eam necessariam severitatem, & inclementiam graviter ferant. Parem supra benignam subiectorum suæ potestati tractationem potes facere reflexionem in Ordine ad Spirituales & Nobiles, siquidem Reges decimas omnes manipulares sibi debitas Spiritualibus donârunt, Nobiles quoq; multi easdem à Spiritualibus redemerunt.

8. Haud frustra Poloni solemus in Campo aperto Regem eligere, ut fortassis nobis clementi Dominiò suò ceu campestribus manipulis sese accommodare sciat & velit. Campestris Polonus liber vult esse Incola, haud aliter, quam olim

olim *Lacon*, qui captivus cum venundaretur, interrogatus ab emptore, quam sciret artem? respondit: *scio liber esse*. Antiquioribus sæculis (ut testatur *Pierius*) erat in proverbio: *Subditis in Regem tria P.P.P. sunt formidanda*: videlicet dum est *potens, pertinax, pavidus*. Nos verò Poloni ita Reges nostros Lege circumscriptimus, ita eos Libertati accommodavimus, ut nullus ex illis possit esse nisi *Pius Pater Patriæ*. Et quamvis apud nos non sit Rex supra Leges, sed Leges supra Regem, nihil tamen hoc derogat, nihil adimit Coronatæ ejus Majestati, sed potius immortalis adornat gloriâ, Imperiumq; diuturnum solidat. *Theopompus* Lacædæmoniorum Rex obtinens in suo Regno potestate n nullis restrictam Legibus, suâ sponte *Ephoros* constituit, qui ad instar Tribunorum Romanorum potentiam Regiam in æquilibrio & freno tenerent, cum verò ipsi consors Regina exprobraret, quod Regnum filio relicurus esset diminutâ potestate, reposuit: *Diminutâ quidem sed diuturniore*. Ejusmodi veritatem Reges Nostri præcipuè tamen Augustus I. qui supra alios Prædecessores suos majores nobis contulit Libertates, expertus est. Gloriabatur enim *plus apud suos Polonos intra tam amplam Libertatem obtinere unâ detectione capitis, quam absoluti Domini terrore & potentiâ*. Rex Stephanus, quamvis multi ex Principalioribus Civibus contra ipsum habuerint nonnullas querelas, attamen pro expeditione Moscovitica circiter decem millia hujusmodi Militum numeravit in solius suæ humanitatis gratiam à quibusdam Proceribus proprio ære conductorum, quos *pileatum* vocabat *Exercitum*. Si hucusq; deprædicamus Ethnicos Cæsares *Severum & Antonium*, quorum effatum fuit; *Licet Legibus soluti simus, sub Legibus tamen vivimus*. Longè gloriosius est Nostreis Regibus dicere; *quia Legibus ligati sumus, sub legibus vi-*

vi-

vinus. Haud gravat nostros Reges, quod non sint exleges, imò gloriæ id sibi ducunt, ut olim fatebatur Augustus I. qui in conclavi velo Regio inscribi curavit hæc verba: *Lex Pedagogus noster*, hæc ex animadversionibus illius Nobilis.

9. De eadem re Joannes Chamętowski in Libello, cui titulus: *Fidelis Polonus*, ita dixerit: *Et quamvis Regibus Nostris hoc frangum Legum, ne imperantium vitio nimiam audeant, impetimus, quamvis potestatis licentiam agnatum Regnancibus malum ad tabulam jussi Imperij redeimus, non tamen ideo hoc grave frangum est, ut illud cum indignatione mordere; non tam intollerabile onus, ut illò gravari gemere queant: in ò dum inter Candidatorum ambitum pro corona nostra æmulantur, ac Coronata jam quandoq; Capita sua iugo Libertatis nostræ submittunt, hoc quod invidi, sed imperitii pro injuria, ipsi pro beneficio reputant, si quem ex illis ad eam futuram liberi populi suffragia ev. ha. t, libenter & verè s. tendo: *Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Meritò igitur Orbis Libertati applaudit nostræ, ac apud externos Monarchas tam sublimem gratulatur æstimationem.*

O pulchra Libertas! & Orbis

Consilio, cupidissq; Regum

Obsessa Votis!

Vanè nobis obiectant Henricum: non hoc eum onus deserre Regnum cõegit, ast fervidus fraterni Regni appetitus, ac deniq; Juvenilis levitas ipsi insarem ac lusuosum, nobis verò sine dedecore utilem persvasit discessum. Si alicubi, certè in Patria nostra videtur cum Regira certare dilectio subditorum, quandoquidem (uti prudenti convenit indoli) ita est propensa erga Reges, ut planè hic convenient, & in una sede morentur *Majestas & amor.* Non assentatio.

tationis ergò, à cuius necessitate fuit alienus, ast ipsà experientia confirmatæ veritati edidit oraculum Sigismundus antiquos, dum in præsentia aliquot Monarcharum eò, ceu summa gloriabatur fortunà *tam multum se de fide & amore subditorum erga Personam suam tenere, ut in cuiusvis sui quiescere secure possit.*

10. Haud frustra in pectore & corde gentilitæ Aquilæ Patriæ nostræ Insignia Regum exprimimus, quia ipsos in corde nostro collocamus: apud nos id verè fit, quod olim Plinius affirmavit: *A nullis magis Principem amari, quam qui maxime Dominum gravant.* Non sumus Monarchomachi parricidæ, quales alibi mundus detestatur. Certum est, quod nonnullos, quos prius sua proscripterat impietas, deposuimus è Solio, nullum tamen privavimus vitâ. Quomodo enim possemus aut vellemus insidiari, & exitium moliri talibus Regibus, qui nos Legum beneficiò protectos, non tributis, non exactionibus, non armis, non mortibus opprimunt. Quomodo tales Reges toto corde complèdi non debeamus, à quorum potestate Legibus temperata nihil timemus mali, omnia speramus & capimus bona. Dum ad osculum manûs Regiæ admittimur, non tam annuli, quam Libertatis gemmam, quam illi gestant, non tam marum, quam gazam beneficiorum deosculamur, ac dum manum libamus, unâ amoris nostro litamus, ac quasi gustamus ore protunc Regum nostrorum amorem, quem corde recondimus. Ex hoc amore provenit, quod licet hæreditarios non censeamus Reges, licet *imperaturus omnibus eligitur ex omnibus, & ab omnibus,* nunquam tamèn Superstitem Sanguinem Regium suffragiis destituimus, quamvis quærendi fuissent ultra maria in Monasticis recessibus, ut Casimirus: Imò dum mascula deficiebat proles, etiam in fæmineum ejusdem Sanguinis Regij se-

xum eandem gratiam proveximus. Coronavimus Vaclaum adjectâ conditione, ut Rixam post Premislaum Regem; coronavimus Jagellonem, ut Hedvigem post Ludovicum; coronavimus Stephanum, ut Annam post Sigismundum primum Superstites filias in socias thori assumentes, illis ex parte fortunam suam deberent. Sigismundo quoq; III. haud parum profuit accessui ad coronam, quod fuerit ex Catharina de Domo Jagellonica natus.

II. Unde quandocunq; apud nos Corona vacat, Candidati Principes id in commendationem sui præcipue allegant, quod *descendant ex Sanguine Regum Polonia*, ut ut remotissimum ad suam domum deduxerint rivum. Quò ipso nobis Polonis attribuant: *nullo apud nos atatum senio amorem erga Reges nostros evanescere*, eòq; ipso confundunt invidos Libertati nostræ calumniatores, qui nos in eo carpunt, quod agentes pro Libertate nostra Regibus nostris violenti simus: In comperto est: *timidum Libertatis ingenium*, contendit quandoq; cum Regibus de suis læsionibus; Extremæ enim id servitutis esset, si nec liceret Libertati loqui quò dolet. Proprium hoc duntaxat servituti (uti ipsam describit sapiens ille Senator Romanus Boetius alloquens Theodoricum Regem Italix) imitari *Crocodilum*, de cujus ratura experti narrant, *quod habeat quidem oculos ad flendum, sed linguâ careat*. Utq; de læsis Libertatibus ac Legibus conquerimur intra terminos modestæ & reverentiæ Majestatis, dumq; à nostris Jovibus quandoq; noxia Libertati nostræ intonant flumina, ita agimus, ut moris est in similibus Cælorum minis se gerere devotos Christianos: Aquam illi benedictam adhibent, sacras herbas cremant, cereos accendunt, genua coram Sacris Imaginibus flectunt, Sancta legunt Evangelia &c. Similiter & nos facimus, supplices sistimur, deprecamurq; Reges Nostros, etiam

arati opus fuerit genua flectendo, lachrymis pedes eorum
conspargendo, prælegimus ipsis Evangelia, id est Jura, Sta-
tuta, & Privilegia, ac super omnia Juramentum eorum, quò
se obstringunt. Liqueat id Regibus Nostreis apud nos cor-
dis loco esse: Libertatem, ipsos verò ceu caput Patriæ; Pro-
iicere dum hoc cor præmunimus, quæ injuria capiti? illud
enim *primum vivens* in Caput primariò suas refundit u-
tilitates. Norunt & id, quod licet assentatione Tyberius pro-
ferebat, attamen reverà: *In Republica liberas esse linguas
oportet, quia nihil illi liberum est, cui lingua libera
non est.*

*Offenditur non obesse Libertatem Polonorum, quò-
minus Rex delinquentes còrceat.*

12. Infallibilis quidem est veritas, inniti hisce duobus
potissimùm, ceu fortibus columnis, *præmio & pœna* quam-
libet Republicam; In animis tamen Libertati assuetis ci-
tius & facilis virtutis studium excitatur præmiò, quam
pœnâ. Afirmat Seneca, quod *pœna jubet tantum bona a-
gere, & cogit non peccare, præmium autem stimulat, tra-
hitq; suaviter; potiora autem sunt sponte suscepta, quam
timore expressa Officia.* Ea de causa optimum Patriæ no-
stæ institutum: tales Reges voluisse, qui satis beneficiis,
quam asperioribùs remediis ingenia nostra experiantur, ac-
cendantq; potius voluntates, quàm adigant. Verum est, quod
nos Regibus Nostreis concedidimus irrogationem pœnarum,
sed & non omnium, & manibus eorum benè Lege revin-
dis. Novimus enim quantas alibi scævitia Regum perpatrat
subditorum strages, Non ignoramus, quantas Lex Majesta-
tis laenas exercet. Scimus, quas exlex voluntas Principum
varijs prætextibus involutas tyrannides committit, ubi ea-
dem facilitate clarum in Republica virorum, quàm emi-

mentiorum papaverum decutiuntur capita adeò, ut nec fas sit quærere:

Quo cecidit sub crimine? quisnam

Delator? quibus indicijs? quo teste probavit?

Nihil horum: Verbosa & grandis Epistola venit

A Capreis.

Terrent nos ejusmodi exempla, ac unà cautos faciunt pericula. Unde sicut alix potestatis summæ restrictiones, ita is quoq; puniendi modus imperantibus positus. Quo ad præmia, hæc omnia liberalissimè concessit Respublica Regibus, dum tam sæcularia, quàm Spiritualia Officia, dignitates, & quævis vacantia munia dispensationi eorum tradidit, quæ illi Capacibus & emeritis Civibus juxta velle & placitum suum distribuerent. Quæ omnia quia post fata suorum possessorum ad eandem, undè profluxerant, redeunt manum, est id perenne Regum nostrorum benefaciendi profluvium, siue mare quoddam gratiarum, quò non tantum æquiparantur pluribus Christianis Monarchis, sed eos etiam omnes superant.

13. Circa hanc materiam pulcher est discursus Lucæ Opalinscij, Mareschalci Curix Regni: *Tali corruptum Respublica statum auctione Regibus majoris potestatis velle emendare, meo judiciò est res Libertati periculosa, & pejus morbo remedium.* Pro ingenita enim hominibus libidine non est ita moderatus imperantium animus, ut his potestatis & juris Limitibus contineatur, quas illis Leges præscribunt, ac determinant. Et si ipsis facultas benevolè deberet ad irrogandas pœnas à subditis augeri, pro certo intra suos non contineretur Limites, sed accresceret, & ascenderet à Principatu ad Dominatum. Rectè enim dictum: *Nec Regna habere socium, nec tada sciunt.* Quæ societas

tas & communio Imperij quia debet esse in liberis dominijs, ubi auctoritas Regiæ Majestatis Authoritati Legum aut suppar, aut inferior existit, proinde hoc consortium impatienter ferendo Domini, certè illud aucti viribûs & potentia abesse vellent. *Potentia omnes animi motus in facta impellit; & valde periculosum est, ne cui licet facere, quod vult, is velit, quod non licet.* Inconveniens igitur est periculo exponere Libertatem; *parùm enim iura est Libertas, quam prepotens tractat Majestas.* Horribilis semper fuit Antecessoribus nostris nimium potens unius Dominatus: scimus utiq; , preut corruptum Statum Vicinorum nostrorum corrigebat plus æquò elata potestas imperantium, qui potentia securi dum frænum licentia adaptabant, Libertati jugum dederunt. Ad quæ ne ipsi deveniamus, cautè nimium augendam esse potestatem Regibus, præcipuè gladium iustitia, *cujus semel injecti vecors libido est,* non aliter, quàm benè ligata Legibûs manui concedendû esse.

14. Id adhuc superaddam non opus esse apud nos plus Regibus potestatis impertiri & augere. Efficax siquidem apud nos toties potest esse Reipublicæ correctura, quoties imperans congruâ dexteritate sua ad eam affret studium, & sinceram erga bonum publicum applicationem. Nobis etenim Polonis id apprime quadrat, quod inquit Plinius: *Flexibiles quamcunq; in partem ducimur à Principe, & ut ita dicam, sequaces sumus.* Quis enim non libenter ad obsequia & conservationem dilectæ Patriæ Matris suæ concurreret tantum spectando Ducem? Nec fuit, nec unquam futurum est in Polonia tam sterile virtutum sæculum, ut non plures reperiantur tales, quibus non coactione, sed manducatione opus sit. Et quoniam hisce duobus Reges *præmio & penâ* quemlibet et in suo continent officio, his in bono ordine conservant Imperia, his auctoritatem & securita-

tem Majestatis suæ firmant, utrumq; id obtinent Reges nostri: omnium enim in Patria Officiorum, omnium dignitatum ac prætorum libera est tradita ipsis dispensatio: ex quo ipso satis apud nos resoreret antiqua Polonorum virtus, si benevolentis non sola rectorum conscientia foret merces; Si solum Republicæ bonum esset meta gratiæ & beneficentiæ Regiæ, si illam modestæ & non avidæ virtuti illi qui in iustitiâ petunt, non præripere, si non privatorum recommendationes, non emendicatas, aut magno ære emptæ promotiones, sed merita, ac sufficiens capacitas ad favores Domini viam sternerent, tali modo ad se Rex allectis subditorum cordibus, facile florentem bono Ordine Republicæ correcturam constitueret; hoc inquam dulce frænum, is suavis modus est, quo Dominus sine sui odio citra iacturam Libertatis nostræ videbitur *invenisse præis bonos, quam fecisse*. Haud equidem adeo sumus depravati, ut nequeamus inclinari ad bonum, dum prodrit esse bonos.

15. Proinde & potestatis quantum in libero imperio convenit, habet Rex satis, nec opus est ampliore, supra eam, quam ipsi Republicæ Institutum concessit, si modo velit & sciat, res diffonas, Libertatem & Principatum conciliare, si Rempublicam liberam, seu proprium suum dominium amet, bonoq; ipsius prospiciat: Ne dicat cum illo, *ut quid rei, non diu meum nec postea meorum nimis acriter intendam? frui satis est*. Siat se habere imperium cum præcellenti merito & nexu, nec suorum subditorum libertatem reputet esse molestam, nec Privilegia prærogativasq; eorum censeat minus honorifica dignitati suæ &c. Hoculq; decus Curix Regni Opalinus. Et tale est civile, tale utile Imperium, nam Regibus quoq; certior ex mansuetudine securitas & subditorum ex contristis Legibus potestate tutior cum Libertate salus. Clementiam Politici vocant *ancho*.

heram Regnorum volentes fortassis instruere Reges, excellentiorem, securioremq; esse pontem, per quem tum eorum, tum etiam Reipublicæ transiret fortuna in anchoris clementiæ, quam in palis severitatis firmatum. Non modo nostra Polonia, sed & aliæ omnes penè, præsertim Christianæ gentes, quæ nunc sub absolute jugo gement, habuerunt Imperia Legibus & Libertate temperata. In Gallia (inquit Thuanus) Heredes, qui appellabantur Patres, tanta fuit Auctoritas, ut ad eos de rebus omnibus referret Rex, atq; penes eos erat rerum summa æqualis propè cum Rege dignitas. De eodem Regno recentior Bodinus ait: Princeps etiam apud parlamentum accipit Judicium, condemnaturq; sæpè, atq; judicatum solvit. Extat enim in Actis curiæ Parisiorum Sententia adversus Carolum VII. Regem lata, quæ damnatur sylvam Urbis proximam in Parisiorum usum cedere pretio constituto.

16. Hispariæ quoq; Regnum non adeò pridem ex alijs pluribus Regnis coaluit, ex quibus unum quodq; habuit regimen legibus temperatum, donec vis & oppressio exlegi dominationi subiecit. *Asiatica tantum (dicit Thuanus) olim ita indefinita potestatis fuere Regna; Europæis verò populis ex hac ipsa dominatio invisa semper fuit, & nunquam toleranda, Servitium pati non poterant: Principatum poterant & Reges, qui non se Dominus, sed Rectores, & Patres cogitarent ita Rempublicam gerentes, ut sciant non suam tantum, sed & Populi rem esse. Quam verò felicia hodie fuissent Christianorum Imperia, si hac beata temperata Regum potestatis fors omnibus obtingeret. Ista temerè bellandi libido, ista concessa populorum latrocinia cessarent facile, nec sub tot calamitatum onere & jugo gement miseri populi, si ambitioni, cupiditati, & licentia Princi-*

puni obicem Leges ponerent. Hæc beata fors, quod no-
stra genti obvenit, gratulandum nobis satius, & ad eam aspi-
randum, non vero carpendum graviter fuerat à servilibus
nationibus. Ferrea ipsorum servitus sustinere potest gravem
malleum severi dominij, & idum, Nostra verò Libertas
quia est aurea, gemmaq; pretiosa, haud mirum, quod à
Regibus nostris non aliter, quàm ab aurifabris aurum &
pretiosi lapides tractari debet; Si quando ferula adhiben-
da est, tum id cautè & discretè ac si ligneò, aut si opus fu-
erit ferreo, parvo nihilominus malleolo facient. Volumus,
ut non in Verbis, non in titulis, sed re ipsâ sint nobis *Do-
mini Clementissimi*; Volumus, ut ita cum libera gente no-
stra procedant, prout quondam Genuenses Principem Lu-
dovicum Sforciam edocuerunt: Is per Legatum suum man-
daverat ipsis grande tributum conferre; Illi verò lautè ex-
ceptum Legatum ad hortum deduxerunt, herbanq; ipsi,
quam *Basilicam* vocamus, porrexerunt, dicentes: Accipe,
ac molliter hanc herbam tenens, olfacias: fecit id, & sva-
vem est expertus odorem; demùm iusserunt, ut eandem her-
bam compressam ac contritam odoraretur, fecit, & into-
lerabilem fætorem sensit. Applicârunt id demùm ad regi-
men & imperium Ludovici, cui mandârunt dicere. Popu-
lum Genuensem esse ejusmodi herbam; Si Sforcia Princeps
clementer cum illo procedet, obsequium ab omnibus ob-
tinebit, si vero forti ac severâ manu stringet, acerbum sibi
& refragarium experietur.

17. Volumus, ne apud Reges nostros simus, ut alij a-
pud suos, illos abaculos referentes, qui pro eo, ut compu-
tatori libet, modò assensum, modò talentum, modò nihil valens;
Volumus, ut ita Vicariam DEI potestatem repræsentent,
ut illius gubernium imitentur. *Pulcherrimam vero* (in-
quit noster quidam Polonus) *& præstantissimam hac pote-
statis*

satis Regia moderatio efficit Reipublica formam, quæ sola maxime potest esse diuturna & felix, utpotè, quæ ad ipsius Dei regimen proxime accedit. DEUS porro cuncta jussu gubernat, ac regit, quia infinita bonitatis, sapientia, Sanctitatisq; sua præscripto velut Lege aliquà adstrictus tenetur, neq; aliter omnia agere potest, quàm bene, sanctè & jussu. Humana vero Regum natura cum corrupta sit, atq; ad malum præcepta feratur, non jam a propria voluntate Legem hanc petere debet, verùm ab alterius judicio ac potestate, cujus nempe interest illam non errare, eamq; suo assensu firmatam servare tenetur. Et quemadmodum Divina Majestati ac potestati nihil detrakitur, quod infinita natura sua bonitate, Sanctitate, atq; sapientiâ veluti Legibus quibusdam obligatus nullam errandi delinquendiq; habeat licentiam, imò quia delinquere non potentia, sed infirmitatis est, multùm commendatur ab hac delinquendi impotentia DEUS. Ita & nostrorum Regum non leditur Majestas, non minuitur potestas Legibus, quæ illos errare, delinquereq; non sinunt, sed potius firmatur, stabiliturq; ac prope Divino assimilatur Regimini &c.

18. Quod Reges nostros exleges habere volumus, sed eorum potestatem Legibus ligemus, conformamur in eo perfectissimæ Divinæ Sapientiæ regulæ quæ Deutoronomij 17. instituendo Regem, ita eum circumscribit & ceu fundamentalibus Legibus constringit. Nos Poloni ex præscripto Legum nostrarum nolumus habere Regem præterquàm Catholicum seu natum, seu vocatum. Similiter Legem tulit Deus populo suo: *Non poteris alterius gentis* (quod Sacri Scripturæ Divinæ Interpretes non tantum de qualitate generis, sed etiam religionis intelligunt) *hominem Regem facere, qui non sit frater tuus.* Apud nos Polones illicitum

tum est Regi in scia Republica Exercitus ullos conscribere, aut in viscera Patriæ introducere, non licet offensiva bella suscipere, non licet armatam Nobilitatem extra Limites Regni educere, prorsus nihil absq; consensu Ordinum de bello decernere, aut moliri. Pariter DEUS Populo suo præceperat: *Cum fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet Populum in Ægyptum Paupertatis numerus sublevatus.* De Matrimonio hæc DEUS Regi Populi electi Legem præfixit: *Non habebit uxores, quæ alliciant animum ejus.* Apud nos quoq; Rex de Matrimonio suo nequit aliquid statuere absq; Consilio Senatus, & non eam Conjugem eligere, quæ solum alliciat animum illius, sed quæ etiam publico bono conducatur. Prohibuit DEUS Regem Populi sui habere nimias opes: *Non habebit argenti & auri immensa pondera:* Nos etiam quamvis sustentationi Regis magnifice provideamus, ne tamen ex bonis nostris per arbitrarías contributiones, prout alij faciunt, ditescere possit, permittimus. Voluit Altissimus, ut constitutus supra populum Eius Rex non sit exlex, sed ut certis Legibus subjiçatur, illasq; observet. *Postquam autem s. derit in solio Regni sui, describet sibi Deuteronomium Legis, & habebit secum, lectq; illud omnib; dieb; vite sue, ut discat timere DEUM suum, & custodire verba, & ceremonias ejus, quæ in Lege præcepta sunt.* Nos quoq; Poloni nolumus habere Regem, cui *voluntas stet pro lege, sic volo, sic jubeo,* pro regula recti; sed manibus ejus tradimus Deuteronomiam Polonarum Legum, quas observare obicitur juramentis; ad extremum exigebat DEUS à Rege Populi sui, *ut non elevetur cor ejus in superbiam supra fratres suos.* Etiam nos Poloni superbæ & serviliter imperantem tyrannum tolerare non possumus, sed tales cupimus habere Reges, qui nos non man-
cipia

cipia, non servos, sed Cives censeant. Nihil tamen inde decedit Justitiæ, quia & severitas suppliciorum manet penes ordinarios Magistratus, ubi parata est unicuiq; sceleri pœna, & ipse Rex in Comitibus Postcurialibusq; Judicijs suis Justitiam administrat.

Ostenditur Libertatem Poloniam non concedere impunitatem homicidiorum.

19. Quòd in Polonia pro homicidio capitalia non sint reorum supplicia, hæc est effrons calumnia, quod verò non semper caput capite compensatur, aut subinde pecuniaria multa redimitur, hoc Judicialis decedit sententia, *non pauculi Nummi*, (ut calumniator Barclaius ait) in cadaver projecti. Et quoniam pecuniæ (uti Juris periti asserunt;) sunt *veluti alter sanguis & anima hominis*, gravis igitur est pœna multam summam, qualem communiter Judicium decernit, exsolvere pro capite: Ad hæc semper adjiciunt sessionem turris in fundo per Annum, aut plerumq; per duos annos, ex qua multi priusquam exeant, moriuntur, nec eam pretiò redimere, aut per compositionem effugere quisquam potest. Talis citra Sangvinem & supplicium pœna ultra id, quia est satis gravis, nec æquitati naturali, nec Legi Divinæ (ut hostes nostri reputant) est contraria, imo multis gentibus usitata & rectæ rationi congrua, quod *æquitati naturali* non sit contraria, ita demonstro: Verùm est, quod *omni sceleri debetur pœna*, attamen certè non *ultrionis aut vindictæ*, verùm *Societatis*, ad quam homo natus est, *conservanda causâ* inquit Seneca: Appetitus siquidem præponendi doloris, ad quem ipsa vindicta stimulat, non est proprius naturæ rationali, sed potius ei, quem cum brutis communem habemus, adeoq; finis pœnæ, quem natura rationalis respicere debet, est primùm *correctio peccantis*, demùm *metus & terror aliorum*, ne similia au-
deant

deant committere delicta, ac etiam securitas communis societatis, ne mali bonis noceant. Ad assequenda hæc omnia non semper requiritur capitalis pœna; Imprimis enim ad emendationem delinquentium hæc pœna est optima, quæ pœnitentiæ & emendationi relinquit locum. Ad præcautionem verò ac exemplum aliorum hæc pœna est efficacior, quæ est diuturnior. Demùm securitati bonorum (inquit Seneca) potest sufficere pœna etiam citra mortem irrogata, si gravis & severa est, si non conniveat, non ignoscat, ac demùm ita intelligatur, ut potestatem adimat nocendi. Hæc omnia reperiuntur in hac pœna, quam subindè homicidæ absq; supplicio Capitis subire coguntur: evidens proindè est quod Leges nostræ in homicidas non sint contrariæ æquitati naturali.

20. Non sunt quoq; contrariæ *Furi Divino*, quàmvis hoc *dentem pro dente, oculum pro oculo, caput pro capite auferre mandet*. Sciendum enim est DEUM triplices in veteri Testamento populo suo constituisse Leges. Primas *Ceremoniales*, à quibus Christiani sumus liberi, imò prohibemur, ne illas observemus. Alteras *morales*, quæ præcipuè in Decalogo Divino continentur, earum obligatio ad observandum omnes afficit. Tertiò *politicas*, seu *Judiciales*, quæ nobis nec præceptæ, nec etiam prohibitiæ sunt à Deo, sed libero relictæ arbitrio. Inter illas est quoq; hæc Lex Divina de homicidijs, à qua ut non debemus temerè recedere, ita affirmare cogimur, quod per eam non sit vetitum Supremæ Civili potestati, ut non possit pro ingenio & natura populorum sancire mitiora. Si etenim Supremæ Civili potestati juxta opinionem Doctorum licita est *clementia & remissio pœna*, cur non debeat esse licita *moderatio seu temperamentum* ejusdem pœnæ? non tanta siquidem est necessitas *supplicij*, quanta *restitutionis*. *Restitutio enim*

nim quia compensat injuriam, non debet invitâ parte læsâ condonari; pœna verò nihil aliud præterquam dulcedinem vindictæ accusatori adfert, potest esse capax veniæ, & à fortiori moderationis, quam nec ipsa Lex Evangelii prohibet, quia si repositionem injuriæ tam arctè restringit, longè magis talionem videtur improbare.

21. Neq; id etiam legimus, quod durante antiquo Testamento fuerit in praxi aliquando *dentem pro dente, oculum pro oculo auferre*. Proinde evidens est, quod hæc severitas (ut interpretes Sacræ Scripturæ opinantur) magis ad terrorem, quàm ad executionem à Deo præcepta facit. Quicquid illi ipsi pro hac Lege Divina Zelatores in suis Dominis oculum pro oculo non eruant, nec dentem pro dente elidunt. Quia vero præscriptus quam apud nos capita decutiunt, consultè id faciunt, quia ipsorum corruptissimi mores & desperata ingeria ejusmodi severitatem exigunt. In Italia non tantum homicidia sen per capitali suppliciò pleciuntur, verùm etiam ipsa instrumenta necis severissimè prohibentur; Nihilominus tamen ibi tam frequentia ac fern è diabolicâ malitiâ perpetrantur homicidia, tam innumera latrocinia, assidua invasiones, continuæ insidiæ committuntur. Notum est, quàm severè Gallia puniat homicidia, præsertim duellorum Monomachias, haud scio tamen, ubi plus sit lethalium duellorum, ubi plus crudelium homicidiorum, ubi plûs Latronum, quàm ibi? *Parissjs* (dicit *Francus Frisus*) *Ita omnes Plures prædonibus, insensæ non solum tantum, sed trucidantibus etiam, ut non sit tutum, extra limen pedem efferre, cum pullici hi Siccarii multa excedant mil'.a.* Id de una loquitur Urbe, quid sentiendum de toto Regno? Id ipsum usui est aliis rationibus, quorum perdit mores talem suppliciorum severitatem necessariò requiunt. Nos verò non tam

desperatos mores, aut tam perversa habemus ingenia, ac proinde non indigemus asperioribus suppliciorum lenientis, quia nos hæc ipsa penarum lenitas cohibere potest satis.

22. Tales in casu homicidiorum Leges imò longè mitiores fuerunt in praxi apud multas Nationes. Primum enim *vetustissimi mortalium* (dicit *Plutarchus*) *nulla adhuc mala libidine sine probro, sine scelere, adeoque sine supplicio & pena agebant.* Longè exposit corruptis moribus (inquit *Tucidides*) *severitate & pena opus quidem fuit, verum illas verisimile est initio mitiores esse, donec propter lenitatem contemnerentur, tum enim ad mortem etiam processum est.* Romani capitalia supplicia penitus sustulerant per illas Sancitas Leges *Portiam & Semproniam*, quæ Magistratibus interdicebant Civem verberare & supplicio afficere, sed tantum in exilium relegare concesserant. Ejusmodi verò legem Cicero in oratione pro domo sua affirmat esse propriam liberæ Reipublicæ. Exponendus foret longus Elenchus, si omnes enumerarentur Gentes, quæ non semper pro capite, capite puniebant, verum aut ad metalla, aut ad triremes, aut ad exilia & carceres, aut ad æternam servitutem condemnabant, prout nunc nonnullæ condemnant homicidas. Inter cætera speciali id dignum consideratione, quod lego in historia Hungariæ apud *Bonfinum*, qui inter alias Sancti Stephani Regis Leges hanc quoque commemorat. *Si quis accensus irâ & superbiâ elatus spontaneum commiserit homicidium, sciat se juxta Senatûs nostri Decretum centum & decem daturum auri pensas, ex quibus quinquaginta Parentibus vel amicis dentur, decem autem condonentur Arbitris, & mediatoribus, ipse quidem homicida secundum institutionem Canonum jejuset.* Hoc tale Regis Sancti sancitum quàmvis lenius sit quàm nostræ Patriæ, puto attamen, quod nul-

nullus reperietur tam effrons, qui illud impium, aut barbarum asserere audeat.

23. Talis demum apud nos pœnarum homicidij moderatio est consona rectæ rationi, si etenim severitatem pœnæ exigis, hæc magis exercetur cruciata viventium; qualis est tam gravis *fessio in turri* & *solutio pecuniaria* ac proindè qui vellet mortis supplicium homicidæ urgere, potest illi dici cum Thyeste: *De fine pœna loqueris, ego pœnam volo.* Mors siquidem (ut ait Seneca) *arumnarum est finis, cuncta mortalium mala dissolvit.* Si verò bonum Reipublicæ spectes, *nemo dubitat* (testatur *Quintilianus*) *quin si nocentes mutari in bonam mentem aliquomodo possint, sicut posse interdum conceditur, salvos esse eos magis è Republica sit, quam puniri.* Apud nos præsertim, qui ad Limites infidelium ac barbarorum, nobis vero nimium infestorum consistimus, si semper caput pro capite exigetur, plures eorum ad Ethnicos aut hostes nostros fugerent, & Patriæ desperatis incursionibûs nocerent. In comperto habemus, quid apud Italos Banditi faciant, quinimò præstò sunt domestica exempla præcipuè dum tales severitates in potentiores attentavimus.

Ostenditur a Libertate Polona non foveri Hæreses.

24. Quam magnum Religionis Catholicæ apud nos fuerat præstium, quam fervens circa conservationem ipsius Zelus, evidenter patet, quando circa prima statim fidei Sanctæ initia terribili Dei vivi Sacrificio assistentes Majores nostri, ad læsionem Evangelij gladios evaginabant in signum, quod pro defensione veritatis Catholicæ sanguinem & vitam fundere parati forent. Et quia non ignorabant, quod refractarium & pertinax malum est hæresis, faciliusq; excluditur, quam expellitur, ideo ubi primum ex aliquo

angulo hæc virtulenta multorum Caputum Hydra vicinos
 invadere cæperat. Penates, magna cum diligentia severissima-
 rum Legum præsidium, cœu aheneum murum opponebant;
 Imprimis cum vicinos & cognatos nobis Bohemos Hussi-
 tici veneni infecisset pestilentia, illicò inclyti Poloni pari-
 etes suos, ne ab hæretico incendio in religione & pietate
 Catholica damnum paterentur, tam bonè muniverunt, ut
 qui severas in Statuto nostro sub titulo *Hæretici Leges*
 inspexerit, qui generales *Vielunensem, & Korczynensem*
 sub Annis 1424. & 1438. omnium Regni Statuum contra
 quasvis hæreses jurejurando obstrictas Considerationes in
 eodem Statuto legerit, ubi pœna *infamia, colli, confisca-*
tionis honorum in hæreticos & fautores eorum, si quando
 in Polonia reperirentur sancita est sateri debebit, quod nul-
 lum unquam Concilium severius Hæresim fulminaverit, nul-
 la in Orbe gens contra capitalissimos hostes tam fortiter
 ac rigidè consurrexerit, quàm Antecessores nostri, qui nec
 fraterno parcendo sanguini hæreticam à Limitibus suis pro-
 pulsabant perfidiam. Et quandiu in Regibus Dominis no-
 stris Catholicus non deseruit Zelus, tandiu hæc infer-
 nalis Mægera vix à longè totivò oculò spectare Poloniam
 ausa est. Quam primum verò ipsa hæc Capita aliquatenus
 langvere cæperant, & salutares succos in subjecta membra
 depluere neglexerant, statim virulenta Hæreticæ pestilentie
 in reliquo Reipublicæ Corpore multiplicata sunt ulcera,
 quæ regnante Augusto I. maxime, in contagiosum excre-
 verunt tumorem. Ille etenim inter faminarum greges à Ma-
 tre ultra pubertatem educatus, uti ad licentiosorem vitam
 propensior, ita quæq; ad colendam Catholicam Religionem
 fuit renissior, ac quod maxime addidit scientiis curios-
 sis, libenter præfugiatores ac Necem antrorsum ad se admitte-
 bat, in quo quia exteri præcellebant, undiq; hujus artis ad
 illum

illum confluebant Magistri, & una varias hæreses secum allatas, in Polonia invalido jam pro re Catholica Legum auxilio, diffeminabant. Adjutorio ipsiis fuere sæcularium contra Spirituales simultates & odia, illi etenim ut possent Spiritualibus ænulos opponere, ultrò extraneos accersebant hujus pestilentiz propagatores; intereà ex sæcularibus primum aliqui, demum ex Spiritualibus certatim ceu ad osfam, non tam ad conscientiz, quàm ad carnis libertatem convolabant. Alij in vicinia cum Germanis existentes, ardente proximò Ucalegone, ipsi quoq; hæreticæ pravitatis incendium non evitârunt. Juventus deniq; Polona ætatis vitio ad licentiam, quò omnis hæresis animos inescat, prona, ex peregrinationibus exteris raro absq; hac corruptela redibat. Undè tantum hæc pestis totum Reipublicæ corpus corruerat, ut post mortem Augusti I. mirata sit Polonia se esse hæreticam.

25. Per decessum hujus Regis, regnatricis Jagellonica virilis linea defecit, & uti ea res Polonis à centum quinquaginta annis non evenit, ita & illud Interregnum fuit formidolosum, præcipuè quia aliqua Reipublicæ membra, nempe Prussiz, Lithvaniz ac Russiz Ducatus adhuc non tam perfectè in unum Reipublicæ corpus coaluerunt, ut distrahi & dissolvi illis in circumstantiis facilè non possint. Ideò in Convocatione Varsoviensi, majori, quàm olim sollicitudine inprimis securitati ab extra & ab intra contra quævis Reipublicæ imminencia pericula provisum est, tempore demum, locò, modòq; Electionis novi Principis constitutò, jam majore ex parte Catholici ad propria discesserant; Hæretici verò ex conditò protractò Convocationis actu, illum pelle lupinâ subsuerunt, id est titulo Confæderationis & prætextu pacis publicæ inter Cives conservandæ, sub Nomine & autoritate totius Convocationis ini-

inierunt fœdus, cui multa bona Reipublicæ salubria, unanimiter ab omnibus in Comitijis Convocationis sancita inferuerunt, ut sub hoc dulci melle suum venenum savius propinarent; Hinc immiscuerunt ceu adulterinum numisma articulum de pace dissidentium in religione Christiana ut liberum sit, unicuiq; in Polonia ceu Lupo in caprum, vel in agnum credere, & ut antiqua contra hæreticos Jura ac juramento firmatz omnium Reipublicæ Ordinum Considerationes, vigore hujus Novi Testamenti tollerentur. Quod verò hanc Considerationem peractâ jam Convocatione fecerint, testium locò sunt universalia ad omnia Acta Castrensia missa: in quibus quæ unanimi consensu conclusa sunt à Convocatione, prodierunt sub data 22. Januarij: hæc vero Consideratio sexta post die nata est sub data 28. ejusdem; ad cujus assensum frigidus primùm Catholicos Varsoviæ remanentes, subdolis persuasionibûs induxerunt, ab alijs demum metu, internæq; perturbationis comminatione facilè signaturam extorserunt; Liqueat iste metus in subscriptionibus, quibus aliqui adjunxerunt: *Subscribo propter bonum pacis.*

26. At opposuerunt se statim huic subreptitio articulo, & protestationem quam Officiales hæretici Varsoviæ ad Acta suscipere recusârunt, solenniter fecerunt Sochaczoviæ *feriâ tertiâ post Dominicam Quinquagesimâ Anno 1573.* Jacobus Uchancki Primas, Adamus Konarski Poseniensis, Petrus Myszkowski Plocensis, Adalbertus Starozrzebski Chelmensis Episcopi cum alijs pluribus Catholicis. Idem fecerunt alijs quoq; Catholici in Palatinatibus præsertim Masoviæ, Plocensi, Ravenfi, Podlachiz. Expost in Electione Henrici Regis hæretici eandem lupinam pellem ostentârunt, ubi præparati ad majorem audaciam non solum hanc suam Considerationem propugnabant, sed etiam per vim, juramen-

ramenti rotæ futuro Regi intruserunt articulum de Libertate religionis conservanda. Affero, quod *per vim fecerint*; quia non tantum totus Spiritualis Status, sed insuper Nuntij Terreſtres plurimi, ipſiq; ſuprà enumerati Palatinatus in contra proteſtati ſunt coram Aſtis. Inter quas digna eſt diligenti ac ſedula conſideratione à Palatinatu Maſovix facta Maniſtatio; in qua enitet proborum Maſovitarum fervens ac conſtans ſemper antiquæ Religionis Catholicæ Zelus. Alij quoq; Catholici Spirituales & ſæculares nunquam intermiſerunt liberam contradiccionem huic hæreticæ violentiæ opponere. Pariſijs enim ad Henricum Eleſtum Legati Catholici Adamus Konarſki Episcopus Poſnaniensis, Adalbertus Laſki Palatinus Siradiensis, Nicolaus Chriſtophorus Princeps Radivilius, Mareſchalcus Curix M. D. Lithvanix ſuæ & reliquorum in Polonia Catholicorum nomine porrexerunt Henrico, cum ad præſtandum juſjurandum accederet, contra illum articulum juramento intruſum, proteſtationem, quam quod ille acceptaverit, & hanc in rem Legatis Diploma Pariſijs dederit, liquet ex Annalibus. In Comitijſ etiam Coronationis ejuſdem Henrici uti & in alijs Eleſtionibus ac Coronationibus poſt illum ſuccedentium Regum, Ordo Spiritualis totus, & non pauci Senatorum ac Nobilium Catholicorum ſolenni formâ ſemper proteſtabantur & proteſtantur, quod huic Libertati religionis non aſſentiebant unquam, neq; aſſentiunt. Inſpiciat qui voluerit ipſa ſuffragia & ſubſcriptiones Regiarum Eleſtionum, ſatis longum cernet catalogum eorum, qui hunc articulum nominatim expungunt.

27. Contigit mihi haud ſemel non tantum ab Hæreticis, ſed etiam à Catholicis Statum Libertatis minùs penetrantibus audire, quod is de Libertate Religionis articulus in Polonia jam vim Legis contrariæ antiquis contra Hæ-

reticos Statutis obtineat. Quod dum asserunt, semet ipsos produnt, aut Statûs Reipublicæ ignaros, aut propriæ Libertatis insensibilissimos hostes. Integritas enim Libertatis nostræ principalitèr in eo consistit, ne aut Rex, aut alter quispiam quidquàm tale, quod præsertim vim perpetuæ Legis sapiat, contra nos, sine nobis sancire possit: penes quod aliter sustineri nequimus, quàm opposito liberæ contradictionis intercedendi Jure, quod quam primùm labefactari ac enervari permittemus, extunc simul sub pileo Libertatis incipiemus portare rasuram servitutis. Progenitores nostri, qui nobis hunc pretiosum, quia non semel sanguine redemptum unionem Libertatis de manu in manum tradiderunt, sub tutela liberæ contradictionis velut sub fortissimo præsidio illum servari voluerunt, & idè firmiter caverunt *Legem, ut nihil unquàm vim Legis obtineat, ad quod unanimis omnium Reipublica Ordinum non accedat consensus.* Proindè quicumq; liberæ contradictionis præsidium vult lædere, ipsam Libertatis pupillam inò vitalem succum, & veluti humidum radicale illi conatur auferre. Exindè provenit, quod prudentiores, ac naturam Libertatis suæ penetrantes Cives malunt frequenter, satius non levia in publicis præsertim Patriæ Consultationibus, per ruptionem, aut moram & tricas Comitiorum sufferre incommoda, quam Juris intercedendi & vetandi potestatem etiam tantillùm lædere: Nòrunt enim, liberam vetandi vocem liberæ Genti inhibere, nihil aliud esse, quàm Spiritum Libertatis præfocare: Ac proinde ij, qui articulum hunc obstantibus tòt publicis legitimis contradictionibus volunt computare inter Patrias Leges, aut sunt communis Libertatis hostes, aut nesciunt, quid faciant, & dicant.

28. Ast objiciet aliquis: Certum quidem, quod intercesserint, ac intercedunt aliquorum in contra

tra protestationes, verum quælibet protestatio est *actus Juris*. Hinc ut alia omnia, ita protestationes firmæ sunt, ut dum Decretò tolluntur. Sublatæ vero sunt illæ protestationes Decreto. Juramentorum Regium, quò hunc articulum de Libertate Religionis confirmarunt, ac ei vim Legis attribuerunt; Reges siquidem Jurejurando nihil aliud nobis conservaturos se spondent, quam Leges. Sublatum est quoque Decreto Legis Regni in perpetuum jubente, ut Reges non aliâ formâ juramenti nisi eâ, quam explevit Rex Henricus, obstringerentur, in qua exprimitur hæc etiam de Libertate Religionis cautela. Abrogatæ sunt ad extremum Decretò totius Reipublicæ, dum sub tempus Interregni in generalibus & Provincialibus Judicijs *Kaptury* vulgò dictis, tum in Comitijs, per Constitutiones Articulus de Libertate religionis cautus est, & firmatus. Proinde dictæ protestationes his sanctis Reipublicæ cedere debent.

29. Ad hæc repono: aliam esse naturam illarum protestationum, quas privatæ personæ litigantes, nullum Jus potestativum aut decretivum in foro judiciario habentes, contra personas & acta illarum, in rebus controversis à suo consensu & arbitrio non dependentibus faciunt. Ejusmodi protestationes quia in se nil ultra continent, quam querelas & prætensiones injuriæ cognitioni & decisioni Judicium subjeclæ, tolluntur, ac finem accipiunt à Decretis Judicialibus. Alia verò est natura earum protestationum, quæ à personis publicis in foro Reipublicæ jus potestativum decernendi & vetandi habentibus, in rebus à suo quoque consensu dependentibus, & quidem tali dependentiâ, quod juxta Leges unò contradicente nihil legitime concludi, & decerni potest ab omnibus sunt. Tales inquam protestationes nec quodvis Juramentum Regium, nec ullum Decretum, nec ut vulgo dicitur *Kaptur*, nec constitutiones nisi consentiente contra-

discreta tollere possunt, præter unicam tyrannidem, idq; mutato prius præsentis Reipublicæ statu, sublatis Juribus cardinalibus Libertatis, & adempto ipsi firmissimo præsidio, in libero vetandi & contradicendi jure consistente. Imò qui Rempublicam ac Leges, quibus illa innititur, bene penetrat, potius affirmabit, quod tales protestationes à personis legitimam jus vetandi habentibus interpositæ, qualiacumq; Decreta, stante hæc eorum contradictione, annihilare debeant, & defacto annihilent. Detur enim mihi ratio disparitatis, cur facta ab uno terrestri Nuntio in Comitibus contra adivitatem illorum protestatio, tamdiu in publicis Reipublicæ consultationibus sancienda sistat, quousq; contradicens ab ea non resiliit. Si verò circa illam mordicus persistit, uti ipsa Comititia, ita & alia quamvis concorditer conclusa irrita sunt. Nec ipsa Comititia possunt abrogare Decreto suo ejus protestationem, nisi voluerint cum jure vetandi liberam vocem, & unà cum ipsa Libertatem tollere.

30. Dicit quis ultra. Quam ergo vim Articulus de pace Dissidentium in Religione juramentis Regijs, Convocationibus Regni & Constitutionibus Comitiorum firmatus in se continebit, si ipsi vim Legis non attribuis? Respondeo: Iste articulus est per modum Literarum sævi Conducus hæreticis à Republica datarum, ut contra ipsos pænæ Jagellonicarum Legum, quæ illos sanciant esse infames & proscriptos, non extendantur, sed earum executio interim suspendatur, ita tamen, ut Leges interea antiquæ contra hæreticos latæ in suo robore permaneant. Et hoc est, quod ipsis cavent tam generales, quam particulares sub Intereignis factæ Confæderationes, quæ inter alias rationes ideò justè vocari possunt *Kaptur*, seu Caputium, quia eos ab hac inclementia Legum, ceu à violenta aliqua pluvia aut grandine

dine contegunt. Idem sonant lege firmata Juraamenta Regia. Perspectam equidem habuit Rempublicam & Leges ejus Magnus ille Cancellarius Ossolinski, attamen ad Urbanum VIII. à Vladislao Rege & à Gente nostra existens Legatus in illo Orbis theatro scilicet Romæ perorando, inde virtutem nostram Poloniam sic deprædicabat: *Nulla est Polonia Hæresis, nullum Schisma, & si qui vicinarum gentium peste afflati, acerrimè Legum supplicio & infamia perpetuæ nota à reliquo Nobilitatis corpore reijciuntur. Si quis Legem à Vladislao Jagellone latam totius Nobilitatis consensu firmatam legerit, fatebitur nullius Concilij anathema hæresim acriter perservinxisse. Et quavis iniquitati temporum amoris consanguineo indulxisse videmur, non tamen abrogari Legem passi sumus, nec patiemur, testaturi, posteritati nos Legum Patriæq; salutem unius Religionis integritate firmare. Sit proinde quilibet Catholicus Polonus informatus, quod hæc nostrâ moderatione, & quasi fraternâ indulgentia usi sumus, ne remedijs malum exasperaremus, cui tollendo impares eramus. Attamen quod non jugulavimus, nec expurximus sed tantum restrinximus aliquatenus antiquas contra hæreticos Leges, Ariani sunt exemplo, quos, negato illis hoc salvo conductu, rigori earum severitatiq; addiximus.*

31. Non sit scandalo hæreticis, quod & si, semper & ubiq;, quam primum is Articulus de Libertate Religionis inter fraudes & conjunctiones hæreticas pullulavit, in oppositione cū libero intercedēdi Jure cōparuim⁹ ac cōparem⁹, Comitia tamen non rumpimus, nec bello civili & seditionibus, prout ipsi faciunt, terremus, quia id Nobis modestia Catholica & charitas Patriæ vetat; Concedimus id ejus amoris declinando Conspirationes & tumultus hæreticos, huncq; Lupinum centonem, quem illi primæ Convocationi

vulgo Kaptur post mortem Augusti I. affuerant, non dissimulatus violentius; Qui tamen gratiâ Altissimi per se jam attritus est, ipsaq; antiquitate exesus, ut vix reliquæ in Polonia idq; inter simplices Plebeios, advenarum cætus, aut tenuiores Nobiles appareant. Et hoc est non exiguum miraculum fermè in Polonia, quod & si pestilenti hæretica jam fere totum Reipublicæ Corpus affecerat, fides tamen Catholica licet in tanta credendi pro suo velle licentia nihilo deterior (ut inquit Anonymus Polonus) permansit, non Jura Ecclesiæ sublata, non honor Sacerdotij a Majoribus nostris inter prima Reipublicæ subsellia admissi imminutus, non altarium, Templorumq; usq; ad prodigam Libertatem splendor extinctus. Hic certe auream se esse probavit Polonia, quæ ex incendio hoc processit illustrior, Hæresi cinere & fumò relictis, unde hodieq; dicat: Caput meum doleo. Hic Catholica Religio ab ipso Christiani Nominis exortu tot Legibus atq; Privilegijs firmata, ac velut materfamilias quadam effecta à nova hac & nuper adventitia noverca Hæresi nullo modo sua firma possessione potuit, potestq; exturbari. Quod alibi cruenta non valent prestare Inquisitiones, hoc in Polonia vel ipsa evincit tolerantia. Videmus nullâ vi adhibitâ tot templa restituta, gaudemus Catholicam pietatem insigniter auctam, hæresim ab omni jam ferè, quæ majoris est note, nobilitate abjectam; Sanè sapienter ac verè quispiam dixerat Poloniam esse quendam Heliconem Catholicum, ad quem hæresim vipera veniunt positura venenum; Ubi Catholica nobilitatis fervor aequat curam Antistitem, cum sætè privatim ac publice censoriis præsertim Tributisq; Comitjs Senatus Populusq; Polonus magis pro avita Religione adversus suos Concives hæresi affatos, quàm communi Patria salute decernat &c.

32. Deficeret non tantum folium, ast tempus quoq̃, si omnia acerrimi pro re Catholica & Ecclesiastica Zeli in Polonis nostris recenseri deberent exempla. Antiquiora in parte jam sunt memorata, recentiora recensabo: primum sit, quod mihi suggerit anonymus quidam Polonus in Lib: sub tit: *Bonus Patria Civis* edito, ajens. *Eximium id Catholicæ Religionis in Polonis arguit Zelum, quod Stephano regnante accidit; Rigam ille Poloni tunc Juris Principem in Livonia Urbem ingressus, in qua hæretici omnia Catholicorum templa occupaverant, inito cum Catholicis ad latus suum tunc presentibus consilio, tam Senatoribus & Nobilibus hæreticis, quam Civitatis Magistratui eadem peste affecto nuntiari jussit, se cum suis Catholicis non prius cibum ullum gustaturum, quam in reddito sibi uno ex occupatis templo Missam Catholicæ ritu audiverit: Tenuit hac inter Regem & Magistratum, ceterosq̃ Polonos hæreticos controversia majorem diei partem, tandem pia Regis Catholicorumq̃ Polonorum pertinacia evicit, ut Magnificum S. Jacobi templum horâ post meridiem quariâ sibi redderetur. Ubi audito solenni Sacro, collocatisq̃ ibidem acerrimis Orthodoxa fidei propugnatoribus Jesuitis, dum vespere jam pranderet ad Proceres suos majori parte Hæreticos conversus, nemo (inquit) ab orbe condito felicius unquam solenniusq̃ prandij cum cana nuptias celebravit, ut mihi hodie cum meis contigit Catholicis. Musicos itaq̃, concentus, choreasq̃, ut in Nuptiali solet fieri apparatus, magnâ animi sui, Catholicorumq̃ lætitiâ, ingenti verò hæreticorum marore institui celebrariq̃ jussit.*

33. Annò 1666. in Comitij ruptis Varsoviæ Legatus quidam ex Palatinatu Masoviæ hoc stylò, qui est ex Literis protunc Posnaniam directis excerptus in facie Reipubli-

publicæ in Senatu pro re Catholica peroravit: Jam hodie Serenissime Clementissimeq; Rex sex septimana Comitibus nostris præscripta finiuntur, & nihil adhuc boni statumimus; haud pauca sunt, pro quibus panam meremur Dei, at super omnia fortassis ira Dei contra nos exinde contracta, quod in hoc loco, ubi bono & integritati prospiciendum erat, Majestas ipsius graviter offensa non pridem est. Recenti inhaeret memoria nostra, prout Serenitas Vestra Legato Suetico ad latus suum existenti, concessit publicum impietatis haeretica exercitium, idq; cum insolitis & probrosis Catholica religioni solemnitatibus, jubendo hunc consensum suum in foro Varsaviensi publicare, extradito cum subscriptione Manûs Regiæ & Sigillo, Diplomate; quod quia contravenit Legibus nostris Masoviticis, suppliciter rogamus Sacram Regiam Majestatem Vestram, ut nobis id conservet in posterum, ad quod sese jur-jurando obstrinxit, nec auferat id, quod nobis non dedit. Obtestamur quoq; Reverendissimos Episcopos, ne pro officio muneris Pastoralis, ejusmodi fidei Sanctæ præjudicium in posterum saltem, sub oculis suis permittant. Religiosum enim Antecessorum Nostrorum institutum non aliâ intentione primas Reipublicæ partes vobis commisit, nisi dumtaxat, ut in hac altiori specula positi integritati fidei Sacrarumq; Ecclesiarum DEI, singulari Zelo invigiletis: Nam quod concernit curas Statûs nostri politici, nosmet ipsi absq; Statu Spirituali sufficientes haberemus sustinendo huic oneri lacertos.

34. Ante aliquot decades Annorum in Comitibus Proszoviensibus Stanislaus Petrykowski pro re Catholica inter alia ita zelabat: Non minùs etiam me id quoq; perculit, quod frequentia, ac insuper amplioribus elogijs
one.

onerata vota *Vestrarum Dominationum* tam honoratâ
functione eos dignantur, qui a nobis ut in fundamento
religionis, ita etiam certè amica voluntatis dissident,
 non eò collimo, ut aliquem errorem in prudentissimis
vestris notem designationibus: Dominis quoq; dissidentibus
 sufficientem ad ejusmodi *functiones* capacitatem haud
 adimo: id tantum cum Romano inculco Politico: Pu-
 deat Quirites, (ego dico, pudeat Polonos) à bonis eti-
 am alienis *Djs* opem exposcere, cum sui non desint a-
 que boni. Jamne is apud nos defectus est *Virorum*, ut
 inter centenos Catholicos Nobiles ad eam *functionem*
 aptos habere non possimus, quales inter aliquot Dissiden-
 tes quarimus? &c.

In Elezione feliciter nobis Dominantis Regis Maso-
 vita quidam insistens contra hæreticos in Stuba Nuntiorum
lupos illos nominaverat: Efferbuit quidam hæreticus, dicens:
 qui nos *lupos* asserit, nos illum vocabimus canem. Ad
 hæc reposuit Masovita: Non de Mazovitis id, sed de ta-
 libus, quales vos estis hæreticis dictum: Nolite sanctum
 dare canibus; haud tamen erubescimus esse canes con-
 tra tales *lupos*, quales vos estis.

In eadem Elezione Mareschalcus Stubæ Nuntiorum ad
 exorbitantias designaverat inter alios unum ex Magnati-
 bus Calvinistam, cui designationi plurimi Catholici præ-
 fertim Masovitæ magno fremitu reclamârunt. Et dum Ma-
 reschalcus in proposito perstabat, inclamavit quidam ex
 præsentibus Masovita: Domine Mareschalce expunge ipsi
 ex hoc *Cathalogo* calamô, quia nos pici intrinsecis digiti-
 tis hunc hæreticum expungemus. Rodant proinde suam
 crassam adeò calumpniam lividô dente, quem contra nos
 exacuerunt Libertatis nostræ hostes, discantq; ab Antonio
 Spinello Veneto Historicographo: Religionem Catholicam

apud

apud Polonos esse gemmam pretiosissimam, aureo Libertatis & pietatis Zelo inclusam.

Ostenditur vitio Libertatis Polonæ non ita, ut hostes nostri volunt, pessundari Consilia publica.

35. Quod apud nos ex abusu Libertatis ut in alios publicos Actus, ita præcipuè in consilia & Comitia, non parva deriventur incommoda, hoc inficiari, aut amoliri à nobis haud possumus. Amitteret ille etc. in non tantum intellectum, sed sensum quoq; qui in Consultationibus nostris hoc, quod Rempublicam quandoq; ad gravia deducit pericula, agnoscere nolit malum. Plurimorum hac de re sunt justæ querelæ dignorum Virorum sive scriptò, sive voce expressæ, multorum censuræ & sinistræ sermocinationes; cernunt etenim disordinem, discordiam, animositates, venales aut obstinatas sine reflexione & ratione contradictiones, rupiones, aut in longum tempus sub quali tali prætextu protrusiones, & pro interesse privato impedimenta Comitiorum & his similes ferè parricidales ingratorum filiorum erga Matrem Patriam conatus. *Publica* (inquit *Joannes Krasinski in alloquio ad Equites Polonos*) *in Comitijs præsertim generalibus apud nos peragis solita consilia dignissimus Vir Joannes Zamoycki oculum ad aureum hoc Libertatis imò felicitatis nostræ Vellus Colchico dracone melius excubantem solitissime apelavit. At quibus hanc pupillam quibus & qualibus hoc plus quam aureum, quia non per marium tractus, verum per sanguinis aquor a Majoribus nostris advectum Libertatis vellus credimus? Quam pessimè tunc cum re Libertateq; nostra agitur, quando à hominibus nullius frugi, & projectæ conscientia, nullius scientia & iudicii in gravissimo illo Consiliorum Thætro tractatur,*
levissi.

levissimè quandoq; in manus eorum deponitur, quibus vel cum lingua omnia venalia, vel cum imperitia omnia perditæ, vel cum conscientia omnia etiam sordidissima honesta sunt.

36. Attamen licet deliberationes Nuntiorum in strepitu (dixit olim in Comitibus Cancellarius Offolinus) & quasi tumultuarie Consilia Comitiorum peragant non ideo per centum Annos ab ejusmodi incommodis a'iquod Patria experta est detrimentum, imo in Libertate sua multipliciter effloruit &c. Libertas nostra (dixit alter haud contemnendæ Authoritatis Senator in Comitibus) ut ab hominum conditione excipi nequit, ita quoq; cognata hominibus vitia pati debet. Dissiteri haud possumus, quia ipsi bene sentimus, quod malignum quiddam inest Libertati, qua cum una parte beatos reddat suos possessores, altera molestius saepe vexat perturbatq; Non sine speciali in qualitates & naturam Libertatis respectu Poeta equiparavit illam aqua fluviati.

Instar mobilis undæ

*Aggere quam posito dominans vis nulla cœrcet,
Labitur atq; tumens vario cum murmure fertur
Libertas populi.*

Aliæ gentes, quibus servitus potestate Dominantium altos exstruxit aggeres, quia sunt constrictæ ceu aquæ in Stagnis quietè subsistere ac tacere coguntur, Libertatem suam, quam illis naturæ rationalis appetitus ceu ventus in stagno fluctus subitè commovet, ad severitatem imperantium ceu ad littora aut fusticeta circa aggerem refringendō. Nostra verò Libertas quia aggerem servitutis non patitur, habet equidem hoc incommodum, quod more fluminum non semel licentiùs exundet, nunquam sine murmu-

re diffensionum & discordiarum Civilium defluat, alveos transmutando ordinem bonum destruat, ac his similia mala quæ publice, quæ privatim adferat. Unum nostrum vero quibus non sæpe difficultatibus & molestiis implicat? adeo, ut quidam exterius illud *Purgatorium Polonia* vocaverit. Malum est nihilominus quamvis tam asperum nobis adeo, necivumque ex parte, hoc Libertatis sufferre purgatorium, quam cum alijs ad infernū despoticæ servitutis de enire.

37. Non negandum est, quod prout ubiq; ita præsertim in Comitijs nostris loquamur liberè. *Libera* siquidem *Populorum lingua integra adhuc Libertatis index est*, dixit olim *Sparthanus Efsturio*. Verum, quod cuncta nemine reclamante concludamus: ex quo enim Reipublicæ nostræ corpus per naturam Libertatis nequit ita, ut cætera animari uno spiritu, necesse est, ut saltem unò & concordi omnium animetur. Non placet nobis aut Veneta, aut quævis alia liberarum gentium in concludendo pluralitas, hæc enim ideo apud illos succedit, quia ibi (ut loquitur Leopoliensis Castellanus *Frédro*) *abest animorum & Libertatis corruptor*. Nam seu Monarchas Regnorum respicias, non est quod illi in suis Dominijs circa Libertatem corrumpant, neque est periculum, ut pejorum Civium contra pauciores utantur pluralitate, cum omnia pro libitu agant ipsi. Seu Venetorum Rempublicam in argumentum rei opponas, etiam illic fateberis abesse corrumpenda Libertatis venena ab ea potestate Principis qua parva est: cum ille solo fere nomine sit Princeps, re ipsa, verè primus Senator, primus Patricius, primus Reipublica Civis; Nobis verè Polonis majoris Auctoritatis, titulorum & potentia sunt Reges, quibus divisa licet cum Republica jubendi consulendiq; potestas inest, Majestas tamen alia; tituli verò, honores, & bene

ne meritorum premia in manu & arbitrio illorum sunt, non levis animorum captio, & corrumpenda pluralitatis modus. &c. Valdè est affinis Libertas liberalitati, proinde sicubi, certè in Polonia facilè illi cederet. Verùm, quod Legati Terre res in Comitijis habeant, subinde inter se turbantes *Jura Tribunos*; ut ut res se habeat, attamen haud dubiè certum est, quod penes illos consistat principalis custodia Libertatis. Simile quid faceret, si illis jus vetandi quis vellet circumscribere, quod fecerunt Lupi Esopici, qui omnia damna & incommoda ovium in custodientes gregem devolvendo canes, svaserunt Pastoribus, ut propter pacem cum lupis, propriumq; bonum, illos à se removerent, aut saltem tam audacter contra Lupos insurgere, ac libere mordere interdicerent.

38. Certum est apud nos res primò intuitu modicas maximi momenti consilia Reipublicæ sistere adeò, ut memoriâ retineam; unius in hac parte Judicium, qui dixit: *In Comitijis & Comitiolis nostris frequenter ceu Calendaria scribimus, dum de rebus levissimi momenti tam longas contentiones, tam obstinatas exerimus contradictiones.* Ast hic quoq; opus est meminisse unius Atheniensis Senatoris cautionem: *Nihil etiam ex minimis parum est, unde magna ruina periculum timeri potest.* Nullius considerationis est, quod volucris pluma deciderit, ast concedamus frequenter Aquilæ nostræ pennas eripi, experiemur brevi, quod nonnisi pedes ibit, quæ in optata Libertate feliciter volat. Parva res est pilum ex capite amittere, permittamus solummodò ex hoc aureo Libertatis nostræ vellere pilos per unum evellere, brevi ita, uti vicini nostri ad calvam servitutis rasuram deveniemus. Ut loquar ad propositum: Modicum est unum minutum comparatum tempori mutuum Cælestium, & tamen id in Ca-

lendario haud mediocrem alterationem induxit; quia enim
 decem minuta unicuique Anno accrescebant, quæ minus ap-
 prehendebat Ecclesia, æquinotia per aliquot sæcula decem
 diebus, à motu vero Cælorum retrocesserant. Et si dura-
 turus esset Orbis quatuor mille quingentis Annis, eveniret,
 quod juxta antiquum Calendarium in Septembri Pascha
 celebraretur. Nullus proinde circa ejusmodi minutias in
 Comitibus & Comitibus nimiam sollicitudinem nostram e-
 xistimet non necessariam, quia aliàs magnum in Calenda-
 rio Libertatis errorem committeremus. Romani nihil adeo,
 quod vel levissimam lædendæ Libertatis suspicionem pare-
 ret, parvi pendebant, ut in primis Consulibus, qui Liber-
 tatis ipsorum primi assertores & Parentes fuerant, levissi-
 mas res idque non sine tumultu tolerare haud possent. Lu-
 cius enim Collatinus eo ipso, quia inter alia agnomina vo-
 cari voluit Tarquinius coactus est se Magistratu abdicare
 & Urbe exulare; Publius pariter Valerius quia sibi Domum
 cum altiori supra alios tecto, ac in colle crexerat, non pri-
 us tumultuantem contra se plebem placavit, quam ædifici-
 um deprefferit, & aliò transtulerit. Hinc crediderim, quod
 non tam superstitionem quandam exercebant iidem Roma-
 ni, quàm non inutile liberis gentibus monitum potius ex-
 primebant, dum in primo statim Libertati Deo erecto Sa-
 crario certos custodes (inquit Rosinus) constituerunt, ut
 post singulos, qui praterissent, scopis pavementum repug-
 narent, ne vel minimi adhærent pulvisculi, quam Ro-
 manorum institutionem idem Author explicat adjectâ sta-
 tim glossâ, adeo à minimis etiam multum sibi timet Li-
 bertas. Ex eadem forte ratione alix quoque Liberæ Gen-
 tes pupillam vocant suam Libertatem, quia ut pupillæ e-
 tiam minima atomus, ita Libertati modica quæque res no-
 tabile damnum inferre potest. Haud frustra doctæ Athenæ
 olim

olim Libertatem in figura *Columba* depingebant, quia uti terretur minior pennæ stridore columba, ita quoq; Libertas ceu timida columba etiam ipsam umbram servitutis ceu rapacem accipitrem timere debet. Si in alijs, maximè in præcautione Libertatis audiendus ille, qui olim Romanis inculcabat: *Prohibete scintillas, si conflagrari non vultis Quirites.*

39. Verum, quod Libertas frequenter non necessarias, imò noxias sibi res expetit tanto conatu, & pertinaciâ, donec illi concedantur, id haud mirum, quia *illa est*, (ut quidam gravis Authoritatis Senator olim lecutus est in Comitijs) *molliter educata puella libera gentis.* Ad extremum, verum id quod per naturam Liberi Statû nostri non possumus habere tam secreta, ut aliarum gentium sunt, publica consilia, quia in Polonia, & non in Balearibus manemus Insulis, ubi Senatores dum Reipublicæ consulere debebant, in campos secedebant, ubi effossâ foveâ, in eam inclinatas facies immergebant, ac ita vota sua expediebant, post quæ illam foveam terrâ obruentes statim, quasi acta Consilia sua in secreto tumulabant. Non inclinât nos tam humiliter (sint gratiæ Deo) servitus, omnis ex nobis liber est Polonus ac Sclavo.

*Audax vel ipso vivere publicus
In Sole Civis.*

Quidquid facimus dicimusq;, hæc omnia per campos imò per totum Orbem fama divulgat. *Carpant igitur ut volunt* (inquit *anonymus*) *resumantq; iterum, qua in Libertatem nostram vomuerunt scommata serviles animæ, nos vero id illis regerimus, quod quidam Casariam Legato olim regessiff. fertur. Cracoviensem dum ille perlustrat arcem, conclave illud, quod multis diversa for-*

ma atq; figura plenum est capitibus, ingressus, sentiendi
 dissentiendiq; Polonorum Libertatem, ut perstringeret,
 capita hæc Varsaviam potius ad Aulam Nuntijs terre-
 sribus designatam, utpote dissensionum, discordiarumq; lo-
 cum transferenda esse dixerat. Cui commode è Nobili-
 tate unus: Malumus inquit discordia potius in Consilijs
 nostris spectare & pati capita Poloni, quam linguas tra-
 balibus clavis furca affixas, quod in foro Viennensi non
 uni è Vestra Nobilitate, Proceribusq; factum esse scimus.
 Egregie & ille non ob simili Scommati par regessit Scom-
 ma: Comititia nostra Polona ita quispiam depicta velut in
 scena proposuerat Genua. Aula fuit perampla, in qua
 Rex cum suis Consiliarijs, Terrarumq; Nuntijs confede-
 rat: In uno ejus angulo velut à mercatore quodam erant
 disposita varia in varijs vasis cum designato pretio ve-
 nales contradictiones; In altero fuerant dispositi varij
 falsi rumores, quos Provincia Polona disponebant, ut vel
 sic consultantium animos vel à privatis ad publica, vel
 à publicis ad privata pertraherent; In tertio erant ex-
 posita varia variorum Zelo publici boni investita jacu-
 liones; In quarto deniq; Libertas ipsa Leges autoritate
 Comitiorum latas in Librum ex telis aranearum com-
 pactum referebat. Spectaverat tunc hoc ludibrium qui-
 dam Polonus, & brevi post, ad columnam fori ejusmodi
 imaginem clam exposuerat; aula similiter erat ampla,
 in cujus divisjs partibus, Reges, qui absolute dominan-
 tur singuli cum suis consultabant, in medio vero ejus-
 dem aula fuit columna, ad quam singuli ex illis gen-
 tibus lingujs clavis trabalibus affixi hærebant, tyrannis
 vero supra columnam confidens, Leges à Regibus latas
 in librum ex humana pelle confectum referebat.

40. Claudendo hunc suum de Consultationibus Polo-
 niz

nix discursum idem Polonus ait: Concludo verbis Serrani unius è Libertate Sparthana apud Plutarchum, ad hostes Libertatis nostræ directis: *Odi servorum hoc genus, qui ut omnia ob annexum abusus vitium damnant, vereor, nè oculos etiam, si nocivo aliquo humore obducantur, erui ab hominibus, & vel ipsum aërem, quem pleriq; malè spirant, exterminatum pulsūq; ab universo velint.*

Ostenditur non eam esse Libertatem Polonam, ut per illam liceat Polonis quando & quomodo volunt, perire.

41. Hic jam calumniator Augustodunensis ingurgitavit se venenosis herbis Anticiræ Montis, quæ (ut testatur Solinus) ad ejusmodi amentiam deducunt, ut homines faciant in continuos risus, jocos, & facerías effusos semper insanire; Libertatem nostram festiva lacerat infania maximum illius in hoc constituendo momentum, quod penes nos sit ut volumus, & dum volumus, perire. Nos vero gratiarum felicitatūq; (ut de illa commentatur Homerus) *Thesaurariam*, non pereundi licentiam experimur; Quamvis nos periisse desiderant ij, qui pridem suæ Libertati perierunt, Magnus ille & primus Romanæ Libertatis assertor Brutus *Libertatem* (dicit Plutarchus) *Comitem generosi animi, parentem fortitudinis, incitamentum magnanimi pectoris affirmabat.* Haud frustra Romana superstitio vix natæ Libertati templum in *Campo Martio* veluti domum pro residentia Romæ extruxerat, ut fortassis à fascijs statim ad fortia & heroica assvesceret; cunctaq; gentes liberas hoc axioma doceret: *fortiora agere, & pati pro Libertate, liberorum est.* Non vanè eandem Libertatem suam publico Senatūs populiq; Decreto jam a-
dultio-rem sub *Marij Carbonisq;* consulatu *Marti* ijdem

Romani desponsârunt, ut fortè non alibi limites suos, quàm quò gladius ipsius pertingere poterit, præfigeret. Adscribat, qui vult fato, aut casui id, quod apud *Livium* lego, & hic Libertatis Romanæ, quia in temeritate plebis ceu in stramineo fundamento constitit, ruinam deducat. Meo quidem sensu jam tunc non vanum exinde fuerat augurium illius fortitudinis, quæ supra alias liberas gentes extendi debuerat, quod stramen ipsum liberis in Tyberim projectum manibus, in solidum & firmum fundamentum coaluerit.

42. Ex hoc fonte libertatis, in Republica Romana tot miracula fortitudinis, inde in alijs quoq; gentibus tot periculorum prodigia invictò propter libertatem superata animò, inde difficiles victoriæ, indè gloriosissimi Triumphi promanârunt. *Pulsis* (inquit historicus Romanus) *ex Urbe Regibus prima pro Libertate arma accepta; Nam Por- jenna Rex Hetruscorum ingentibus copijs aderat, jamq; armis urgebat Romam; tunc illa Romana fortitudinis miracula. Quippe Horatius Cocles inter hostes undiq; instantes solus in Tyberim se dedit, ac ponte reciso ad suos iterum tranavit, nec arma dimisit, illud in urgentes telis hostes ingeminans: Servitia Regum superborum alienam Libertatem oppugnatum iris. Mutius, cui postea Scavola cognomen, Porsennam per insidias in ejus Castris aggreditur; cumq; frustraneo ictu alium pro Rege obtruncasset, captus, & ad Regem perductus manum cum gladio ardenti foco immergens, seq; erroris castigans ut scias inquit, quam vile sit corpus ijs, quibus Libertas in pretio est. Nec unus ego hos animos gero; Longus post me est Ordo idem decus petentium: Trecenti libera Juventutis conjuravimus, ut in te hac viâ grassaremur. Samnites quamdiu Libertate floruerunt, tam-*
diu

diu Romanis licet angustis Limitibus coarctati formidabiles fuerunt; Quam primum vero Patriam Libertatem labefactarunt, & demum amiserunt, tam multum de publica fortitudine remiserunt, ut qui antea binos Consules (ut eorum Legati coram Annibale apud Livium conquerebantur) cum binis Exercitibus, Dictatores cum toto robore Romano vincerent, ac ignominiose sub jugum cogerent, demum uni Legioni Romana sufficere & resistere non possent; Non tantum vero ingenua & generosa, sed abjecta & servilia quoque pectora ferme Divina Libertatis flamma mirè & efficaciter ad heroica gesta incendit. Grachus (testatur historia) cum Annibale constiturus, servos, quos tunc urgente necessitate militare jusserat, in concionem vocat, pronuntiatque: qui caput occisi à se hostis secum ex acie retulisset, Libertate, Civitateque Romanam donandum. Hinc talis in servilibus pectoribus consecutus pugnandi ardor, ut tota eam nocte à tentorio Imperatoris non recederent, signum pugna quam primum dari deposcentes, ac demum feliciter depugnarunt, viceruntque.

43. Prorsus evidens est hæc veritas, quam quidam Politicus scripto expressit: Milites in servilibus Imperiis fiunt, in liberis nascuntur. Cujus asserti evidens documentum est nostra Polonia, quid enim ad gesta & facinora heroica plus animi & audaciæ Antecessoribus nostris inspirabat, quam Libertas, pectora illi sua, capita & salutem in tot discrimina strenuè ferebant, non tam pro gazis, quia frugalitate illius sæculi contenti erant, non tam pro charis pignoribus, quia hæc & mancipiis cordi sunt, & esse debent, non tam pro integritate & defensione vitæ propriæ; optimè enim noverant, quod cui nasci contigit, mori restat; sed libera gens pro Libertate ceu pro unione & corde Patriæ suæ cum varijs hostibus fortiter dimicabat, tu il-

lam de manu in manum Successoribus suis traderet. Reges insuper Domini nostri quo plùs Prædecessoribus nostris Jurium & Libertatum tribuebant, eò magis animis ipsorum ulteriorem fortitudinem, sibi verò victorias, heroicamq; famam adaugebant. Magnum Libertatis nostræ arcanum, colligo ex historia, quod *in Polonia olim nemini licebat rubro colore uti, præter solos Nobiles; ac si Progenitores nostri succedenti posteritati id inculcare voluissent, quod Nobilitaris Libertas ex vulnere & sanguine nata, sanguineum quoq; colorem audacibus fortibusq; filijs ceu incitamentum elegerit.* Simile quidpiam habet Libertas cum generosioribus animalibus, quæ dum sanguinem cernunt, vires & animum advocant, fortiusq; periculis resistunt. Discant proindè invidæ Libertati nostræ Gentes, quod ut alijs omnibus, ita specialiter nobis Polonis Libertas nostra non pereundi licentiam, sed fortiora agendi faciendiq; alacritatem conferat.

Ostenditur non eam esse Libertatem Polonam, ut per illam liceat Polonis sordidè habitare, & sine ordine vivere.

44. Fateri equidem debemus Poloni, quod ad structurarum delicias minùs quam alia gentes intenti simus; Attamen ita quoq; ducimus vitam (ut loquitur Lucas Opalinus in defensione Polonia) omni decore, omni honestate excultam, non quidem Sybaritica mollitie, omni tamen affluentia instructam, adeoq; ab alijs Nationibus seu morum, seu politia cultu non superamur, ut etiam sæpe multa in alijs requiramus. Quidquid apud exteros venustum & decorum est, repetitis peregrinationibus excerpimus, & velut apes collegimus, utinam vero non vitia etiam, morbosq; animorum. Et ex his quidem no-
stro

stro damno non pauca ab exteris hausimus, non tamen degeneravimus omnino in corruptos illorum mores; Imitamur omnium venustatem, abominamur levitatem, vanitatem, sicubi nimia culturâ cum faminis ineptiant.

45. De Gallis suis scripsit Ludovicus Frisius: *Hodie ita plerumq; instituuntur, quasi ad ludum facti essent aut jocosum, in vestitu nihil modestum, aut grave, in sermone nihil temperatum; tempus inter speculum, pectinem & calamistrum occupati agunt; si quid diei superest, datur audienda exercendaq; histrionia, saltui, aut pile ludendo: ita tempus vite absument digni profectò, quos Æacus post mortem jubeat cum Claudio aleâ ludere perituro fritillò, quod nisi bellis saepe occuparentur, certè otio, & lasciviâ periret Gallia. In cute curanda nimis affectata juvenus, vestitum in dies planè mutat, nec illum solum, sed Capillitium & barbam & hoc forte male habet, quod non totam faciei formam, quam & hac satis mutatur, ut quem hodie senem videris, cras rasâ barbâ cum adscito capillitio juvenem videas, sapeq; rideas atq; mireris, qua Medea istum tam cito recoxisset? &c. Itali sub obtentu culturæ, à Græcis alijsq; gentibus mollitiæ contractâ quam longè jam pridem à prisca virtute & gravitate recesserint, testatur Seneca: torpent ingenia desidiosa juventutis, nec illius honesta rei studium vigilatur, cantandi, saltandiq; obscena studia effaminatos tenent, Capillum frangere, mollitiæ corporis certare cum faminis immundissimis, se excolere munitijs nostrorum adolescentum singulare specimen est. Ejusmodi Urbanitatem & Culturam haud invidemus ulli genti; saltitare, gesticulari non discimus Nobiles Poloni, habemus namq; quâ publicè, quâ privatim alia gravia seniorum negotia, tum etiam oblectamentorum otia; histrio-*

niam cæterasq; ineptias Italicis Gallicis, Germanicisq; Agyr-
tis relinquimus, ac alijs otiantibus segregatisq; à publicis
curis Exteris, ubi Regibus & Monarchis proficuum est il-
lud Consilium, quod olim dederat histrio Romæ Augusto
Cæsari: *Expedi tibi Caesar populum circa nos nugis,*
otio distineri. Aptè quidam serviles nationes non aliter
sibi representabat, quàm *aviculam in cavea*, cui providen-
tia humana servitutem eò condit, quod cavea pulchra,
quod escam fravem, aliaq; commoditates ei suppeditet.
Saliant proinde hæ captivæ Acanthides in venustis adorna-
tisq; caveis suis, tripudiant, jecentur, contra nos qui anx-
nè per Campos Libertatis nostræ volitamus, garriant, ta-
men ad ejusmodi caveam, suæq; servitutis lenocinia fru-
strâ allicere conabuntur. Malumus incultam in tugurio
Libertatem Romuli, quàm superbam in Palatio servitutem
Tarquinij; charior nobis Libertas etiam in quilibet, quàm
servitus in auro.

46. In Civitatibus quoq; Nobilitas Polona nō figit stationē:
Mercatoribus atq; Opificibus incolatum hunc (inquit
unus ex Polonicis) *relinquimus. Gens nempe libera non*
Urbium angustiis stringi, verum sub Jove libero &
nasci & degere præelegit, cum præsertim prima hæc
sit libertatis prerogativa domum habuisse ad libitum,
quæ minùs compta etiam gratior nobis est penes con-
dimentum Libertatis; Nolumus hoc Urbico carcere
velut generosiores feræ caveâ domari & frangi; No-
lumus socordia atq; desidia otium conterere, verum
seria innocens & amena nobis est Villana occupatio,
nam aut æconomicis laboribus tempus transigitur, dum
quisq; suum Patrimonium diligenti industriâ excolit,
neg.

neq̃ erubescit ruris negotia, quæ olim magnos cum Mario herodes obijſſe accepimus gaudente sæpius terrâ vomere laureato & Triumphali agricola Curios Fabriciosq̃ ovantes novimus; Quinctios arantes & dictaturam inauentes; aut etiam venationi, quæ Liberalis planè & jucunda nobis in continuo usu est, indulgemus, aut lectiōni aliquantum damus, aut amicorum officijs, & mutæ hospitalitati, aut deniq̃ solutæ curis edacibus, & procul negotijs postæ vitæ, ut prisca gens mortalium vacamus: hinc est, quod apud nos Nobilitas innocentior, juvenus purior, hinc constans probitatis studium, mores priscae integritati & modestiæ proximi, procul à depravationibus illis, & corruptelis, quibus plerumq̃ scatent animi gentium externarum. Sanior enim in Campo aura virtuti est, inter septa murorum inclusa putrescit. In Urbanis namq̃ cætibz adfert quisq̃ seorsum suas culpas, quas mixti vulgant, ac velut compage tradunt invicem, capiuntq̃ morbos animorum; ut enim flumina per se dulcia falsescunt, cum in mare illabuntur, sic homines haud malè mixtione urbana inquinantur. Nihil veriùs dixit Hypopolitus apud Senecam:

Non alia magis est libera & vitio carens

Ritusq̃ melius vita quæ priscos colat,

Quàm quæ relictis manibz campos amat.

47 Indè provenit, quod apud nos Militiâ Nobilitas acrior, quia hos Annibales non effæminant Urbicæ deliciaz. Indè apud nos quamvis stante tam ampliâ Libertate hære-

sis

sis nidum facere nequit in Statu Nobilitari, quia hæc pestifera contagio non tam facilè per diffitas Nobilitatis curias serpit, prout posset serpere in gravibus Populo Urbibus. Indè ipsa Libertas quietior & securior, quia inter disgregatos desunt contagiolæ factiones, desunt cætus turbæ. Id etiam Venetæ Libertati (ut considerat *Contarenius*) plurimum ad internam pacem juvat, quod & si in Civitate resideant, attamen tali, quæ impletis aquâ Canalibus domus à domibus, plateas à plateis disjungendo occultas conferentias ac numerosos cætus arcet.

48 Disordinem in negotijs Reipublicæ ideo nobis exprobrant, quia ipsi servitute imbuti naturam Libertatis ignorant. Audiant Tacitum Priscorum Germanorum Libertatem describentem, & inde discant: Non bene *Libertati cum exacto Ordine convenire, neq; alio magis gentes liberas, quam disordine ordinatas esse solere*. Haud diffitemur etiã Poloniã stare disordine, insolitã quidẽ apud alias gentes methodo, non exoticã, nõ Gallicã nõ Germanicã &c. ast nostratim Polonica, imo acsi non humana, sed potiùs cælestia sunt confinia sibi Nomina, *Polus & Polonus*, proinde etiam in rebus significatis secum conveniunt, dum Ordo Polonus Cælesti apprimè se accommodat; In Cælo non omnes sunt fixi, sed etiam erratici Planetæ, qui Cælum permeant, ut errantes jã ad ortũ, jã ad occasũ simul tendere videantur. Attamen intra hunc suum disordinem superna Astra ordinatam valdè, & certè intellectu non assequendam Rempublicam exhibent, ortus occasusq; suos minimè mutant, & sublunaribus rebus solita semper emetiuntur tempora. Si quis porrò expectet sublunares, qui ab Astris procedunt effectus, mox querelas plurimas contra Cælestium sphaerarum confusionem inaudiet, ille de frequentibus pluvijs, hic de siccis, torridisq; Diebus, & alijs aeris incommodis incusat Cælum,

& se-

& sæpenumero stolidè insultat ipsi Altissimo. Verumtamen si profundiori indagazione naturam Libertatis, quam Deus causis secundis plenariam reliquit, consideraremus, si æternas ipsius rationes & fines, ad quos hæc omnia ordinata sunt, penetraremus, in tali cælestis Reipublicæ disordine magnum recognosceremus ordinem. Ita planè in nostra Republica, quia Libertas est apud eam instar naturæ, quamdiu ipsius ordinarium cursum violentia servitutis non sistet, tamdiu in disordinato ordine conservari debet.

49. Et planè si aliquis existimatum Cælestis Reipublicæ disordinem vellet corrigere, deberet primò vix non totam rerum Universitatem perturbare, imò ipsas rerum creaturarum naturas immutare, ita si quis nostram quoq; disordinatam Libertatem vellet ad ordinem redigere, certè illam fusdeq; everteret, ac paucò aut nihilo ipsi relicto, metamorphosim servitutis induceret. Talem quem spectamus in exteris ordinem non carpinus, rectè est constitutus, sed pro illis, non pro nobis; quia nobis tolleret libertatem, quâ nihil pretiosius, nihil charius habemus. Stamus tamen hoc disordine nostro æquè ac alij, qui circa regimen suum subtilissimis desudant ingenij distillationibus, & stabimus tamdiu, quousq; nobis discors inter Status Reipublicæ dissidentia armatam violentiam in negotia publica & præcipue in Electiones Regum non inducet. Nullus alius disordo aut contentio, aut solum is unicus turbo nos cum Libertate evertere, aut ad aliquod præcipitium servitutis protrudere potest. Si consonat veritati (ut literati affirmant) quod Deus semper sibi eligat aliquam nationem quam specialiori Providentiâ gubernet ac tueatur, nostræ certè id adscribi potest Poloniæ, quod illam solus Deus regat, ac mirabilibus benignæ Providentiæ suæ medijs à lapsu præservet. Per istum disordinem ac dissensionem nostram jam centiès pereundum

S

esset,

esset, nos tamen subsistimus & frequenter ignoramus, quomodo post gravem vix non ultimæ infelicitatis hyemem reflorescamus.

Hoc Arcanum opitulationis Divinæ circa nos pulchræ involvit facetiæ in Satyra sua Opalinus, ac illam ita exposuit.

50. *Protegitur almâ dexterâ summi DEI*
Consuevit etenim Numen his uti modis
Ut servienti moris est vernæ; fremit,
Oppressus ille, truditur, tractos simul
Deflet capillos, seq̃ defendit, gemit;
Tum Dominus altum risus vacans tacet,
Tandemq̃ pueri concitus magno sono,
Tacete pueri clamet, ac illi procul statim
Fugiant. Ita Deus sæpè Polonos videns
Lugere, ridet: postmodum quando nimis
Multumq̃ cernit Lechiam nostram premi
Cessate, clamat: Tartari, Turcæ, manus
Hæc sola Domini, Lechiæ statum tenet.

Ostenditur per Libertatem non fieri in Polonia Paradisum Judeorum.

51. Ex quo capite Polonia esset Paradisus Judæorum, haud intelligo, nonnisi ex eo, quod impossibile sit, ut aliquando hoc publico & privato Reipublicæ statu possimus ex Polonia (ut in alijs factum Regnis) eos expellere, quamvis id enormissimis contra Deum & sanguinem Christianum sceleribus promereantur. Tam altas hîc radices fixerunt, ut Angelo nonnisi opus sit cum gladio flammeo,

qui

qui illos ex Polonia, ut primos Parentes ex Paradiso ejiciat. Ex alijs verò circumstantijs Ægyptus potius, quam Paradisus dicenda respectu Judæorum Polonia. Si etenim statum & conditionem nostrorum Judæorum cum alijs, qui per cæteras nationes dispersi sunt, comparaverimus, perinde esset, ac Dæmonem Angelo æquiparare velle. Plus quidem reperitur ejusmodi quisquiliarum in Regno nostro, quam alibi, aut in loco contemptibili & quasi sub scamno in angulo. Ego certè fugerem ex tali Paradiso, si cogerer sic luto conspersus incedere, tales vilibus quoq; hominibus extorsiones solvere & ab ipsis quoq; pueris persecutiones sufferre. Id tamen est certum, quod sordida avaritia & Regia pecunia sordibus istis donet formam, obtineantq; apud quosdam non modicos favores. Verùm, quod passim audeant patrare enormia tyrannidis & horrenda sacrilegiorum contra Deum & sanguinem Christianum scelera, quæ inco judicio tamdiu non impediuntur, donec illa Legibus cohibeat Respublica, quatenus (prout olim in Hispania) pro commissis puerorum laniens, tum pro continuis Deo nostro maximè in Sanctissimo Sacramento illatis, non tantum factores scelerum, sed etiam Synagogæ, quibus hi infidiatores subsunt, eidem pænæ subjaceant; id enim absq; consilio & instinctu seniorum Judaicorum fermè fit nunquam. Certum, quod adimendo Christianis propinationes, mercaturas, aliosq; vivendi modos, ceu tinx Civitates arrodant; Non negatur & id, quod ad circumventionem Christianorum in ipso inferno distillatas inventiones habeant, verum est, quod in pluribus locis, Arendis, ac potestate super Christianos vix non Ægyptiacam servitutem in pauperes subditos inducant, quæ omnia magno apud mundum probro, apud Deum verò gravius iis pænis exponunt. Attamen hi, qui in eo nos cavillant, si

seipfos scrutentur, eidem censuræ se obnoxios esse reperient. Ut enim sentiam non legimus, utrū non audimus, plura alibi ejusmodi, velut apud nos committuntur, Judæorum scelera; deniq; per gratiam DEI, Judæi apud nos non tantis cumulantur favorib; ut in Academijs nostris (pro ut alibi fit) ipsos ad Doctoratus promoveamus, aut scabiosa capita Laureis, aut pustulatos digitos annulis, virtutis & honoris indicib; insigniamus. Apud nos enim inter cæteros alios, quos à nonnullis obtinent favores ac prærogativas, primum & principale habent Judæi ornamentum, quod cingulo tenēs, aut etiam ad collum luto immerfi fætidam scabiem ad mille passus redoleant.

Ostenditur per Libertatem non fieri in Polonia infernum plebejorum.

52. Ad hanc calumniam contra illos, qui sunt glebæ adscripti *Andreas Fredro Castellanus Leopoliensis in fragmentis politicis* ita respondet: *Aliqui ab Occidenti de Monarchia Scriptores in nostram plebem, tum & rusticis absolutum Dominatum velut aliquid ignobile & horrendum nobis objiciunt. Quid ergo inde inferent, quam ut nomine Monarchia & absoluta potestatis vim tyrannidis includi velint, & proinde Monarchicum statum, dum sub suis Monarchis vivunt, tacite lugeant, aliena sub invidia aut titulo, accusaturi sua, dum palam loqui non licet; Acerbane loquor? minime, nam proportio eadem est non personarum, sed Juris, dum quisq; è nobis Polonis sui vulgi & bonorum arbiter quodammodo & absolutus Monarcha est. Quanquam noster Dominatus in plebeculam intra Leges conscientia est, dum scit quisq; è rusticis, quid Operis septimanatim, quid tributi annuatim Dominis pendat, ut per aequitatem*

tatem nihil supra liceat extorquere; si verò sint aliqui aequitatis violatores, tam iniquo Jure tyranni esse possunt in suos, quam in vos vestri, si eveniant mali, cum Annales vestri passim malos ac bonos Principes vobis fuisse palam testantur; Eoq; graviori in vos servitute, quo magis in ingenuos illa exercetur; nostra vero plebecula nisi ad inferiorem parendi sortem nata est, nec totam Libertatem libere novit.

53. Quò ad alios autem Plebejos, Mercatores & Civitatenſes, prorsùs ignoro, quod ipsis in Polonia causet infernum. Haud paucæ apud nos sunt Civitates magnis gaudentes Privilegijs à Republica concessis, quæ præter id, quod ratione fundorum Civitatis Jurisdictioni subditorum, Nobiles in suo subsellio judicent, insuper certis in casibus in eisdem Nobiles juxta Statutum Thoruniense criminales etiam possunt extendere pœnas. Mercatores verò, aliq; commercia tractantes, potiùs Nobilitati gravem imponunt servitutem, adeò, ut quàmvis Nobiles Polonos respectu eorum Libertatis mundus nominet Reges Regum, nihilominus respectu hujus servitutis meritò appellari possint more Papali Servi servorum, dum non hoc, quod dignum & æquum est à mercibus præcipuè ad portus devectis recipere, non hoc, quod dignum & justum pro rebus apud illos coemptis solvere coguntur. Audivi à quopiam Scoto, qui in Polonia collectis divitijs, in eadem fixit domicilium, quod illum juvenem adhuc in Poloniam parentes expediendo narrabant hic arbores producere aurum, & unumquemq; exterorum, modò non sit piger, ditescere posse. Verùm proinde fatentur, dum Poloniam *aurifodinam Mercatorum & peregrinorum* nuncupant; Si verò homines civitates incolentes ad pauperiem deveniunt, non id causat Libertas Nobilitatis, ast ipsorummet luxus in compotati-

onibus, epulis, ac vestitu. Haud diffitemur, quod apud nos Nobilem aut Dominum subditus præsertim hæreditarius (in Regalibus enim bonis, quæ Nobiles possident, aliter sit) additare ac cum illo Jure agere nequeat, nam hoc foret verus infernus servitutis, quem nos exteris haud invidemus. Et quia hæc Libertatis nostræ prærogativa videtur ipsis esse infernus, non mirum, quod stygiò oculo illam intueantur.

Ostenditur per Libertatem non ita Poloniam fieri Cælum Nobilium, ut sit purgatorium Regum, aut Limbus Ecclesiasticorum.

54. Adversæ Libertati nostræ gentes invitè ferè beates non hac sorte fatentur dum Poloniam propter auream libertatem Cælum Nobilium nuncupant, hinc ergò inferant, an non eo ipso ad hanc rationabilem consequentiam ansam præbeant liberis Polonis; quod siquidem non negant Libertatem ex Polonia Cælum nobis efficere, etiam fateantur, necesse est, servitutem servilibus Nationibus ex earum Regnis & Imperijs efficere infernum.

Quod attinet Nostros Monarchas seu Reges illi apud nos in hoc Libertatis Nobilitaris Cælo sunt Soles Serenissimi, ast non ita, ut apud serviles Nationes, ubi hæc majora Sydera juxta Poeticum Commentum pascuntur minoribus, iisq; fortunæ & vitæ Necem pro libitu adiungunt; sed ita cum libera gente procedunt, ut Sol cum subiectis Astris in Cælo, qui illuminare, & felices facere potest, opprimere autem & ecclipsare nequit, exceptò si alicujus demerita seu interpositio terræ intercesserint, tunc enim idq;
ordi-

ordinario Iustitiæ cursu Luna aliqua Ecclypsim pati cogitur.

55. Habet partem veri fabula, quæ asserit solem aliquando cum Vento contendisse, quinam eorum viatorem in partes suas facilius inclinaret, id est cujus persuasione citius vestem, quam portabat, deponeret. Aggressus est primum ventus, at frustra vires exeruit, quò enim magis turbinesò statu illum infestabatur, eò viator fortius veste se involuebat, illamq; detinebat; dumq; ipsum commodè ire non permisit, declinavit ad locum quietiorem, ubi tamdiu delituit sedens, donec ventus re desperatâ cessaverit. Tum demùm sol serenîs calidisq; radiis sparsis sensim viatorem calefacere, suòq; calore magis urgere cæpit: Hinc ille vestem discingit, & resibulat, ac demùm brevi deponit, baculoq; post se appensam portat. Tale est propriè nostræ quoq; Poloniæ liberum Imperium: Libertas est nobis Cælum, in hoc verò Cælo imperantes liberæ genti Reges nequeunt esse, nec possunt, nisi tales soles. Ad ejusmodi Cælum, ad talem libertatem satius ipsi, qui nos cavillant, aspirare deberent, non autem nos ad infernum servitutis suæ (ut mali genij facere solent) pertrahere.

56. Hoc verò Libertatis nostræ Cælum eò est supra alia Catholica Regna beatius, quod Serenissimo nostro Soli, ex Regali Sacerdotio Primatem Regni ceu Luminare minus in Vicariam Majestatis societatem adjunxerit, aliosq; plures ex hoc sacro Ordine veluti quædam primæ magnitudinis astra ab utroq; latere collocaverit. Invidò itaq; livore imbutæ servilium Nationum pennæ ineptè Poloniam Orbi ceu *lymbum Ecclesiasticorum* repræsentant, in quo quantum virtuti & veritati detrahant, consulant ipsi propriam conscientiam. *Hac illa Polonia* (dicit noster *anonymus Polonus*) *qua à primo Christiani Nominis exortu in prænominine Ducalem titulum, summi honoris &*
pra.

prærogativa argumentum Spiritualibus concessit. Xiadz enim olim Polonis idem fuerat, quod hodie Dux aut Princeps; unde in antiquis Regum titulis legimus: Xiadz Litewski Mazowiecki, loco Xiaze Litewskie, Mazowieckie: Et hæc illa Polonia est, qua prodigali suâ in Ecclesias, earumq; ornamenta Liberalitate omnia ferè Catholica Regna superat adeò, ut profusam hanc beneficentiam interpositâ Authoritate Sedis Apostolica per Legem publicam restringere fuerit necesse. Hæc illa Polonia est, qua Statum Ecclesiasticum amplissimis Privilegijs exornavit, Libertate Equestri Ordini exaquare in omnib; prætulit in multis. Hæc illa Polonia est, qua collum illud nullius jugum ferre unquam solitum, illas manus Libertatis vindices, illum animum ad imperandum natum Romanis Pontificibus submittit humillimè. Hæc illa Polonia est, qua Virginis Beatissima honore usq; adeò afficitur, ut nullus unquam Polonorum adhuc exstiterit, qui Nomen hoc Sanctum MARIA in suam prolem transferre ausus fuisset; Imo in Regina quoq; sua Volodimiri Russia Ducis filia Casmiro I. nupta pati id Poloni non poterant, adeoq; non prius coronam ejus capiti imposuerunt, quàm illa Nomen MARIA cum Dobrogniewa commutaret. Haud frustra Dombrowka quæ Miecislao Nostro, & unâ omnibus Nobis Polonis Catholicam fidem attulit, viridi semper sertò quamvis juncta matrimonio, (ut testatur historia) utebatur. Augurium id Sanctæ Matronæ fuit, Catholicam fidem, ac cum illa Spiritualem Statum speciali suprâ alias gentes modo in Polonia semper florescentes fore.

57. Verùm equidem est, quod bona Spiritualia habeant sua præsertim titulo stipendiorum pro militibus onera, ast ubi in Orbe sunt immunia à similibus si non à gravio-

vioribus? Scimus alibi vix subindè non à Breviarijs ga-
 bellas exigi. Benè quidam ex Spiritualibus dixit: *Nos mi-
 litibus concedimus panem, ast Libertatis pietas Catho-
 licorum dat nobis marcipanem.* Verùm est reperiri ta-
 les in Polonia, quorum aciem decor ac opes Ecclesiarum
 ut olim Judæ Proditoris perstringunt, & qui simile quid
 Dyonisio Syculix Tyranno si non faciunt, saltem dicunt:
 Ille aliquando Athenis templum visitans, avaritiam, Sacri-
 legumq; animum astatò hòcce palliavit prætectu. Vidit
 Statuam seu idolum Jovis palliò aureò vestitum, & dixit:
*ad quid hoc pallium Jovi hyeme non calefacit, astate
 verò gravat,* jussitq; illud detrahi. Conspexit apud Dia-
 nam, Arcum, aureasq; sagittas & inquit: *à tam longo
 tempore hac Dea arcum tenet, & nec semel jaculata
 est; nec spes est, ut aliquando jaculetur ad quid illi his
 opus est? jussitq; auferri.* Apud serem Mercurium vidit
 aureum malum in manu, & ait: *Iste Senecio aut come-
 det hoc pomum, aut non comedet? si non comedet, non
 eget illo; si verò comedet? ad extremum dentes sibi tam
 duro cibò confringet,* jussitq; adiri pomum. Advertit in ex-
 tentis manibus Fortunæ Dextras aureas splendore Coronas, alic-
 rumq; diversorum honorum insignia, dixitq;: *Ecce libera-
 lis Dea hac omnia porrigit, hi vero, qui huc frequen-
 tant, adeo sunt simplices, ut accipere recusent,* sublati-
 q; hīs omnibūs ex manibus pro dono gratias egit. Vidit apud
 Æsculapium prolixam auream barbam, & exclamavit: *se-
 nior sane est illò Pater ejus Apollo, & tamen barbâ caret,*
 jussitq; illam auferri &c. Verùm est tales quoq; apud nos re-
 periri, qui in congressibus, ac colloquijs malignò dente Ec-
 clesiam, & Ecclesiasticos rodunt adeò, ut quondam Nobilium
 unus, sed non coloratus Catholicus ad Comitola tendens,
 sciensq;, quod ibi Status Spiritualis proscina datur, interro-

gatus à quopiam, quò pergeret, respondit: *pro Capitulo*. Nihilominus id omne intra verborum aculeum hæret stante integritate Statûs Spiritualis & Ecclesiarum, Sapienter quidam altioris Ordinis Senator dixit, quod is pruritus libere loquendi in Polonia est veluti quoddam vomitoriû Libertatis, quidquid enî venenosi & acerbî contra Regem, contra Spirituales, cõtra Senatû, contra Officiales Regni, aut alios Ministros Statûs nobis inest, omne hoc malum evomimus, quandoquib; liberò de illis multiloquiò exaudimus, nulli vero ita nocemus, ut nocent aliæ gentes, ubi ob vinculum linguæ hoc venenum tandiu in abdito latet, quousq; in Monarchomachiam aut seditionem, vel in alia scelera nõ erûpat.

38. Insuper plures absq; cõparatione inter Catholicos Nobiles sunt, qui in ejusmodi occasionibus Aras & Ecclesias contra suos Concives satis zelosè propugnant. Non unus invenitur, qui sentit & dicit cum Kochanovio:

*Culpare nostros haud Patres quisquam potest,
Quod Clericalis plurimûs Status bonûs
Donatus amplè: sine cum factum sacro
Bonoq; nostro; Civibus nostris enim
Ceu hospitale Status is nobis venit,
Ut premiorum census in promptu foret.*

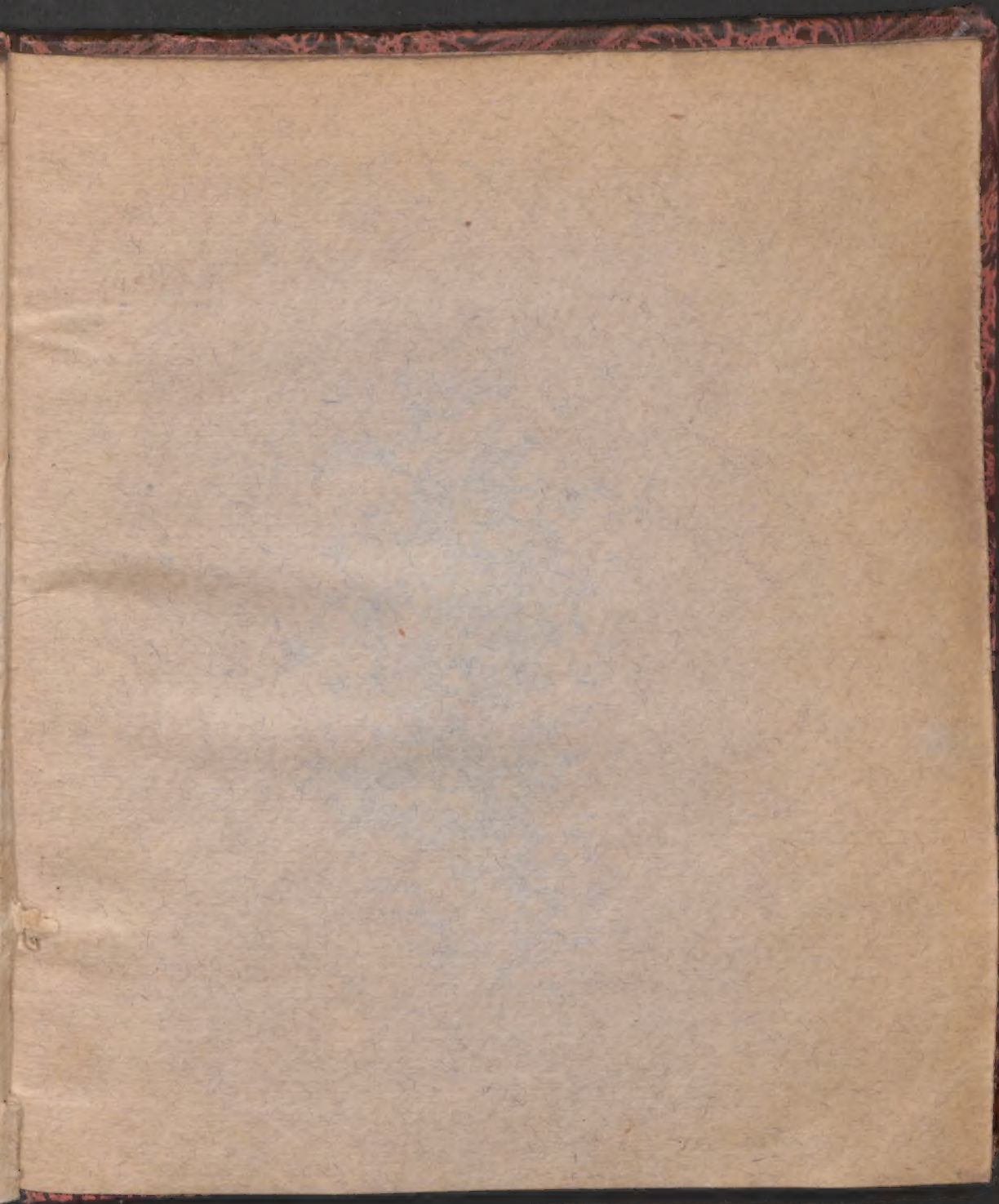
Haud unus eundem spirat Entheum & virtutem, atq; ille, quẽ olim in Comitulis Luceorientsibus hoc sensu perorantem multi audierant: Haberem, inquit ipse, quæ contra Spirituales detonarem, ast dum Antecessorum nostrorum Epitaphia pendentesq; hastas, vexilla, ac cum illis bellica arma spectro, metuo, ne gladios & hastas suas arripiant, atq; ex Ecclesia, quã illi Catholicâ devotione, sanguinîq; propriò defendebant, nosmet exturbent. &c.

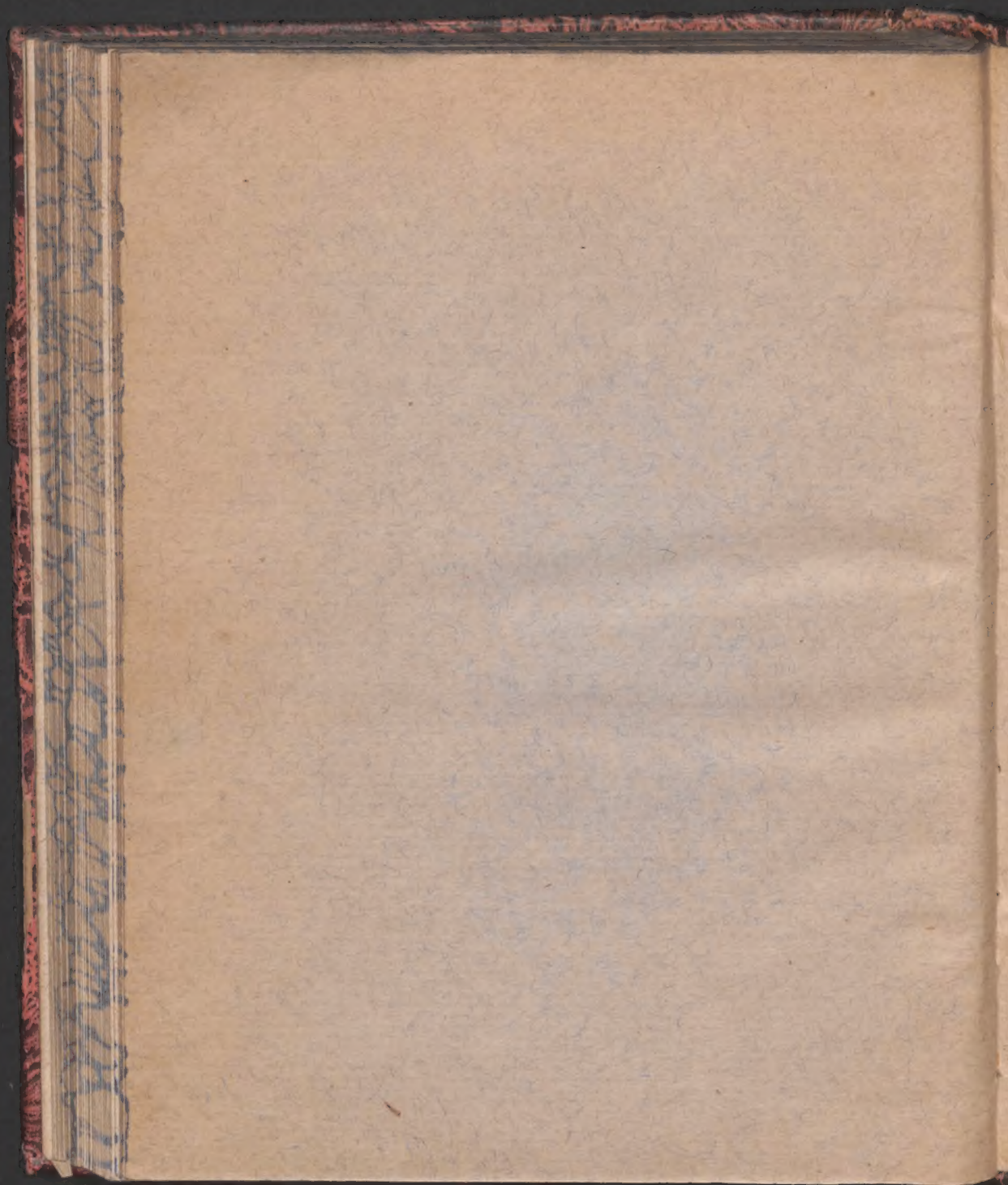

Errata sic Corrigenda.

P. 6. l. γ. 26. eum, l. eum.	P. 60. l. 16. expertentia
l. experientia.
P. 8. l. 28. Veneris, l. veneris.	P. 66. l. 4. asse l. esse.
P. 9. l. 27. debent, l. debeat.	P. 68. l. 26. solatium l. solā-
rium.
P. 10 l. 5. populāres l. populares.	P. 69. l. 25. Cadidatis l. Can-
didatis.
P. 16 l. 27. veneno l. veneno.	P. 71. l. 14. quadam l. quadam.
P. 19. l. 27. Respublicæ,
l. Respublicæ.	P. 75. l. 18. alis l. alijs.
P. 24. l. 8. dum l. duos.	P. 76. l. 7. Otdo l. Ordo.
9. Ltbertadis l. Libertatis.
P. 25 l. 22. concedant l. con-
cidant.	P. 82. l. 4. Monstrorum l. Mon-
strosum.
P. 34. l. 2. plebi l. plebs.
22. oppotet, l. oportet.	P. 92. l. 20. enim plus l. enim
se plus.
P. 35. l. 31. vetia l. vitia.	P. 98. l. 23. ut l. at.
24. meum l. meam.
P. 51. l. 21. ottia l. otia.	P. 107. l. 12. quin l. quod.
P. 53 l. 4. Sacerdotales l. Sa-
cerdotales. 12. est l. sed.	P. 109. l. 22. coaluerunt l. co-
aluerant.
P. 52 l. 3. inquietes l. inqui-
etos.	P. 116. l. 13 Libertatem l. Li-
beralitatem.
P. 53. l. 10. anotomia l. ana-
tomia.	P. 129. l. 32. ta l. ut.
P. 55. l. 9. horrendum l. hor-
rendum.	P. 143. l. 143. Libertatis
l. Liberalitatis.
P. 56. l. 31. æpualitas
l. æqualitas.	
P. 58. l. 13. sedula l. sedulo.	

Biblioteka Jagiellońska

sidr0016199

